

ԳՈՒՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳԱՐԱՆ, ԹԻՒ 17

ԱՄԲՈՂՁ ԵՐԿԵՐ

Տ. ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐԳ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ

Գ.

Ք Ե Ր Թ Ո Ւ Ա Ծ Ն Ե Ր

ԻՆՔՆԱԳԻՐ ԵՒ ԹԱՐԳՄԱՆՍԾՈՅ

ՏՊԱՐԱՆ ՍՐԲՈՑ ԶԱԿՈՐԵԱՆՑ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

1940

081

P-81

19 JUN 2009

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԳՈՐԾԵՐԸ

	Պաղ. Դան.
ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ, (իւ ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ), Փարիզ, 1925, էջ 230:	10
ԱԻՆՏԱՐԱՆԻ ՃԱՄԲԷՆ, (Կիրակնօրեայ խոկումներ), Գա. հիւրէ, 1927, էջ 148:	10
ԵԴԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԵՒ ԱՐԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱ. ԻՈՐԻՉ ՆՈՐԱՇԷՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳԱՀԻՐԷԻ, Գահիրէ, 1927, էջ 126:	10
ԹԵԹՍԱՄԻԻՍԻ ՍԱՅԼԸ, արտատպուած «Սիոն»-էն, (աւել. հրատարակութիւն). 1928, էջ 24:	2
ՆԱՐԵԿ, Աղօթամատեան Ս. Գրիգոր Նարեկացւոյ. արդի հայերէնի վերածուած, 1931, էջ 627:	15
ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐԲ ԴՈՒՐԵԱՆ, (իւ Բահայութեան Յիսնամեայ Յոբելեանին առթիւ), 1932, էջ 328, (աւել.):	15
ՀՈԳԵԲԱՆՈՒԹԻՒՆ, (Ժորժ Լ. Ֆոնտըրիվ), քարգմ. 1932, էջ ԺԶ + 391:	15
ՊՈՂԻԿՏՈՍ Հայ Վկայ, տաղաչափեալ, 1935, էջ 96:	10
ԱԻԱՔԵԼՈՅ ՇԱԻԴՂՈՎ, (Կիրակնօրեայ խորհրդածու. քիւններ Տերունական օրերու Առաքելական ըն. քերցուածներու առթիւ), 1939, էջ Ը + 240:	6
ՍՈՒՐԲ ԵՒ ՏՕՆԲ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, 1939, էջ ԺԲ + 372:	7

081
P-81

ԳՈՒՐԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳԱՐԱՆ, ԹԻՒ 17

ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿԵՐ

Տ. ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐԳ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ

Գ.

Ք Ե Ր Թ Ո Ւ Ա Ծ Ն Ե Ր

ԻՆՔՆԱԳԻՐ ԵՒ ԹԱՐԳՄԱՆԱԾՈՅ

ՏՊԱՐԱՆ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈԲԵԱՆՅ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

1940

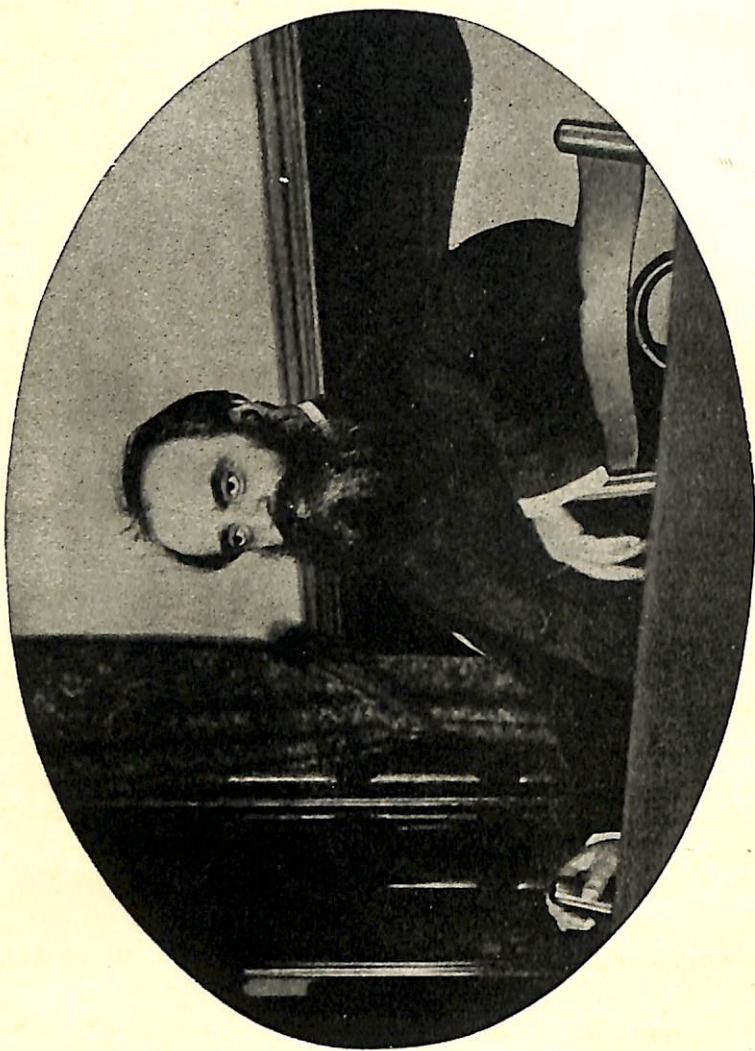
22 APR 2013

15357

ՅԵՏ ՄԱՆՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

65570-67

Թորգոմ Ս. Պատրիարք Զոր

ԵՐԱՌԻ ԻՕՍՔ

Հրասարակելով հանգուցեալ Տ. Թորգոմ Ս. Պատրիարք Զոր ինճագիր եւ քարգմանածոյ ֆերբուածներու այս հասորը, կը խորհիմք քէ կը կատարենք աւելի քան արտի պատրիարք մը, ինչպէս նաեւ ծառայութիւն մը հայ գրականութեան, հանրութեան ընծայելով իր հոգիէն ամենէն շատ իրենց մէջ մասեր պարունակող այս ֆերբուածները:

Թորգոմ Սրբազանը մեր գրականութեան մէջ իր տեղը ունի մեկէ աւելի արժանիքներով: Անոնցմէ մին է բանաստեղծութիւնը: Իր ֆերբուածները, ծնունդ այս ու այն հանդիսաւոր պահերու, տօներու, եւ արագրաւ պատեհութիւններու, կը քուին գոհացնել աւելի քան ուրիշ կարիք մը հեղինակին մտաւոր ու հոգեկան հանգոյցներէն: Քերբուածներու իր դիւանին մէջ, քիչ են այն կտորները, որոնք անխառնօրէն բանաստեղծ հոգիի մը բխումները ըլլան: Եւ սակայն Թորգոմ Սրբազանը բանաստեղծ մըն է: Այս հասորին մէջ խմբուած իր ինճագիր ֆերբուածները իրենց որակէն, ինչպէս նաեւ գործադրութեան քեփիկ կատարելութեանց տեսակէտներէ դիտուած, քերեւս չհամապատասխանեն արուեստի նոր եւ ինճաստիպ գործէ մը պահանջելի ընթացիկ տպարաններուն, սակայն անոնք գոյտիկ լուսամուտներ են բացուած բանաստեղծական աշխարհի վրայ, որ Թորգոմ Սրբազանի հոգին էր:

Ով որ կը կարդայ այս ֆերբուածները առաւելապէս արուեստի մտահոգութեամբ, պարտաւոր է մտքի առջեւ ունենալ քէ անոնց հեղինակը ամէն բանէ առաջ եկեղեցական մըն է, եւ անոր կեանքն ու գործը իր բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ եղաւ գործը եկեղեցականի մը, բառին տակով իր խորագոյն առումը: Ոչ ոքի

համար գաղտնիք մըն է թէ իր կեանքին կէս դարը անիկա լեցուց բոլորանուէր սպասովը իր ժողովուրդին կրօնական, ազգային, եւ գրական կարիքներուն: Սրառուշ է արդարեւ հետեւիլ Սրբազանի մօտազբաղ կեանքի բազմադիմի իրադարձութիւններուն. բայց աւելի քան սրառուշ է հաստատել թէ այդ բազմադիմի եւ գործօն աշխատանքով համագրաւուած հոգիէն զտնել պահէր, ուր անիկա գրիչ շարժած ըլլայ բանաստեղծական զգայնութեանց եւ յոյզերու ալ գոհացումին: Դիտենք դարձեալ թէ անիկա քիչ անգամ ապրեցաւ ինքզինքին հետ, եւ ինքզինքին համար, կարենալ մտիկ ընելու իր ներքին ձայնը: Իր դիւանին որոշ քիւով փերուածներ արձագանգն են ժամանակի իր տագնապներուն, ներկայացնելով նոյն ասեմ իր սերունդը մտահոգող խանդավառ նիւթերը:

Ըսինք թէ իր փերուածները կուգան մեծաւ մասամբ տօնական, հանդիսական, պարագայական, եւ անձնական պահերէ. իր հոգին կը քրքռայ այդ պահերու թելադրած զգացումներէն եւ մշտածուծներէն, արտայայտելով ինքզինքը ընդարձակ եւ անվիաս գործունէութեանը մէջ ամեն մարգերու վրայ: Եւ սակայն նման ամեն արուեստագէտի իր լաւագոյնը կը վերապահէ փերողական արտայայտութեան, որուն մէջ զգայնութիւն, մտածում, եւ ծանր ու պերն լեզու զիրար կը պաշտպանեն: Հակառակ անոր որ բարոյական տարրը միշտ կը միջամտէ, Թորգոմ Սրբազանի փերուածները կը զատուին մեր գրականութեան մէջ վարդապետական (didactic) ընթացիկ գործերէն:

Կեանքի դառնութիւններ, ասպարեզի գազարներ, եւ փառաւոր հանգրուաններ, չայլայլեցին իր մէջ հոգեկան այս տրամադրութիւնը, նոր բառով մը՝ բարեխառնութիւնը, որուն մէջէն մենք կը շինենք մեր կեանքը, համաձայն մեր խառնուածքի ներքին օրէնքներուն: Անիկա աշխարհին նայեցաւ բանաստեղծի մը պէս, եւ

քիչեր գիտեն ասիկա: Միայն իր ընտանութիւնը վայելողներ ծանօթ են իր հոգիի այս կողմին: Ան գրեց շատ անգամ, գոհացում տալու իր չգոհացուող իղձերուն: Իր հոգիին լուսամուտները քիչ անգամ ուղղակի բացուեցան իրերուն վրայ, սակայն հակառակ այս հանգամանքին, իր կրօնական զգացումներով շինուած փերուածները չունին այն տախտակ եւ սովորական բացատրութիւններու ապաւինող ոնը, որով ծանրաբեռնուած են այս ձեւի գործերը, հազուագիւտ բացառութեամբ, մեր գրականութեան մէջ: Եթէ ալօրողի, տեսանողի, եւ միսքի սուղուողի շունչ մը չունին անոնք, ունին սակայն այդ բոլորէն փառանքներ: Բնութեան, մարդոց սերը, բարոյական եւ հոգեկան վիճակները որոնք պատկերներու ներքեւ իրեն կուգան, խորունկ չեն պեղուած իր մէջ, բայց փրկուած են: Չէ կրցած ստեղծել բանաստեղծական ձեւ եւ աշխարհ, կը մօտենայ փառերգութեան եւ խորհրդապաշտութեան, առանց կապկրպուելու անոնց տարազներով: Սակայն եւ այնպէս հաւաստի իր ժողովուրդին վրայ, բնութիւն, եկեղեցական զգայնութիւն, ազգային ոգի, արուեստի զգայարանք, կը պաշտպանեն իր փերողական գործը, մեր գրականութեան ընծայելով քանի մը ապրող փերուածներ: Անոնց ընթերցումը եթէ մեր մէջ չարթնցներ ինքնատիպ, նոր ախտ մը բացող, պակաս մը լրացնող արուեստագէտի պատկերը, սակայն կը զգանք թէ բանաստեղծ հոգիի մը դիմացն ենք: Իբրեւ շարունակութիւնը մեր եկեղեցական փերողներուն, Ալիշանի, Նարայի, Խրիմեանի եւ ուրիշներու, ան կը լրացնէ անոնց մէջ թերի մնացած կարգ մը կողմեր, հաւանաբար ազդեցութեանը տակ իր եւ մեր ուսուցիչին Դուրեան Սրբազանի, որմէ ձեւին եւ բառին հանդէպ երկիւղած բժախնդրութիւն մը դժուար չէ հաստատել Թորգոմ Սրբազանի կարգ մը փերուածներու մէջ:

* * *

Գալով իր քարգմանութիւններուն, որոնք յաջողած են մեծ մասով, եւ ասիկա անշուշտ նիւթերը ընտրելու իր ապահով ճաշակին շնորհիւ (*Հիւկօ, Լամարթիլ, Սամէն, Վիներ, Ժան Էզառ, Լը Բոնդ տը Լիլ, Սիլվի Բրիւտոմ, Հէրէտիա եւ Գոռնէյլ*) ուրախ ենք յայտնելու որ անոնք քիչ մը շատ անձնական, չըսելու համար թերեւ արեւմտահայ քննադատութեան մեջ, կը ներկայացնեն ամուր, խոր, եւ իսկապէս բանաստեղծական ներշնչումներու շնորհ իրագործումներ: Թորգոմ Սրբազանի նախասիրութիւնը եղաւ խորքը վայելչագործուած համապատասխան ձեւով. եւ վերոյիշեալ հեղինակները գրականներ են նման ըմբռնումի մը արդարութեան:

Ֆրանսերէնէ այս քարգմանութիւնները Թորգոմ Սրբազան սկսած է շատ կանուխ, Արմաշու Դպրեվանքէն, եւ շարունակած Եգիպտոս եւ Երուսաղէմ: Քերթուած մը միշտ քերթուած մըն էր իրեն համար, ինչ լեզուով ալ որ գրուած ըլլար: Իր լեզունին հնադրոշմ հանգամանք, բռնագրուած սղումները, եւ գրաբարի հոլովական փոխանքներ, փոխանակ տգիտեցնելու, արհալիկ երանգ մը կը պարգեւեն անոր քերթուածներուն: Անոնք Գուրեան Սրբազանի, Ա. Չօպանեանի եւ Սիպիլի քարգմանութիւններուն հետ նոյն կարգի կուգան, ստեղծելու մեր մեջ արեւմտեան լուրջ քննադատութեան ոգին ու հաշակը:

Անոնց վերծանումը բարիք մըն է որքան արուեստագէտին, նոյնքան եւ պարզ ընթերցողին համար:

10 Յունուար 1940, Երուսաղէմ

Ի Ն Ք Ն Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

Ո՞Ր ԺԱՅՈՒՆ ՎՐԱՅ...

Լայն ու խորունկ ծորահովտի մը կըշտին,
Լերանցամէջ դաշտի մ'անկիւնը ծածուկ,
Ուր դրժնիկները կ'անին ա'յնքան հեշտին,
Կա'յ թրրծարան մը բրուտի հին ու ցածուկ:

Իր պատըռտած կողերէն՝ ծուխն ու շոգին
Ներքին հրայրքի մը հեւքը դուրս կ'առբերեն.
Խանձողներուն մինչ լափլիզող բոցն ուժգին
Վեր կը խուժէ յատակին լայն ծերպերէն:

Բիւ երկընքին տակ կը մխայ հնոցն անվերջ,
Անհունութեան այս ժըպտումին առջեւ պերճ,
Ըսպառելով ուժերու մթերք մը հրանուտ:

Այսքան վատնում գեղեցկութեան ու կեանքի,
Պիտի, սակայն, յետոյ ուրեմն հո՞ն յանգի,
Որ այդ կրակէն ծնին անօթներ բեկանուտ...

* * *

Լուռ մենութեանը մէջ հոգւոյն իմ տըխուր,
Տըխեղծ մարմնոյս այս ծածկոյթին տակ խաւար՝
Զոր կը խոցեն կիրքի սլաքներ այնքան սուր,
Երազներու հրրդեհ մը կայ բոցավառ:

Խաչուած յոյսեր հոն միշտ իմ սիրտըս կ'ըլկեն,
Բայց հաւատքիս կը յառնէ միշտ բոցն հըզօր.
Ու քըրտնաթոր եռանդի բուռըն կրակէն
Կը ջըրդեղուի կամքիս մետաղն օր քան զօր:

Ու մինչ օրերն՝ իրենց վազքին մէջ անհետ,
Ամէն ժամ մաս մ'անծէս կ'տանին իրենց հետ,
Ապագային յառած՝ կ'ըսեմ իւրովի.

«Յոյսով, սէրով թըրծուած դըժխեմ իմ հոգին՝
Օր մ'երբ յանկարծ առկայծի բոցն իր հրազին,
Ո՞ր ժայռին վրայ պիտի արդեօք խորտակուի»...

1915, Գանիբէ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ԾԱՌԸ

Դարերու բեռան տակ կըքած, վատոյժ՝
Ինչպէս ծերունի մը կորաքամակ,
Հինաւուրց ծառն հոն կանգնած է մինակ,
Զոյգ անթացուպերն իր բըռնած, ըզգոյշ:

Արմատ՝ բուն՝ հիւղեր գերծած է համակ
Այցելուներուն հաւատքը սնոտի.
Ու ծամ՝ ծոպ՝ ծըլէն թլացքներու հնոտի՝
Կ'ծածկէ մերկութիւնն՝ ըզգեստ մը գըրգլեակ:

Բայց կ'ապրի ան դեռ՝ այդ կիզիչ տօթին
Մէջ, կեղեւագուրկ. (մօտը, քայլ մ'անդին,
Իր զրոյցին կանգնած տաճարն կ'երեւի:)

Ու գօս մարմնոյն ծայրը բարձրականգուն՝
Ուր չի հասնիր բնաւ կըտրոցը մարդուն,
Կը շարժի դալար փունջ մը տերեւի:

* * *

Իսկ ես կը խորհիմ այն բազմադարեան
Եւ պատկառելի երկնաբերծ ծառին,
Զոր մարդիկ կըքօնք կը կոչեն, որ հին
է որչափ այս կեանքը երկրի վըրան.

Որուն վրայ ամէն ցեղ՝ սերունդ՝ աղանդ,
Երկաթի ճանկով իր կիրքն է գրծեր,
Եւ կեղեւածափ մարմինն անոր ծեր
Ծածկեր իր ծէսին քօղովն հընաւանդ:

Որ սակայն այդքան կրտտանքներու տակ
Անմեռ՝ մարդկային ազգաց բովանդակ
Կ'ընծայէ մտադիւր՝ միշտ քաղցր հովանի:

Զի երկնահաղորդ ծայրն իր բարձրութեանց,
Անմատոյց՝ մարդոց ձեռին մոլեխանձ,
Աստուծոյ շունչն է որ կը ծածանի:

1915, Գաֆիւրէ

ՄԱՀԷՍ ՎԵՐՋԸ

Հանգիստ թողէք զիս, ա՛հ, մահուընէս վերջ.
Գերեզմանիս վրայ թո՛ղ չըղնէ ոչ ոք
Շիրիմ՝ մահարձան մարմարիոնէ պերճ,
Անշուք հողակոյտ մը կ'ուզեմ ես լոկ:

Սակայն — ներելի՞ փափաք — կ'ուզեմ որ,
Անոր բոլորտիքն ամբողջ դարձըլի
Մանիշակներու շրջանակ մ'աղուոր,
Խորհրդանշան չը խօսուած ցաւի:

Զախ կողմէս տընկեն թող ճիշդ սրբափաքով,
Փըշուտ վարդենի մ', ուր ամէն գիշեր
Մեւանոյշ թռչնիկն, իր տըրտում երգով
Ինձ պիտի զրուցէ մըտերիմ խօսքեր:

Իսկ եթէ սնարիս վերեւ կանգնըւէր
Ուռննւոյ մը տակ խաչքար մը տըխուր,
Կ'ուզէի որ վրան գրէին սա՛ բառեր.
«Վըշտալից կեանքի մ' հանգիստն է այս լուռ»:

1915, Գաֆիւրէ

ՅՈՒՇՔ ԵՒ ՓՈՒՇՔ

Տեսի զԱլիւս ի Սեբաստ. զիա՛րդ անմոռնէ՝ յամբընթաց
Սահեալ ընդ դաշտըս, գոռայր ապա ի խոր ծոցս հովտաց.
Ո՛չ ապարանք հոյաշէնք, ո՛չ բուրաստանք ծաղկագեղ
Յաւելուին յամայի յափունս իւր փայլ ինչ շքեղ.
Այլ ժիրաժիր մըշակաց բըրտունք յերկիր հեղեալ անդ,
Ձարեւակէզ արտորայսըն գործէին արգաւանդ,
Եւ ի քաղաքս եւ ի շէնս շուրջ բազմանայր զարմ Հայկայ,
Հարեալ հրուշակ համբաւուն մինչ ի սահմանս հեռակայ.
Վարժոցք մանկանց, վանորայք, աւանդք նախնեացըն սրբոց,
Ձանանցականն ի հոգիս արծարծէին գլուսոյն բոց.

Ո՛վ երջանիկ որերոյն՝
Ի հայրենին քաղցր ի բոյն:

Տեսի զԵրասխ յԱյրարատ, զետահոսեալ արտասուք...
Դամբանս, աւերս, համակեալս՝ յեզերս նորա՝ ի խոր սուգ:
Վըսեմականըն Մասիս ժամանակաց իշխեցող,
Ձաղամանդեայ արտասուաց հեղոյր զնոքօք ջինջ քզցող.
Եւ ծիածան եօթներփեան, ի սուրբ կայից տապանին,
Կամարանայր զեղափայլ, մինչ անդ ուր էջք են Բանին:
Սակայն, եհէ՛, յայսպիսեաց աւերակացն ի միջի,
Տեսէ՛ք զիարդ Արամայն անկորուստ հետ բողբոջի.
Քնար քերթողին զուռննոյն կախեալ կողերց թըրթռայ անդ.
Ի շունչ քաղցրիկ ապառնեացն, ըղծից, ուխտից երկնաւանդ:

Ո՛վ սուրբ յուսոյն անմահի
Որ անդ յաւերսըն պահի:

Ես զԱխուրեան տեսի անդ, ուր քաղաքաց մայրն Անի
Յեղերական ի ստուերսն հոծ խընկէ զմահուն հովանի.
Հանճար նախնեացն Հայկազանց, հարտարութիւնք արուեստից,
Ձարմանահրաշք առ մարդիկ, նախանծելիք հնոցըն դից,
Ընդ խաչանիշ նափորտիւ, անշընչացեալք անդ դընին:
Ո՛հ, մինչ մոռնչէր գետն ահեղ, առ պարըսպօք ոստանին,
Յաղեկըտուր ծայն նորա ծանեայ զլալիւն դառնահեծ
Հայաստանեայց համօրէն. եւ մինչ՝ ի ծեռն ըզգլուխ յեց,
Դէտ կայի, շունչ իմ ուժգին յաներեւոյթ տեղւոջէ
Ազդեաց ի սիրտ իմ մեղմիւ. «Ձէ մեռեալ սա, այլ նընջէ»:

Ով անկորուստ դու փառաց,
Հանդիսարան անմոռաց:

Եւ այժմ ի քոյդ եկեալ տես, նըւիրակա՛նըդ Գանգէս,
Ձաղերսանաց թէ կամիս, ցանկամ խօսիլ բանս առ քեզ.
Որ զերկնաբերծ կատարացն ի քեզ հոսեալ ըզծին սուրբ
Խառնես ի գայռ եւ ի տիղմ, ընդ արեգին լուծեալ հուրբ.
Ծանի՛ր զի են աստ բեկորք ազգի փոքու այլ արգոյ,
Հողմավարեալք ի բախտից երբեմն այսրէն յեզերս քոյ.
Ի քուրայիցըն Մասեաց՝ զորս Երասխայ թանան ջուրբ,
Սովփերք ոսկւոյ եւ նոքա, քաջազանց հետ, երկնից տուրբ:
Մի՛ խառնեսցես ըզնոսա ընդ այլ ազինս, ըզնոքօք,
Քանզի են «ազգ սեպհական», ընդ միշտ կալցին երկինք հոգ:

Ո՛վ մաղթանացըդ բարի,
Իցի՛ւ քո ուխտ կատարի:

ՊԱՐՏԻՉԱԿ

Ուսկի՞ց այսպէս նայուածքիս առջեւ յանկարծ փրուեցար,
Հին ու աղուոր յուշերու կախարչագեղ տեսարան,
Զոր լերան լանջք մը՝ ինչպէս պատկերակալ տիտանեան՝
Վեր կը բըռնէր ծովուն դէմ, հոն, երկինքին տակ պայծառ:

Երբ կը խայտար, օր մը, մէջըդ տակաւին կեանքը շէն,
Ինծ կը թուէիր ամրակուռ դուն կառաշար մը անվերջ,
Որ շոգեպինդ իր վազքին հրպարտութեանը մէջ պերճ
Կ'անցնի արագ, սանտրուած կանաչութեան մը մէջէն:

Հիմակ սակայն որ տրրտում ամայութեան մէջն անհուն
Կախուեր է վրադ, դուն պատկերն ես, ա՛խ, մահուան թափորին,
Որ կը մըտնէ ներս յուշիկ՝ գերեզմանէ մը լըռին:

Ու զգայութիւնը միակ, զոր կուտայ տեսքդ իմ հոգւոյն,
Մահասարսուռ ղողանջին գանգիւնն է այն տըժգոյն՝ խոր,
Որ կ'իջնէ հատ հատ սրբախ մըթութեան մէջ սրգաւոր:

ՎԵՆԵՏԻԿ

Ձրանցքն ամբողջ խրճանկար մ'է կարծես գեղեցիկ.
Սուրբ Մարկոս՝ պալատներն իրենց գոյնն ու ոսկին
Լեցուցեր են առատ ծոցն ի վար կապոյտին,
Ուր կոնքին մէջ պորփիւր կը լոգնայ Վենետիկ:

Զի՛ տներ քայց հեշտանքն այս երկար. խեռ վազքով
Հեռուէն կը հասնի, զերդ գազան ահագին,
Նաւ մը մեծ, որուն ճիչն ու լորձունքն երախին
Կը ցընցեն՝ կը լղըրճեն ամէն ինչ, օդն ու ծով:

Կը պըղծէ ծուխն աղտոտ՝ սրբութիւնն եթերին.
Մինչ անտես լախտերու հարուածին տակ վայրագ
Պատկերին հոյակապ կիտուածներն կը փըշրին:

Ու թըռչտուն կոնտոյներն, որոնք շուրջը նաւին
Խըռնուած են արդէն, լահեր են ըստահակ,
Որ վագեր են ժողվել բեկորներն թանկագին:

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ՍԵՂԱՆԸ

«Կերան ամենեքեան եւ յագեցան, եւ բարձից
զմեխարսն երկոսասան սակառի լի»
ԱՌԵՏԱՐԱՆ

Խորհրդաւոր կոչուների այն նուիրական ճաշէն վերջ,
Ուր Տէրն իր սէրը յայտնեց օրինակով մ'այնքան պերճ,
Ու երկու ծուկն ու հինգ հացն՝ աստուածահրաշ բազմացմամբ,
Յիսնեակ հարիւր քաղցելոց հայթայթեցին առատ ջամբ,
Երկոտասան սակառներ կը մնային հոն տակաւին,
Հինգ հացերու կտորուանքովն ամէնքն առլի գրլխովին:

«Գաղտնիք անլոյծ», թող հրծծէ ստոյիկն անյոյզ իր սըրտէն,
Թո՛ղ իմաստունը աշխարհի խեռ մերժումով միշտ պընդեն
Թէ «Մըտքի սին յերիւրանք կամ առասպել մ'է այդ լոկ.
Ում չի կըրնար հաւանիլ բանին օրէնքն անողոր»:

Քրսան դարու տըքնութեանց մաքառումէն վերջ ա'յնքան,
Նոյն ծայնն է որ ա'յժմ իսկ դեռ միշտ կը հընչէ յաղթական.
« — Այն դաշտին մէջ ուր մըշակն է կամբը սոսկ կորովի,
Ուր կըրնայ մարդ չոր հողին փըշրել կոշտերն իւրովի,
Եւ ուր կամքին զըսպանակն է Հաւատքին ոյժն անհուն,
Հոն է'ն վըտիտ ցորեանն իսկ պիտի լինի միշտ բեղուն:
Այն ընտանեաց ծոցն ուր սէրն է սըրտին ժիր տընօրէն,
Ուր համերաշխ իղծերով ծնողք եւ որդիք համօրէն,
Կ'ողղեն իրենց նայուածքներն միշտ սիրոյ վեհ Տիպարին,
Եւ հոգւոյ սերտ սեւեռմամբ անո՛ր միայն կը փարին,

Հոն հեշտ է կեանքն՝ անկասկած, եւ դիւր՝ կենցաղը մարդուն,
Կիրքերն՝ ըզգաստ, կամքն՝ ուժեղ, միտքը՝ գոհ, խիղճը՝ արթուն.
Եւ՛ ի պըսակ ամէնուն, աշխատութիւնն՝ օրհնըւած,
Դրունքն հոն միշտ հիւրընկալ, սեղանը՝ միշտ բազմահաց.
Իսկ զըթութեան այս Տան մէջ, ուր գունդագունդ կը դիմեն
Քաղցր յոյսերով՝ դուժ բախտին հարուածեալներն հէք ամէն,
Եւ ուր հաւատքն առ Աստուած, սէր առ տկարն, սէրն Փըրկչին,
Սըրբամաքուր ըզգացմանց խունկ թեւերով կը թըռչին,
Ուր հոգածուաց խնամքն անդուլ, վաստակողաց ճիզն անվերջ,
Չեն թողուր ո՛չ մէկ ձեռնարկ՝ ունայն, ոչ մէկ ջանք՝ ըստերջ,
Ուր միտքն ու կամքն անվրհատ, սէրն հոգւոյն, թռիչքն հանճարին,
Բիւր դառնութեանց ընդմէջէն կ'ողղըւին միշտ ի բարին,
Ա՛հ, զըթութեան այս Տան մէջ, ամէնէն դոյզն իսկ քըրտանց
Տեսէ՛ք, ո՛րքան են շըքեղ արդեանց գործերն աննախանձ:
Հոս կ'օրօրուի Տառապանքն, կը հանգչի խիղճն ալեկոծ,
Կը մեղմանայ ցաւն հիքին, դիւր կ'ըստանան սիրտեր խոց.
Առաքինի ըղծանքներ՝ Բարւոյն միայն միշտ ի սպաս,
Հոս ժիր կ'ընեն կեանքը, լոյսն՝ անշէջ, եւ հացն՝ անպակաս:

Կրօնքի ծոցէն բղխած սէր, տըկարներուն հզօրիչ դուն,
Որ քայքայուած սըրտին խորն կ'ընծիւղես կամք եռանդուն,
Բազմացո՛ւր միշտ հացն առատ այս փըրկչանուէր սեղանիդ,
Խոց սիրտերուն մօտեցուր միշտ փըրկարար սպեղանիդ.
Երկոտասան սակառի լի սընունդովը թող միշտ
Երկոտասան հարիւրներ կերակըրւին հոս անվիշտ,
Մըխիթարուած՝ Հաւատքի, Սիրոյ անոյշ զըգուանքով,
Ինչպէս որ տան մ'յարկին տակ կ'ապրին եղբարք միմեանց բով:

ԱՐՀԱՄԱՐՀԱՆՔԸ

Գրուխն անգամ չառաւ վեր եզը մարգին մէջ արծող,
Կ'անցնէր երբ գնացքը մօտէն, փրուքնչալով ծուխ ու բոց,
Իր սուրոցին հըչիւնով թընդացնելով օդն ու հող,
Ու խուճապի մատնելով թըռչուններուն տարմերն հոծ:

Նոր լրացուած էր արօտը եղեամէն, կէսօրի
Բարկ արեւին շողքին տակ, եւ գեփիւռի շունչ մը գէջ
Դաշտին վըրայ եւ հեռուն, մինչեւ թուփերը վայրի,
Կը ծաւալէր գետինին կենսաւէտ բոյրն օդին մէջ:

Ու ճոխութեամբ եւ կեանքով լի կառաշարը, հրպարտ,
Կը սուրար դէպի քաղաքն այն ծուխերուն մէջ սեւցած,
Տանելով, պիրկ իր հեւքին սաստկութեան մէջ անհանդարտ,
Զրահուած կուրծքին վրայ ցըցուող խրոխտանքին դէմքն անըզգած:

Բայց երբ, խոտին մէջ մըխած դունչն հոն եզը պարարակ
Կը խօսէր հետըդ կարծես, ի՞նչ կ'ըսէիր իրեն դուն՝
Մարդուն եւ զինքն ըզգըխող իր փառքերուն հակառակ,
Որ վեր չառաւ, գէթ անգամ մը, ան իր գլուխն, ո՛վ Բնութիւն...

11 Փետրուար, 1930
(Մանչեսթր-Լոնսոն շոգեկառնին մէջ)

ՊԱՏԿԵՐԻՆ ԱՌՋԵՒ

Արիւնաթաթաւ խաչուած Յիսուսի
Պատկերին առջեւ, խորանին տակ լուռ,
Երեք մոմերու կըշտին, մեկուսի,
Կը ծըխայ անվերջ բուրվառը մաքուր:

Կընդրուկը կ'այրի կրակին վրայ յուշիկ,
Մինչ փոքրիկ հնոցէն կայծեր մերթ՝ ուժգին
Թափով՝ կ'ոստնուն դուրս, ու բոյրն անուշիկ,
Ծաւալելով մեղմ, կ'ելնէ դէպ երկին:

Երբոր գուլաներն խունկին՝ զալարուն՝
Կը հասնին իրենց, կը խըտղան կարծես
Բոցնդէն աչքերն աղուոր մոմերուն,
Ամպերուն մէջէն ժրպտող աստղի պէս:

Ու խաչին վըրայ մահացած դէմքին
Շուրջն աղօտացած հաճանքներն անշէջ
Յանկարծ նոր կեանքի շունչով կը բռնկին,
Լուսապըսակի մ'անեղծ փառքին մէջ:

Գանիրէ

Ո՛Վ ՅՈՅՍ...

Տառապանքի եւ վիշտերու
խոր գիշերէ մը միշտ վերջ,
Մեր նայուածքին դէմ պարզելով
այգի մ'աղուոր՝ փառքը պերճ,
Ո՞ւր կը տանիս ըզմեզ այսպէս
առաւօտէ առաւօտ,
Ո՛վ յոյս անուշ, մեր սիրտերուն
ճրագին դուն լոյսն անաղօտ:

Պատմութիւն, կեանք, կրօնք, արուեստ, գիր,
քեզմով գրաւուած առ յաւէտ,
Քայլամուտը կամ վրճագնաց,
ամէնքն եկան ետեւէդ,
Անցանք անթիւ քարքարոտներ,
ու համոզուած, ա՛հ, գիտենք
Թէ ծիծաղկոտ ամէն բըրբի
մօտ կը ծածկուի վիհ մը նենգ:

Սակայն կ'ուզենք որ ըսես մեզ.
հորիզոնին ծայրն, հեռուն,
Կապոյտ երկնից համբոյրին մէջ
սուզուած դա սարն անանուն,
Որ կը ցըցուի ծայրը ճամբուն՝
գերդ գողգոթա տանջանքի,
Գերեզմանի՞ մը, ի վերջոյ,
թէ նոր աստղի կը յանգի:

ԵԿՈ՛ՒՐ, ՎԻՇՏ...

Եկո՛ւր վիշտ, մըտերիմն իմ հոգւոյս.
Ամանորն եթէ զքեզ ունի ձօն՝
Տանջուած իմ սրբտին մըշտայոյզ,
Ողջ տարին կը սարքեմ քեզի տօն:

Կ'ընեմ յոյզդ իմ սրբտիս հրայրքն անգին.
Արցունքիդ շողը՝ ճրագ ինձ յաւէտ.
Քու պողպատըդ՝ գօտի իմ կամքին.
Իսկ ճամբադ՝ ինձ միակ արահետ:

Փոխանցէ՛ իմ խանդիս քու կրակէդ.
Նայուածքիս լոյսն առնե՛մ քու բոցէն.
Կռանէ՛ ոյժս, ամէն օր՝ հեղ մը գէթ.
Թո՛ղ փուշերդ միշտ ոտքերըս խոցեն:

Իմ յոյսիս, իմ սիրոյս, հաւատքիս
Դուն կաթումն ես՝ սրբտիս կեանքէն ներս.
Քու եռքիդ մէջ, գիտեմ, ա՛խ, հոգիս,
Գիտեմ ես, կը սըրբուն խոկումներս...

Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԱՌԱՇԱՐՆ...

Կ'անցնի կառաշարն կիտրոնիներու կանաչին մէջէն.
Իր զուսպ ու հրգօր հեւքին հատկըտող ցունցին կուտայ թափ՝
ձիւր սուլոցին, խըղդուկ ձայնի դուրս խուժումն այդ շութափ:
Ձեղուն, պատուհան, բազմոց, պատեր, փեղկ, դուռ կը դողդոջեն:

Որչափ սաստկանայ ըշտապը գնացքին, շրջափայրն այնքան
Կը շարժակոծուի կարծես դէպի դուրս, ներս, խելացընոր,
Երկուստեք գետինը կը փախչի ետ, վազքով ահաւոր,
Մինչ լեռներն անդին կը պարեն մէզին մէջ, կազմած շրջան:

Ու Երամակն յոյլ, դանդաղամարմին մեծղի ուղտերուն,
Որոնք դիմացի լանջքերուն վըրայ կ'արծին, ոչ հեռուն,
Ցանցընուած գիծեր են կարծես, թափած՝ թուղթերու վրայ գորշ:

Ամէն ինչ տըմոյն, տարտամ, անցաւոր է այսպէս չորս դիդ.
Միակ բանն անյեղ, որ կը բարձրանայ լոյսին մէջ վընիտ,
Երկինքն է անհուն, յաւիտենական պատկեր քաղցրախորժ:

1934

ՅՈՅՍ...

(ՊԱՐՈՆ-ՏԵՐԻ ՁԻԹԵՆԻՒՆ ՆԵՐՔԵՒ)

Անտարբեր՝ մեր կանչին, երգերուն,
Դուն քու սուգըդ կուլաս, երերո՞ւն,
Փոշոտած լաչակիդ տակ կանաչ
Դըլխիկոր, զերդ գօս ծառ մ'անճանաչ:

Ձար խորշակը թօթուեց ծաղիկներդ,
Տերեւներդ պատըռտեց թերթ առ թերթ,
Ու քու շուրջ խայտացող բնութեան ծոցն
Ըզքեզ մայր մը դարձուց տրտմախոց:

Բայց, սիրտ ա՛ռ, հինաւուրց ծառ բարի.
Տակդ երկիրը կայ դեռ, միշտ բերրի,
Վրադ՝ երկինքը, արեւն ու կապոյտ:

Կ'անցնին ամպն ու մըրրիկն այս անգութ.
Շողն ու ցօղ դեռ բաժինդ են ըստոյգ.
Ձի հողին խորն արմատդ է առոյգ:

ՔՆՐԹՈՒԱՆՆԵՐ

ԱՂՕԹՔ

Տէր, պահէ՛ տունն այն ուր
Քու սուրբ սէրդ՝ իբրեւ հուր,
Սիրտերու բուրվառին
Կ'այրի ծոցը լըռին:

Փրկէ՛, տէր, նաւն այն որ՝
Հովերէն ահաւոր,
Կը կոծուի գիրկն աղի
Ծովերուն կատաղի:

Լոյսիդ նրազը անշէ՛ջ
Լինի այն խիղճին մէջ,
Ուր հաւատքն, յոյսն ու սէր
Ունին կեանք մ'եռուզեռ:

Օրհնէ՛, տէր, սեղանն այն՝
Ուր, խաղաղ ու անծայն,
Կը բաշխէ հաց մ'անգին՝
Զեռքն արդա՛ր վաստակին:

Երուսաղէմ

ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԻՆ...

Տեղ չո՛ւնին քեզ համար գրատունիս դարաններն,
Մեծ ու փոքր՝ ամէնքն ալ գիրքերով ծանրաբեռն:
Երկու մեծ հակատներ, բանակներ զերդ կըրկին,
Եռաթեւ, ութաչեայ, կեցուածքով ահագին.
Ուրիշ զոյգ մ'իրենց մօտ, միւս մ'ալ դէմ յանդիման,
Անոնցմէ քայլ մը լոկ ետ՝ կանգուն կը մընան.
Երեքներ մինչ ուրիշ՝ բարձր ու նեղ՝ մարտկոցներ
Կը թըլին, գլուխներին խրոխտ տընկած դէպի վեր:

Ոչ մէկ տեղ՝ քեզ համար, դիրքերուն մէջ այդ վէս,
Որոնցմով խուցս այս լուռ ռազմադաշտ մ'է կարծես,
Ո՛վ գիրք սուրբ, հոգւո՛յս գանձն, Աստուծո՛յ դու մատեան,
Ուր սիրտերն երկընթին խորհուրդներն կը կարդան:

Երբ դուրսի մայրիէն մաղուած տիւր ոսկի
Լուսամուտ փեղկերէն հեզիկ ներս սողոսկի,
Կամ գիշերը, երբ որ, փառփառ լոյսը նրագին
Լեցընէ ողջ սննեակս իր վառքովը ուժգին,
Ու յանկարծ թիկունքներն ոսկեկազմ գիրքերուն
Զերդ կիտուած ասպարի՝ նըշուլին շողշողուն,
Բըլշակնած աչքս ինչո՞ւ կը փնտռէ իսկոյն քեզ,
Է՞ր քեզի կը տենչամ անձկանքով ըղձակէզ...

Այս, մնացի՛ր դուն ինձ մօտ, սեղանիս վրայ՝ անփակ,
Այդպէս լուռ տարածած էջըդ ջինջ ձախիս տակ,
Ու, ճամբովը սրրտիս, փոխանցէ՛ աջիս՝ ոյժ,
Խանդ ամբիժ հաւատքի, ներշնչման յոյզ անոյշ,
Որ գրիչս յոյլ, դողդոջուն, չը սահի ձեռքէս վար,
Ու խեղդուն խորհուրդներս գիշերին մէջ խաւար:

Տեղ չունին, քեզ համար, գրատունիս դարաններն.
Մեծ ու փոքր, ամէնքն ալ, գիրքերով ծանրաբեռն:
Քու տեղն հո՛ս է միայն, Աստուծո՛յ ո՛վ շունչ դուն.
Սեղանի՛ս վրայ՝ Գիրք սուրբ, ո՛վ դուն լոյսը մարդուն:

27 Հոկտ. 1935

“ՈՂՋՈՅՆ ՏՈՒՔ ՄԻՍԵԱՆ8,,...

Ժողոված սեւ քղանցքները, գիշերը դեռ նոր տուած էր խոյս,
Թողլով դաշտին մէջ՝ նըշանակ կարծես երկչոտ փախուստի,
Մէգի խառնակուած խաւ մը՝ անկողինն իր գետնախըշտի,
Որուն ծածքին տակ, անտեսանելի էին հող եւ բոյս:

Մեղմիկ սիւզ մ'յանկարծ՝ արեւին ճամբէն փրչած անոյշ հով,
Ցրուեց, տարտրդնեց մութէն հոն թափած դէզն այդ ամպերուն:
Մինչ լոյսի տենչով կը հեւար ամէն ինչ, մօտն ու հեռուն.
Մարած էր յետին աստղը, եթերին խորը սուզուելով:

Քիչ ետք, երբ ոսկի գունտին թագն ամբիժ՝ ինչպէս մաղզըմայ,
Հորիզոնին վրայ փրուեց իր փայլին շողքն երկնահըմայ,
Համագոյք ամբողջ կենսաւետութեան խայտանքով անանց:

Ու մինչ կ'երգէին թռչուններն իրենց նըւագն երկնաթով,
Այգին բոյրերուն մէջ գիրար կարծես թէ հոտուըտալով՝
Ծաղկունք ու տերեւք համբոյրի ողջոյն կուտային միմեանց:

ԽՕՍՔ ԻՐ ՀՈԳԻՈՅՆ ՀԵՏ...(*)

Միայն մենք՝ լոկ երկուքըս չէինք, երբ՝ այն օր,
Հետիոտն ետեւէդ կուգայինք մըտացնոր.
Ո՛չ ալ սոսկ ամբոխն հոծ, որ, ինչպէս գետ մ'ահեղ՝
Իր ջրանցքին մէջ խորունկ, կը դողար խելայեղ:

Ետեւէդ կուգայինք մինչ՝ խռովքի այդ պահուն,
Երազի մէջ իբրեւ՝ ներսէս՝ ցունց մը անհուն
Երկտասնեակ թեւեր զոյգ ինծի ցոյց տուաւ յանկարծ,
Որ հաղիդ նաւը մուլթ՝ ձեռքերէ վերամբարծ,
Կը հրէին արցունքի ծովուն վրայ, հեզասահ:
Մէն զոյգին կը շնչէր մէջ հոգի մը անմահ...
Ահ, հանչցայ ես զանոնք, հոգիներն այդ ամէն,
Եղբայրներն մեր բոլոր՝ Սահակէն մինչ Շահէն,
Որ եկեր ու պատեր էին շուրջը մարմնոյդ,
Ցոյց տալ բեզ յաւէրժին հանապարհը անբոյթ:

Երբ թափօրը մահուան՝ հասաւ բակն այն մեծ, լուռ,
Ուր՝ օրհնուած արոյրին զօղանջին տակ տըխուր,
Շրւարած մարդիկ հոյլ հոյլ էին խռնըւեր,
Զերդ հօտ մ'ոյր զարնըւած է հովիւն անձնըւէր,
Ու երբ ներս տարին բեզ՝ սիրտերու հեծքն, արցունքն
Աչքերու, ճրագներ եւ բուրվառուած անուշ խունկն՝
Յարկէն սուրբ տաճարին, ուր սուգի շղարշներուն
Տակ լրուիկ կուլային պատրոյզները պըլպըլուն,

Երբ դէպի բեմ ամէնքըս քու շուրջդ առինք քայլ,
Ինծ թուեցաւ հոն տեսնել՝ ա՛խ, տեսիլ հոգեզմայլ,
Երկուստեք խորանին նըշուլելն անգայտ, նուրբ,
Մեր երկեակ Հայրերուն դէմքերուն օծուն՝ սուրբ,
Փըրկարար խորհուրդին՝ մին բաժակն ի ձեռին,
Միւսն Հոգւոյն տըւելութեան սըրբալոյս աղաւնին:

Միայն մենք, լոկ երկուքըս, չէինք, երբ, այն օր
Կուգայինք հետիոտն ետեւէդ, սըգաւոր:
Ամէնքս, Հայր ու որդի, եղբայրներ համախումբ,
Քեզի հետ էինք, Վեհ, կազմած շուրջդ ակումբ.
Մենք՝ շուքին տակ մարմնոյդ, իսկ հոգւոյդ լոյսին մէջ՝
Անոնք բարձրը բըռնած Հաւատքին Ջահն անշէջ:

(*) Գրուած՝ Տ. Բաբգէն Արքուակից կաթողիկոսի մահուան առթիւ իբրեւ
ի բեռանոյ իր Եւ Տ. Զաւէն Արքեպիսկոպոսի, որուն հետ միասին ներկայ եղած են
յուզարկաւորութեան:

ՏԱՐԱԾՈՒԱԾ ԱԶԸ

(ՅԻՇԱՏԱԿԱԻ ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՎԵՅԻՆ)

Ինձ կը թուի թէ այդտեղ եմ, կանգնած՝ ծովափին,
Իրիկունն, արեւին երբ կ'իջնէ գունտը վար,
Իր լոգանքն առնելու գիշերին մէջ խաւար,
Ու հեռուն, ջուրերու վրայ, կայծեր կը թափին:

Ինձ կը թուի թէ ձայներ կը լսեմ ետեւէս,
Որ ժամուն լուսամուտ բացուածքի ծերպերէն
Դառնութեան եւ վիշտի հեծքեր դուրս կը բերեն,
Լալազին, թախծալից, մահերգի ողբի պէս:

Թըռչունները յոգնած թեւերով կ'երթան ետ
Դէպի բոյնը իրենց, կարօտի հրճուանքով,
Անձկագին ըսպասող ձագերու տարմին քով.
Ու լուծիւնը կուգայ ծաւալող մութին հետ:

Ինձ կը թուի, ա՛խ, յայնժամ, թէ հոն դէմս, ալեաց վրայ,
Մեղմ սիւքի մը գրգռող շոյանքին ընդմէջէն՝
Ուր անմեռ յոյգերու շրջիւններ կը մընջեն,
Անգայտ ձեւ մը — ոգի՞ թէ ըստուեր — կը թըրթռայ:

Ինձ կը թուի լըսել ձայն մ'. «Ես եմ, մի՛ երկընչիք»...
Ետեւէս, իր սիրոյն հրազներէն դէպի ինք
Ցոյացած շողերու լոյսին մէջ՝ ո՛վ երկինք,
Կ'որոշեմ իր գիծերն, կը հանգնամ զինքն անճիղ:

«Ե՛ս եմ»... — դո՞ւն ես, իրա՞ւ, ո՞հ, կեցի՛ր միշտ հող դուն,
Տարածէ՛ աջդ իրեն, դէպի յարկն այդ սուրբ, որ
Թառամած՝ քու մահովդ, կ'արտասուէ սրգաւոր.
Եղի՛ր, վե՛հ, պահապանը անոր դուն անքուն:

1 Դեկտ. 1936, Երուսաղէմ

“ՅՆԾԱՆ ՔԱԲՈՐ ԵՒ ՇԵՐՍՈՆ,,...

Լոյսի շող մը կարծես մէկէն միւսը կ'անցնի,
Զոյգ սարերն՝ այգին մէջ, կը դիտեն մինչ զիրար.
Մին՝ կանգուն՝ գլուխն ունի ապարօշ մը ծիւնի,
Յօղէ՝ միւսը՝ քողին տակ բազմած է խոնարհ:

Փայլակին հրապնցքէն շրտալիներ ունի մին՝
Հրսկայի ուսերուն ու վիզին վրայ ահեղ.
Լուսինէն կ'առնէ միւսը պրսպղանքն եղեամին՝
Զոր արեւն կը փոխէ արցունքի սրբտազեղ:

Անվեհեր ո'յժն է մին, պողպատէ, ամրակուռ,
Հաւատքի հրահալքին մէջ ծուլուած Սինայի.
Միւսը՝ Սէրն անուշակ, թըրթռուն, գողտրը, մաքուր,
Որ դէպի արիւնոտ Գողգոթան կը նայի:

Բայց լոյսին մէջէն ջինջ՝ առտըւան զեփիւռն երբ,
Բոյրէ բոյր շրնչելով՝ հընչեցնէ պահ մ'իր երգն,
Երկուքն ալ՝ խայտալով բերկրութեամբ այլակերպ,
Կը ցընծան, մոռցած ան՝ իր սիգանքն, աս՝ իր վէրքն:

“ԶԱՐԹՈՒՑԵԱԼՔՍ,,

Շարուած են տասնեւհինգը բեմիդ առջեւ, Տէր,
Աշխարհէն դէպի լոյսը վազած կոյս սիրտեր,
Ակընդէտ՝ խորանիդ կանթեղին մըշտավառ,
Որ կարծես կ'աղօթէ իրենց հետ, իջած վար:

Գիշեր է դեռ. բայց երբ Զարթօնքին երգը բամբ
Կը ժայթքէ բեմէն վեր յանկարծ, քաղցր ուժգնութեամբ,
Դաշնակի մը հրսկայ ստեղնաշար կուրծքէն զերդ՝
Փայլակի շողիւնով սիրտէ սիրտ կ'անցնի սէրդ:

Կը սարսույ վեհավայրը. նախնեաց ոգիներն
Կ'արթննան քուններէն՝ զըմբէթին ծոցը, վերն,
Ճանչնալով մինչեւ հոն բարձրացող ծայնին մէջ՝
Իրենցին դարաւոր գանգիւնները անշէջ:

Ու սուրբերն, որմանկար թառերնէն իրենց խիտ,
Ա՛խ, կարծես թէ կ'ուղղեն նայուածքնին անքըթիթ,
Ճրագներէ՝ անծնիւրին երբ բիբերն կը վառին,
Դէպի շարքը անոնց, դէպի կողմը ծայնին:

«Զարթուցեալքս»... Տէ՛ր, պահէ միշտ այս տղաքը արթուն.
Հաւատքնուն ներշնչողը եղի՛ր միայն դուն.
Զը մարի՛ կուրծքերուն տակ սիրոյդ կրակն երբեք.
Օ՛ր մը՝ բնաւ՝ չը նային քու Յոյսիդ սրբտաբեկ:

ՏԻԲԵՐԱԿԱՆ ԾՈՎՈՒ ԵԶԵՐՔԻՆ

Քո՛ւն ես թէ կը խոկաս՝ կոնքիդ մէջ, ծո՛ւ սիրուն,
Շուքին տակ շուրջդ ամբողջ պար բռնած սարերուն.
Մինչ մանրիկ ծրփանքներ՝ ավերուդ վրայ աղուոր,
Հազիւ թէ կը զգացնեն շունչը մեղմ հեւքիդ խոր:

Երա՞զ մը կը ցանէ ալքերուդ մէջ ծաղիկ,
Թէ կ'օրրէ զքեզ խորհուրդը հոգւոյն խաղաղիկ,
Որ օր մ' հոս, մէջդ ու մօտդ, ու մինչեւ այդ լերանց
Լանջքերուն վրայ, սըփուեց իր լոյսին շողքն անանց:

Յո՞ւշքն է՞ ունիս թէ ծոցէդ բըղխած յորդ գետերուն,
Որ գացին ոռոգել Հաւատքին դաշտն անհուն,
Թէ կարօտը՝ ձըկնորս գիւղացւոցդ այն բարի,
Որո՞նց՝ Սէրը անհաս յանձնեց բախտն աշխարհի:

Խօսէ՛, ծո՛ւ հրաշալի, ի՞նչ հրրայրք, յոյզ,
Անդունդիդ եռքին մէջ կը թաքչին խորասոյզ,
Որ, անամպ կամարին տակ երկնից այս կապոյտ,
Կը խըտղան ջուրերդ յար լըռութեան մէջ անքոյթ:

5 Յունիս 1937, Տիբեթիա

ԱՂՕՅՔ ՎԱՍՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Տէր, պահէ՛ Տունը հրաշակերտ, ոյր կառուցքին կազմն ու ծիր
Փողփողենէ՛ջ լոյսին շողովը դուն ինքնին գըծեցիր,
Ու կամեցար որ փոքրիկ Հօտըդ զայն ընէ ապաստան
Խարխլած կեանքին իր եւ հոգւոյն՝ իբրեւ Տապան փրկութեան:
Փութա՛, հասի՛ր, այցելութեան ժամ է արդ, Տէր ապաւէն,
Տե՛ս վիշտն ու մահ, աղէտքն ու չարն ի՞նչպէս իր դէմ կը դաւեն:

Փըրթած՝ ժայռէն ան իր հիմքին, զերդ հողմակոծ նաւ մը մութ՝
Մերթ լոյծ լերանց բարձրերը, մերթ դէպի անդունդ խորամուտ,
Ցասկոտ ու խօլ կոհակներուն մէջ կը ծեծուի տարուբեր,
Մինչ հրգօրները ափունքէն զայն կը դիտեն անտարբեր:
Կարկառէ՛ աջըդ, Տէր, փըրկէ՛ զայն խութերէ, հէ՛ներէ,
Թո՛ղ խաչանիշ խարխիսիդ տեսքը իր մէջ Յոյսըդ հրահրէ:

Հրա՛շք. չէ խըլուած դեռ անոր կայմը իր կայքէն ամրակուռ,
Ձէ պատըռտած առագաստին դեռ թրուչարանը մաքուր,
Ձեն յօշոտուած կապարանները հաստապինդ գիստերուն,
Ձի դեռ դեկին դամպարն — Հաւատքը — կը հեւայ մէջն անքուն:
Բայց կը գոռայ մըրրիկն իր շուրջ, մռայլն է պատեր իր չորս դին:
Խաղաղութեան Տէր, շո՛ւնչդ լոկ կըրնայ սաստել անդունդին:

Խարակներ թուի՛ զերդ գազաններ յուշկապարիկ, փրփրազայր
Յորձանքներէն յանկարծ ցըցած դուրս գլուխներնին բազմասայր,
Կը մըղձկոտեն սիրտերն անոնց որ հոն մըթնած երկնից տակ
Կը գալարուին զահանդանքովը վիհերուն անյատակ:
Տէր սիրոյ՝ ոյր սըրտին ծնունդն է ամէն ինչ որ է բարի,
Պիտի ներե՞ս որ ողջ ազգի մ'հոգին այսպէս խաւարի:

Հրամայէ՛, եւ պիտի ալեաց կիրքերն աղի խաղաղին ,
 Ու նաւն՝ յոյսիդ առասանով, պիտի գըտնէ իր ուղին .
 Պատուէ՛ թըխպոտ ամպերուն դէզն՝ որ կը ծածկէ հորիզոնն ,
 Որ ան տեսնէ նոր գարունի մը փառքերուն ծաղկին հոն :
 Տէր գըթութեան , սիրտերն ամէն , թեւերն ամէն դէպի Քեզ
 Են սեւեռուած , քաղցր ակնարկիդ ըսպասումովն ըղձակէզ :

.....

Ազգ Հայոց , ազգ իմ սիրական , պահէ՛ Հաւատքդ , Յոյսդ ու Մէրն ,
 Աստուածային Հոգւոյն բըղխմունքն երբեակ այդ սուրբ սերտ եւ
 Պիտի կանգնի իր հիմունքէն սասանած Տունը նորէն , [սեռն .
 Պիտի բերկրին անոր ի տես դարձեալ սիրտերն համօրէն .
 Փըշրած չէ գահը . չէ կոտորած մականը սուրբ . ողջ ես դեռ .
 Սըրբէ՛ արցունքդ , հայէ՛ երկինք . ամպն է արդէն փարատեր :

“ԱՆՁԻՆՔ ՆՈՒԻՐԵԱԼՔ ,”

Մե՛ր ալ թիւը հասաւ երեսուն եւ եօթի .
 Աստուած իմ , սիրտս ի՛նչպէս դէպի Քեզ կը յորդի :
 Բայց թիւն ի՛նչ կ’արժէ , Տէր , շնորհէ՛ որ որակին
 Շողայ փայլը մեր մէջ , սըրբութեան ջինջ ոսկին :

Խընկաբոյր կարմիրով լեցուած այս բաժակն ա՛ռ :
 Քամելէ վերջը մէջն ողկոյզներ բոցավառ ,
 Անդողդոջ մատներով բայց ահով բըռնած վեր՝
 Բերեր ենք զայն ընծայ սեղանիդ սըրբանուէր :

Ա՛ռ զայն , եւ տո՛ւր ուրիշ մը մեզի , փոխարէն .
 Մեր ուխտն է որ երսուն եւ եօթներ հո՛ս բերեն
 Քեզ՝ իբրեւ ձօն յոյսի , հաւատքի եւ սիրոյ ,
 Անարատ կեանքերու զոհեր միշտ ի նորոյ ,

Որ այս հողն օրհնըւած , ոռոգուած քու աջով ,
 Ուռնացնէ միշտ ատոք հասկեր եւ որթեր ջով .
 Որ ճրագիդ սուրբ իւղին մընայ լոյսը անշէջ ,
 Ու «Անծինք նուիրեալք»ն հընչէ միշտ այս Տան մէջ :

ԱՆԳԻՆ ՇՐՃՈՒԱՆՔԸ

Կապարը կրակ, զոր Յեղի՛ն վրէժն էր շանթած
Աքիլլադէ՛մ տըղու մ'հոգւոյն մէջ խիզախ,
Ջաղխելով քունքն աջ՝ պայթեցուց աչքը ծախ.
Ու մայթին վրայ տապաստ գազանն ինկաւ ցած:

Պիղծ զոհին վրայ ծըռելով քաջն այն ատեն,
Ջրգեց հրազէնն անոր կուրծքին վրայ կործան,
Ու, — «Ա՛ռ, քեզի համար ես լոկ առի զայն»
Պաղ հառաչանքը սոսկ թըռաւ իր սըրտէն:

Ամբոխն՝ որով լայն պողոտան կը վըժժար
Յետ միջօրեայ եռուզեռի այդ պահուն,
Կանգ առաւ յա՛նկարծ սոսկումով մը անհուն,
Դէպի դիակն ակընկառոյց, ապշահար:

Ու մինչ դիւցազնը սալքարին տիղմին հետ
Խառնըւած գորշ ուղեղին՝ աչքն էր յառեր,
Ոչ ոք գիտէր թէ հոգւոյն մէջ անվեհեր
Ի՛նչ բոց՝ ի՛նչ խինդ կը հրավառէր բերկրաւէտ:

9 Դեկտ. 1929
(Պէլկրաս - Թրիէս շագեկաւոյն մէջ)

ՓԱՐԱՏԱԾ ՄՇՈՒՇԸ

Հելուէսաֆայ «Խօսմակ»-ին ժընէվի

Ոստանն հըսկայ, թանծըր մէգին տակ անտես,
Գառազեղի մէջ շըղթայուած փիղի պէս՝
Ջոր չորս կողմէն կըծուահամ ծուխն է պատեր,
Պառկած գետինը, կը հեւայ կիսամեռ:

Կոյր անջըրպետն, անհունն ի վար կախուած լուռ,
Անյուսութեան սեւ մըղծաւանջն է տըխուր,
Որ իր ճընշող ծանրոցին տակ աներեր
Կեանքի ամէն ձեւ, գոյն, շարժում է տրորեր:

Բայց երբ իրիկունն՝ այդ քառսին վրայ մըռայլ,
Վերջալոյսէն կ'արծակէ շող մը շառայլ,
Կը ցընդի մշուշն, երկինք յանկարծ կը ժըպտի,
Ու քաղաքն յոյլ նորէն ելած է ոտքի:

Աստուածայի՛նդ յոյս, ա՛խ, սըրտին մէջ խաւար
Երբ քըթթումէդ կայծի նըշոյլ մը լոկ վառ՝
Երազներու մեռոտ ու մութ թըմբիրէն
Հաւատքն ու Սէրն ի՛նչ ուժեր դուրս կ'առբերեն:

23 Յունվար 1930, Լոնսոն

ՈՒՂԵՐՁ

ԱՌ ՎԵՀԱՓԱՌ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
ՏԷՐ ՏԷՐ ՄԱՏԹԵՈՍ Բ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

— Ես եմ, մի՛ երկնչի՛ք —

ԱԽԵՏԱՐԱՆ

Բոց ու փայլակ կը շողան նայուածքիդ մէջ կորովի .
Եւ սակայն ի՞նչ հաճանչով՝ լուսաժրպիտ գորովի,
Քեզ կը ձրգես մեր սիրտերն՝ ինքնահրաւէր եւ անհիգ
Երբ կը թըլիս մեզ քսել . — Ես եմ, դուք մի՛ երկնչի՛ք :

Ամպրոպ ու շանթ կը թընդան ծայնիդ մէջ վեհ՝ տիրական .
Երանաւտ բերկրանքի ի՞նչ քաղցրախորժ շեշտ սակայն,
Լռեցնելով լիուլի մեր մէջ ամէն ճիչ ու ճիկ,
Կը մոգէ զմեզ մընջելով . — Ես եմ, ո՛հ, մի՛ երկնչի՛ք :

Օրէնք՝ հրաման է համակ կամբըդ զօրեղ, երկաթի .
Եւ սակայն ի՞նչ շնորհ ու սէր օծուն շըրթնէդ կը կաթի,
Ընդոտնելով երբ ամէն պայմանեալ ձեւ ու կեղծիք,
Կ'ոգեւորես հայրաբար . — Ես եմ, մի՛, մի՛ երկնչի՛ք :

Ես եմ... դուն ես, ո՛հ, հայր մեր, մենք կը ճանչենք քաջ ըզքեզ,
Ժողովուրդիդ յոյսերու խորանին վրայ ողջակէզ .
Այդ խոցն ու փայլն աչքերուդ՝ հայուն արցունքն են անվերջ,
Ամպրոպն ու շանթն ծայնիդ՝ հայուն մըրրիկն է գոռ՝ պերճ,
Օրէնք-հրամանը կամբիդ՝ ո՛հ, հայուն խիղճն է մաքուր,
Դարերու հոծ մըթութեան խորն ծածկըւած թաքթաբուր :

Այդ արցունքին ծիածանն, այդ մըրրիկին ջինջ երկինքն,
Ու այդ խըղճին սուրբ խորանն հայրական սէրդ է սոսկ ինքն,
Որով ամէնքս առլըցուն,

Մեր հրաժեշտի այս պահուն,

Ասպարէզնուս՝ գէթ մի պահ, մոռցած տաժանքը լեղի,
Տասնեակ որդիքըդ կ'երգենք, իբրեւ տաւիղ տասնաղի .
Ո՛վ դու, ոգիդ հայրենեաց, հրաշագործակ զօրութիւն,
Որ յոյսին շողն, հաւատքին ցոլքն, Աստուծոյ շունչն ես դուն,
Պահէ՛ միշտ հայրը հայուն, իր գահին վրայ անսասան .

Իր փառքին մէջ աննրկուն .

Անոր կեանքին եւ խըղճին եղիր հրեշտակը անբուն :

1910 Սեպտեմբեր, Էջմիածին

Ի ՎԱՂԱՄԵՌԻԿՆ ՏԻԿԻՆ Է. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Ասեն զի մինչ ընդ հողով, ի խորափիտն անդ մըթին,
Ըզմեռելոց ուրուք՝ ձեռք մահկանացուաց թաղեն զդին,
Անդէն եւ անդ, Անեղին Սջ, եղկելեաց խնամատար,
Ժողովէ զշունչ եւ զհոգի նորա յերկնիցն ի դադար.
Եւ մինչ մարմին եւ ոսկերք նորուն յերկրի աստ տըխեղծ
Ի պիղծ տարերս լուծանին, յաճին դատեալ եւ յօդ զեղծ,
Վերաթեւեալն ի յերկինս նորայն հոգի, յանթերին
Դիպեալ անդէն ի վընիւ Արդարութեանըն վերին,
Եթէ իցէ չար՝ փոխեալ յասուպ՝ զլորի յերկնից վայր,
Եթէ բարի՝ ճախր առեալ ցանգ ընդ կապոյտ ծիրն անծայր,
Ըմպէ զճաճանչս Գերարիւնյն, եւ յերկնային կամարի,
Յանշամանդաղ կայսն անհուն, կարգի յաստեղցն համարի:

* * *

Տեսի՞լ մըտաց եթէ իղծք ծնանին յիս արդ, զիտեմ ոչ.
Այլ հաւատամ զի մինչ այժմ, ի տըրտմաստուերն ի տեղւոջ
Հանգչի մարմին քո, նըշխար խուն աստեւոր կենաց քոց,
Ո՛վ կին բարի, ո՛հ, հոգի քո, յոր անբիծ սիրոյն քոց
Եւ հաւատոցն հուր անշէջ արծարծեցին զՅուսոյն խանդ,
Յոր գեղեցիկն արուեստից աշխարհք եւ յոյզք անվրկանդ
Ըզբարս քաղցունս ի վարս հեզս եդին, որպէս ի հուր զխունկ,
Այո, հոգի՛ քո, որում կայանք երկնի՛ցն են բարծունք,
Մ'ստղ անաղօտ, գեղափայլ, յեռեալ ի բոյլսըն Քնարին,
Զլուսաթըրթիւ ձօնէ զնուագս առ մըշտընջեանըն Բարին:

* * *

Յո՛ւշ քեզ ապա, հոգեակ քաղցր, աղէտք եւ վիշտք, սուգ եւ կոծ,
Յոր թաւալին աստէն սիրտք բնաւից եղբարց եւ քերց քոց.
Յաւերակացն անդ միջի, ի հայրենիս նուիրական,
Են դեռ ծաղկունք, են մանկունք, յոյսք մեր համայն, բիբք ական.
Հիւսեա՛ զնոցայն ողբս ի նուագ քո, հասո՛ յունկն Անմահին,
Կալցի՛ զնոքօք գոնեայ գուլթ, կորիցէ՞ ազգ մեր բնաւին...
Ո՛հ, յորժամ որբքդ այդոքիկ, վերաբուսիկք յիւրեանց տան,
Տեսցեն կանգնեալ միւսանգամ զարտօսրալիցն Հայաստան,
Յայնժամ եւ քոյքդ աստ ի տան քում զաւակունք՝ զանծկայրեաց
Սիրոյդ ըզսուգ սուգեցին ի խինդ անմահ հայրենեաց:

1916, Գահիրէ:

ԱՌՏՆԻՆ ԲՈՒՐՎԱԹԸ

(ՏԻԱՐ ՏԻԳՐԱՆ ՄԻԻԹԱՐԵԱՆԻ ԱԼՊՈՍԻՆ ՄԷՋ, ՅԱՍԻՍԹ)

Արիւնաթաթաւ խաչուած Յիսուսի
Պատկերին առջեւ, խորանին տակ լուռ,
Երեք մոմերու կը շտին, մեկուսի,
Կը ծըխայ անվերջ բուրվառ մը մաքուր:

Կընդրուկը կ'այրի կրակին վրայ յուշիկ,
Մինչ փոքրիկ հնոցէն կայծեր մերթ՝ ուժգին
Թափով կ'ոստնուն դուրս, ու բոյրն անուշիկ,
Ծաւալելով մեղմ, կ'ելնէ դէպ երկին:

Երբոր գուլաներն խունկին՝ գալարուն,
Կը հասնին իրենց, կը խըտղան կարծես
Բոցեղէն աչքերն աղուոր մոմերուն,
Ամպերուն մէջէն ժրպտող աստղի պէս:

Ու խաչին վըրայ մահացած դէմքին
Շուրջն աղօտացած հաճանքներ անշէջ
Յանկարծ նոր կեանքի շունչով կը բռնկին
Լուսապըսակի մ'անեղծ փառքին մէջ:

* * *

Յաւատանջ ազգիս խոկումով լեցուած
Այս տունն՝ ուր երեք որդւոց սէրն անհուն
Կը լուսաւորէ յոյսն իրենց ծնողաց,
Ազնիւ յոյգերու բուրվառ մ'է սիրուն:

Սիրտն հայրիկին հո'ւրն է հոն կայծկըտուն,
Մայրիկինը՝ խո'ւնկ ընտիր անուշակ,
Սէրը՝ անոնց բոյրն երկնաթռիչ զուարթուն,
Կը սրփռէ իր շուրջը կեանք անապակ:

Ու շնորհասընունդ երբեակ զաւակաց
Խընկելով հոգին՝ այդ բոյրը, սէր սուրբ,
Անոնց սիրտերուն կուտայ խորազգած,
Ջինջ երջանկութեան մը ժըպիտը նուրբ:

Բայց հէք հայրենիքն է մանաւանդ որ
Իր վիշտերուն մէջ կ'ըստփոփուի լըռին,
Ծըծելով նըժդեհ որդւոցն հեռաւոր
Բոյրն երկնահաշակ սիրոյ բուրվառին:

Կ Ե Ռ Ա Ս

(ՔԻՐԱՋԵԱՆ ՓՈՔՐԻԿՆԵՐՈՒ ԱԼՊՈՍԻՆ ՄԷՋ)

Ջրմրխտահիւս դերձանէ
Կախ գնդիկներն այն յակինթ ,
Ջորս ծառերուն կը ծօնէ
Սէրն Աստուծոյ իբրեւ գինդ ,

Ի՞նչ են արդեօք . շի՞թք արեան՝
Ջորս խոց հոգիք կը ցօղեն՝
Գիշերն իրենց հողքին վրան ,
Երկնից յարկէն լուսեղէն .

Թէ կրակներուն ցուքին շէջ
Սառած կայծերը պըտողուն՝
Իրենց կեանքի գարնան մէջ
Անմահացած սէրերուն

Մա՛նկունք , որ թովքն ունիք թինդ ,
Վառ գոյներու զգլխանքին ,
Մի՛ ձեր խռովէք խանդն ու խինդ
Խոկումներով տխրագին .

Անուշ միրգերն այդ բոսոր՝
— Գարնանահարս ծառերուն
Օղ ու գինդ մանր ու խոշոր —
Լապտերիկներ են սիրուն .

Որոնց մէջ ջահն երկնքին
Գարնան առտու մը պայծառ
Իր նախաշող ակնարկին
Վառեր է լոյսը փարփառ :

Ծառերն երբոր կը բանան
Իրենց աչքերը ծաղիկ
Առաւօտները գարնան
Բըթթումներով խաղաղիկ ,

Ի՞նչպէս այդ լոյսը աղուոր
Կ'արծակէ շողն իր մաքուր
Մինչեւ ծայրերն հեռաւոր
ձամբաներուն մութ եւ լուռ .

Ձեր ալ սիրոյն լոյսը վառ
Թող ցնցղէ ցուքն իր ժպտուն
Ամայութեան մէջ խաւար
Հէք սգաւոր սիրտերուն . . .

Ո՛վ «Կեռասեան» տան ծառին
Դուք պտուղներն անուշակ ,
Եղէ՛ք հրագներն իր յոյսին ,
Եղէ՛ք իր շնորհն ու պսակ :

ՏԱՊԱՆԱԳԻՐ

Տ. ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐԲԻ

Որք ընդ հողով, ի տապանի աստ մըթին,
Արտասուլից հեծմանց ի կոծ մեծ՝ եղին
Զամբիծ մարմին շնորհազարդ առնըն մեծի,
Որպէս նրազի շիջուցելոյ բեկ խեցի.
Գիտեն զի լոյսն ի նմա լուցեալ՝ հոգի իւր՝
Ըզգեռարփուոյդ ըմպէ զշողս արդ մըտադիւր.
Եւ զոր խընդրենն ի Գէն նոբին՝ ա՛յս եւ եթ,
Զի պահեսցես, Տէր կենաց, այժմ եւ յաւէտ,
Յորդուցն երամս եւ ի կրօնիս սուրբ ի ծոց՝
Զիւրոց մըտաց եւ ըզսըրտին մաքուր բոց.
Զի յամայր ամս իւրոյ՝ անուանն հովանի
Աստ եւ ի բնաւ ազգին կացցէ կենդանի:

ՔԱՅԼԵՐԳ ԺԱՌԱՆԳԱԻՈՐԱՅ Ս. ԱՅՈՌՈՅ

Սիրտ ի սիրտ եւ ձեռն ի ձեռն
Բարձած խաչն՝ ուխտից մեր բեռն,
Ընթանանք յառաջ, եղբարք.
Նահանջելն է գործ անարգ.
Վազենք՝ հոգևով ակընդէտ,
Նըպատակին մեր ի կէտ:

Տաժանքն ըլլայ մեր բաժին,
Խաչն յոյսն է մեր երազին.
Թո՛ղ մեր հաւատքն օր քան զօր
Դարբնէ մեր մէջ սէր հըզօր.
Քըրտամբ երկաթը կամքին
Կը դառնայ պողպատ ուժգին:

Կրօնի հուրն եւ ազգին սէրն՝
Զուգեակ իղձեր սերտ եւ սեռն,
Ներշնչումին մեր հոգւոց
Թո՛ղ լինին, ո՛հ, անբիծ բոց.
Երկուքն ի մի անբաժան
Մեր սիրտերուն՝ սըրբարան:

Ոգին նախնեաց վեհանուն ,
Տենչն ուսման տենդը բարւոյն ,
Թող զօրացնեն մեր քայլեր ,
Որ ժամանենք անվեհեր ,
Պարտուց մեր կոչին հըլու՝
Ազգիս հէք ծառայելու :

Մեզ կը կանչէ ապագան ,
Անոր կ'ուղղէ զմեզ ներկան .
Խեռ եւ խօլ ծայներու խուլ՝
Ընթանանք յառաջ անդուլ ,
Դէպի լոյսն եթերային
Մեր սուրբ մըտատիպարին :

Մայր մեր դու նըւիրական ,
Եկեղեցիդ հայկական ,
Ընդունէ՛ մեր սրբախց զոհ ,
Զոր քեզ բերենք հոգւով զոհ ,
Սըրբոց Յակոբեանց յարկիս
Ուխտանըէր մենք որդիքս :

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

Արուեստը, փառքն ու հրճուանքն է ան.
Ան կ'ջահավառի փոթորիկին մէջ,
Կ'լուսաւորէ կապոյտ երկինքը:
Արուեստը, տիեզերական պայծառութիւնն է ան,
Որ կ'շողայ ժողովուրդին նակատին վրայ,
Ինչպէս աստղը Աստուծոյ նակտին վրայ:

Արուեստը մեծասքանչ երգ մ'է,
Որ բերկրանք կ'առթէ խաղաղասէր սրտին,
Ձոր քաղաքը կ'ըսէ անտառին,
Ձոր մարդը կ'ըսէ կնոջ,
Ձոր հոգիին բոլոր ձայները
Միանգամայն կ'եղանակեն խմբերգին մէջ:

Արուեստը, մարդկային խորհուրդն է,
Որ կ'ընթանայ, խորտակելով ամէն շղթայ.
Արուեստը, հեզ աշխարհակալն է,
Իրե՛նն են Հռենոսն ու Տիբերը.
Գերի՛ ժողովուրդ, ա՛ն քեզ ազատ կ'ընէ,
Ազա՛տ ժողովուրդ, ա՛ն քեզ մեծ կ'ընէ:

Բ.

Ո՛վ անպարտելի բարի Ֆրանսա ,
Երգէ՛ր քու խաղաղիկ երգդ ,
Երգէ՛ր ու երկինք նայէ՛ր .
Քու զուարթ ու խորունկ ծայնդ
Աշխարհի յոյսն է ,
Ո՛վ մեծ ժողովուրդ եղբայրական :

Բարի ժողովուրդ , երգէ՛ր արշալոյսին .
Երբ կուգայ երեկոն , երգէ՛ր նորէն .
Աշխատութիւնը կ'շինէ զուարթութիւնը .
Խնդա՛ր անցնող հին դարուն վրայ ,
Դաշն ծայնով երգէ սէրը ,
Ու բարձրածայն՝ ազատութիւնը :

Երգէ սուրբ Իտալիան ,
Թաղուած Բոլոնիան ,
Նաբոլին , զոր մաքուր արիւն մը կ'կարմրցնէ ,
Հոգեւարք Հունգարիան . . .
Ո՛վ բռնաւորներ , ժողովուրդը կ'երգէ այնպէս
Ինչպէս առիւծը կ'մռնչէ :

ԴԱՐՈՒՍ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻՆ

Դարուս երկրորդ տարին. Սպարտի տեղ Հռոմն էր ,
Պոնաբարդի տակ Նաբոլէոն կ'երեւէր ,
Երբ առաջին Հիւպատին նեղ դիմակն այն
Կը պատրուէր Կայսեր հակտին վրայ լայն ,
Ըսպանիական հին Պրզասօն քաղքին մէջ ,
Սերմի մը պէս , հովէն նետուած հողին գէջ ,
Ծընաւ տըղայ մ'անգոյն , անծայն , անհայեաց ,
Բրըտօն - Լօրէն խառն արիւնէ մը սերած :
Այնքան աղկաղկ էր , ցընորքի մը նըման ,
Որ մօրմէն զատ՝ ամէնքն իրմէն հեռացան .
Վիզն այնքան ծուռ էր , եղէգի մը հանգոյն ,
Որ որրոցին հետ շինեցին ճաղն իսկոյն .
Մանուկն այդ , զոր կը ջընջէր կեանքն իր գիրքէն ,
Եւ որ չունէր վաղորդայն մ'իսկ ապաքէն ,
Ես եմ . —

Թերեւս ըսեմ ձեզ օր մը թէ ի՛նչ
Անքիծ կաթ , ո՛րքան խընամք՝ իղծ եւ սէր ջինջ
Զօրացնելով դըժխեմ ըսկիզբը կեանքիս ,
Անվըհատ մօրս երկիցըս ծնունդն ըրին զիս .
Այն հրեշտակին՝ որ իր երեք որդւոց վրայ
Կը տարածէր իր գորովանքն անխընայ :

Ո՛վ մայրենի սէր քաղցրիկ , սէ՛ր անմոռաց ,
Աստուածահրաշ բազմացումով ջամբուած հաց .
Հայրենի տան մէջ միշտ պատրաստ սուրբ սեղան ,
Անծնիւրն՝ իր մասն , ամէնքն ամբողջ ունին զայն :

Պիտ' ըսեմ ձեզ, երբ իմ շատգրոյց ծերութեան,
 Լուռ գիշերներն աղօտալոյս՝ խօսիլ տան,
 Ինչպէս փառքի ու սոսկումի բախտն այն մեծ,
 Որ ոտքին տակ կայսեր՝ աշխարհը դղրդեց,
 Իր մըրրիկովն իս քըշելով անպաշտպան,
 Հողմակոծել տուաւ օրերս մանկութեան.
 Զի երբ դողդոջ ալեաց զարնէ հիւսիսին,
 Կատղած ուկիւնը կը տանջէ ի միասին
 Թափած սաղարթքը ծառերուն ծովափնեայ,
 Եւ եռայարկ նաւն որ հովուն հետ կ'ոռնայ:

Երիտասարդ թէեւ, բայց փորձ հասակաւ,
 Սըրտիս մէջ կան դառնութիւններ ոչ սակաւ.
 Շատ անցեալներ պիտի կըրնայ կարդալ մարդ
 Խոկումներէ կընճռած ճակտիս վրայ անհարթ.
 Իսկ ծերունին շիջելամերձ եւ հաղստ՝
 Որ իղծերուն իր ծայրն ինկած է վըհատ,
 Պիտ' դողար երբ տեսնէր հոգիս անյատակ,
 Ուր կը բնակի միտքս իբր անդունդ մ'ալեաց տակ,
 Տեսնէր ցաւերս՝ փորձութիւններս աղէկէզ,
 Եւ ինչ որ զիս խաբեց վիժած պըտղի պէս,
 Գեղեցկագոյն օրերս՝ անցան յուսակտուր,
 Սէրերս, գործերս, ողջ մատաղ կեանք մը տըխուր,
 Թնայեալս ղեռ ինձ կը ժըպտի ապագան,
 Սըրտիս մէջ մի էջը գըրուածն այն մատեան:
 Եթէ կ'թըռչին իմ խորհուրդներս դիր եւ տար.
 Պատառ պատառ ցըրուած երգերս ընդ աշխարհի.
 Եթէ կ'ուզեմ ծածկել մերթ վիշտ ու անձուկ՝

Հեգնող, ծաղրող վէպի մ'անկեան մէջ ծածուկ,
 Եթէ քմայքովս տեսարաններն կը դղրդեմ,
 Թէ կը հանեմ ընտրեալ մարդոց դէմ առ դէմ
 Ուրիշ մարդեր որ իմ շունչովըս կ'ապրին՝
 Ու իմ ձայնովըս կը խօսին ամբոխին,
 Թէ գլուխս հընոց՝ ուր կ'եռայ միտքն անշըշունջ,
 Կը թափէ պղինձ տաղեր եռեփ՝ ծըխաշունչ,
 Կըշուութեան մէջ խորունկ, վըսեմ կաղապար,
 Ուսկից դուրս գայ տունը թեւով երկնապար,
 Պատճառն այն է որ սէր՝ դամբան՝ փառք ու կեանք,
 Խոսող ալիքը, ալիքէն մղուած ցանգ,
 Ամէն շունչ, շող, տըխուր եւ կամ գուարթագեղ՝
 Փայլ ու թըրթիռ կուտան հոգւոյս իմ բիւրեղ,
 Իմ բազմածայն հոգւոյն, զոր ձեռքն Աստուծոյ,
 Դրաւ աշխարհի մէջ իբրեւ փող մը կռածոյ:

Դեհ, վատ օրերըս անցուցի ես մաքուր,
 Գիտեմ ուսկից գալս՝ թէ չգիտեմ երթալս ուր.
 Կուսակցութեանց մըրրիկն հողմովն իր ուժգին
 Թէեւ յուզեց, բայց չայլայլեց իմ հոգին.
 Անբիծ է սիրտս. հոն չըկայ սիկ՝ որ հովէ
 Յուզուած՝ անոր վըճիտ կապոյտը խռովէ:

Ե Ղ Ի Ս Ա

Իմ երկոտասան ամբ էին տիոց, նորա՝ վեշտասան.
էր երիցագոյն նա քան զիս, եւ ես՝ կըրտսեր ապաքէն.
Եւ զի համարձակ խօսեցայց նրմա, ընդ երեկս, ի տան
Մընայի զի մայր իւր թողցէ ըզմեզ միայնակ անդէն.
Եւ ապա անցեալ նրստէի առ իւր, մերձ յաթոռ նորին,
Լինիլ խօսակից համարձակօրէն անդ յերեկորին:

Քանիօն անցեալք սահեցան ի մէնջ զարունք ծաղկազուարթ,
Քանիօն շիջան հուրք ի հող մահու, կընքեցան դամբանք.
Ջայնքանի ըզսիրտս որք կեցին երբեմն, ո՞վ որ յիշէ արդ.
Ջայնքանեաց վարդից, որք երբեմն էին, լինի՞ն այժմիկ բանք.
Նա յիմ յարեալ սէր եւ ես ի նորայն. էաք երկոքեան
Ձոյգ անմեղ մանկանց՝ բուրմանց՝ ճաճանչից զոյգ անզուգական:

Հրեշտակ ի մարմնի՝ ըղձանոյշ՝ դըշխոյ ըստեղծ ըզնա Տէր.
Եւ քանզի էր նա երէց ապաքէն հասակաւ քան զիս,
Դըրդեալ յախորժից ասելոյ եւեթ նրմա «Բա՛, ընդէ՞ր»,
Հայցուածս անդադար մատուցանէի նրմա անծկալիս,
Եւ էր զի խօսէր նա, երկիւղախառն, ի խորհրդայոյզ
Ակնարկից իմոց, յորս անդէն լինէր միտք իւր խորասոյզ:

Ես ըզմանկական ցուցանէի նմա ըզգիտութիւն իմ,
Ըզխաղ զընդակին եւ ըզփոթորկին, որ զինքեամբ դառնայ,
Եւ զի զիտասցէ թէ զլատինական բարբառ ուսանիմ,
ԸզՓետրոսի գիրս եւ ըզՎիրգիլին տանէի առ նա.
Առ ոչինչ գրէի զամենայն, ոչինչ վնասեալ յիմեքէ,
Ասէի նրմա. Դիտես զի իմ հայր զօրավար որ է:

Կանանց եւս է պարտ ընթեռնուլ երբեք երբեք ի հնաւանդ
Լեզու լատինաց, յօդել սիւղոբայս, իբր ի յերագի.
Առ ի թարգմանել զհամարս ինչ ի գրոց, յեկեղեցւոջ անդ.
Հակէի զգլուխ իմ ի վերայ գրոց նորայն սաղմոսի.
Ջըսպիտակ թեւոյն տարածանէր զմեօք հրեշտակ զհովանին,
Յորժամ զՀանգստեան պաշտէաք անդէն ժամ կիւրակէին:

Մանուկ ոմն է դա. այսպէս հանապազ ասէր նա վասն իմ.
Այլ ես յիւր անուն կոչէի ըզնա Օրիորդ Եղիսա.
Բազում այն է զի, առ ի թարգմանել ի գրոց սաղմոսին,
Խոնարհէր իմ զլուխ, յեկեղեցւոջ անդ, ի մատեան նորա,
Որպէսզի յաւուր միում, Աստուած իմ, տեսնէր դու իսպառ,
Վարդ այսոն նորա հուպ եղեւ շըրթանց իմոց բոցավառ:

Սիրագեղ հոգւոց նորածիլ տարփանք դուք վաղաբուսիկք,
Այգ էք դուք քաղցրիկ եւ առաւօտ սուրբ սըրտի մարդկայնոյ.
Թովեսջիք զմանկունս, զմայլանք նորանշանք, նոյն եւ խաբուսիկք,
Եւ յորժամ գայցէ երեկոյն ի վիշտս համակել զմեզ, ո՞հ,
Թովեսցին ի շունչ ձեր կենսապարար հոգիք մեր զառամք.
Սիրատենչ սըրտից տարփանք նորածիլք այլ վաղաթառամք:

ՄՈՎՍԷՍ ՆԵՂՈՍԻ ՎՐԱՅ

Քոյրեր, զով են ջուրերն այգուն առջի շողին.
Եկէ՛ք, հընձուորը չէ թողած դեռ անկողին.

Ափերուն վրայ ոչ ոք չըկայ:

Մեմփիսէն լոկ կ'ելնէ շրշունջ մը խոր, հեռուն.

Պուրակազուարճ մեր այս անմեղ զբօսանքներուն՝

Արշալոյսն է միայն վըկայ:

Պըճնումներով՝ հօրս ապարանքն է այնքան լի.

Բայց կը թովէ զիս ծաղկանց ափն այս աւելի՝

Քան կոնք մ'ոսկի եւ կամ պորփիւր:

Այս օղային երգը նուագս է սիրական,

Կը նախընտրեմ բուրումներէն պալատական՝

Ձեփիւռին շունչը խընկաբոյր:

Եկէ՛ք, ո՛րքան է գետն հանդարտ, երկինքն՝ յըստակ.

Թուփերուն վրայ ծրփա՛ն ծալքերն թող կապուտակ

Գօտիններուն ձեր նուրբ՝ պըսպղուն:

Հանեցէք թագս ու քօղերս այս նախանձախառով.

Կ'ուզեմ ձեզ հետ ըլլալ այսօր, զբօսներով

Ծոցն այս երգող ալիքներուն:

Ըշտապե՛նք... բայց, մէ՛զին մէ՛ջէն առտըւան, հո՛ն,

Ի՞նչ կը տեսնեմ. նայեցէք դէպի հորիզոն.

Մի՛ վախնաք բնաւ, երկչոտ կոյսեր:

Հոսանքէն ծով քըշուած, անշուշտ, կոճըղ մ'է հին

Արմաւենեաց, որ խորերէն անապատին

Կուգայ տեսնել բուրգերը մեր:

Ի՛նչ. թէ տարտամ ակնարկըն չի սըտեր ինձի,

Իսիսի կոնքն է կամ մակոյկը Հէրմէսի,

Ձոր կը հրէ սիւք մը հանդարտ:

Սակայն, ոչ, կուր մ'է ան, ուր քաղցրը նիրհումով

Կը քընանայ մանկիկ մ'ալեաց ծոցն, ապահով,

Ինչպէս գըրկին մէջ մօրն իր՝ մարդ:

Կը քընանայ. ու իր ծըփուն մահճին ի տես՝

Ձայն ըսալիտակ աղաւնւոյ բոյն մը կը կարծես,

Գետին վրայ թիավարող:

Մինչ իր որրանը կ'երերայ, հովուն քմայքին,

Ան կը քնանայ. ու շարժուն վիհը ահագին

Կը թուի օրրել դամբանն իր հող:

Կ'արթըննայ. օ՛ն, հասէք, կոյսեր Մեմփիսի, շո՛ւտ.

Պոռաց. ա՛խ, ո՞ր մայրն իր որդին, ո՞ր մայրն անգութ

Ալեաց քմայքին յանձնեց երբեք:

Կ'երկարէ թելը. մինչ ջուրերը կը գոռան.

Աւա՛ղ, մահուան դէմ մէ՛կ պատուար մը ունի ան.

Պըրտուեայ օրրոց մը դիւրաբեկ:

Փըրկե՛նք. թերեւս իսրայէլի որդի մ'է նա.

Հայրս աքսորեց զանոնք. զարկաւ հայրս անխնայ

Այս անմեղները անխառն:

Անգօ՛ր մանուկ. իր վիշտն իմ սիրտըս հանեց դող.

Կ'ուզեմ իր մայրն ըլլալ. իր կեանքն ի՛նձ պարտի թող.

Թէեւ իր ծնունդն ինձ չի պարտիր:

Իփիս, հըզօր արքայի մ'յոյսն, այսպէս կ'ըսէր.

Երբ Նեղոսի ափանց վրայ խումբն իր տիրասէր

Կը հետեւէր իրեն լըռիկ.

Աղուորներուն այս՝ զորս ինք դեռ կ'ըստուերածէր,

Բամբիշն, երբ իր կը մերկանար ոսկի քօղեր,

Կ'երեւէր իբր ալեաց պարիկ:

Փափկիկ ոտքին տակ կը սարսուռան ջուրերն արդէն.
 Երբ գութ ու սէր, զինք՝ դողդոջուն՝ կ'առաջնորդեն,
 Դէպի լացող փոքրիկ տղան:
 Բըռնե՛ց, բըռնե՛ց կուրն. ու քաղցրիկ բեռովն հրապարտ,
 Մեծանծնութիւնն, առջի անգամ, հակտին վրայ վարդ,
 Կը խառնըւի համեստութեան:
 Կ'պատռէ ալիքն. ու փրշրելով եղէգ ու շամբ.
 Զուրէն փրկուած տղան կը բերէ ըզգուշութեամբ
 Ափունքին վրայ աւազուտ, թաց.
 Ու՛ ապշած աչքին տալով ժպիտ մ'ըզմայլումի,
 Նորածինին հակտին՝ քոյրերը, մի առ մի,
 Կը դըրոշմեն համբոյր գըթած:
 Վազէ՛, դուն որ դուժ կասկածով մ'հեռուէն յար
 Երկնից պահած զաւկիդ՝ աչքովդ հետեւեցար,
 Եկո՛ւր հոս իբր օտար մի կին:
 Մի՛ վախնար բնաւ կուրծքիդ վրայ սեղմել Մովսէս.
 Ո՛չ. արցունքներդ եւ յուզմունքներդ չեն մատներ քեզ,
 Զի Իփիս չէ՛ մայր տակաւին:
 Ու մինչդեռ կոյսը, երջանիկ եւ յաղթական,
 Իր խուժուժ հօրը կը տանէր անոյշ տրդան,
 Թաթաւուած մօրն արցունքներէն,
 Վերն, երկընքին մէջ, հրեշտակները խըմբովին,
 Աստուծոյ քով թեւասքողուած, հընչեցուցին
 Քընարներնին յաւերժօրէն.
 Աքսորանքիդ մէջ մի՛ հեծեր ալ, Յակոբ, դուն,
 Մի՛ խառնէր լացըդ Նեղոսի պիղծ ջուրերուն.
 Քուկդ են ափերն Յորդանանու.

Պիտի տեսնէ Դեսեմ փախչիլն, ընդհուպ, գաղտնի,
 Երկար ատեն իր մէջ ապրող ցեղին գերի՝
 Դէպի դաշտերը Քանանու:
 Մանկիկն այդ՝ ո՛հ, լըքուած ալեաց վրայ սմայի,
 Պատիժներո՛ւ արքայ, ընտրեալն է Սինայի,
 Զոր կը փրկէ կոյս մ'անարգել:
 Աստուածուրաց մեծամիտներ, ծունկի՛ եկէք,
 Որրան մ'է որ պարտի փրկել Իսրայէլն հէք.
 Պարտի որրան մ'աշխարհ փրկել:

Գարնան բոլոր այն գոյներուն գողտրիկ՝ թօշնիլը միառմի .
Անոր շնորհիւն է որ , թէեւ խոց՝ այն սլաքէն որ զարկաւ իմ
Կեանքըս հիւան , ես իմ մեռած վայրկեանիս ալ պիտի ժրպտիմ .
Ու խընդութեան արտասուքներ , մեր հրաժեշտի վերջին պահուն ,
Հուսկ նայուածքիդ ներքեւ պիտի պըսպըղան մէջն իմ աչքերուն :

«Յո՛յս ընդունայն», պիտի գոչէ ե՛ւ երամակն Եպիկուրի ,
Ե՛ւ նա որուն եղծիչ ձեռքին տակ բնութիւնն յար կը խարխարի ,
Եւ որ տըմոյն մէկ անկիւնին մէջ դեռակազմ իր ուղեղին
Կ'տեսնէ որ նիւթը կ'աշխատի , ու ինչպէս բոյս՝ կ'աճի հոգին :
Անխորհուրդ դու , պիտի ըսեն , ամբարհաւա՛ն սըրտի գերի ,
Նայէ՛ չորս դիդ , կը սկսի ամէն բան , ու ամէն բան կը ծիրի .
Կ'մեռնի ամէն ծնող , ամէն բան իր վախճանին կ'երթայ արագ .
Ծաղիկն ի'նչպէս կը թօշնի , տե՛ս , սա դաշտերուն մէջ դեղնորակ .
Տե՛ս թէ ի'նչպէս անտառներուն մէջ այն մայրին պերճապըսակ
Իր տարիքին ծանրութենէն ինկած՝ կ'սողայ խոտերուն տակ :
Տե՛ս ծովերն ի'նչպէս են ցամքեր իրենց չորցած անկողնին մէջ .
Երկինքն անգամ կարծես չունի փայլն իր նախկին փողփողենէջ :
Աստղն այն որուն ծածկած է ծնունդը ժամանակը մեր միտքէն ,
Արեւն այդ՝ միշտ դէպի անկում կ'ընթանայ մեզ պէս ապաքէն .
Եւ երկինքին մէջ ամայի մահացումները խելայեղ
Պիտի փընտռեն օր մ'ու չկըրնան պիտի գըտնել զայն ոչ մէկ տեղ :
Դարձո՛ւր աչերդ , նայէ՛ քու շուրջըդ , բովանդակ բնութեան մէջ տե՛ս ,
Դարերն ի'նչպէս փոշիի վրայ փոշի բարդեր են դէզ առ դէզ .
Ու ժամանակը մէկ քայլով հըպարտութիւնըդ փըշընելով ,
Ի'նչպէս բոլոր իր ծնունդներուն կ'ըլլայ դագաղ մը անխըռով :
Ու մա՛րդը , մա՛րդը միայն , ո՛վ յիմարութիւն վըսեմական ,
Կը հաւատայ իր շիրմին խորը գըտնել կեանք մը անվախճան .

Ու մըրրկայոյզ յորձանքներէ մըղուած դէպի ցնորքներ անէ ,
Ժամանակէն ջախջախուած , դեռ յաւերժութիւնը կ'երանէ :

Պատասխանէ թող ձեզ ուրիշ մ' , ո՛վ իմաստուն գլուխներ երկրի ,
Թողէ՛ք զիս իմ վրիպանքիս մէջ . իմ սիրտս յոյսով պէտք է բերկրի .
Մեր անգօր բանը կ'ենթարկուի շրփոթումի եւ շըւարման .
Այո՛ , կ'ըսէ բանը , բայց բնագդն է որ կուտայ ձեզ պատասխան :
Իսկ ես երկնից դաշտերուն մէջ եթէ երբեք տեսնեմ իսկ ես
Որ , շեղելով իրենց ծիրէն , բոլոր աստղերը լուսագէս
Եթերական ոլորտին մէջ զարնըւելով միմեանց ուժգին
Ահաբեկուած հաստատութեան մէջ շըլմորած կը պըտուտքին ,
Եթէ լըսեմ իսկ որ երկիրը , խորտակուած , կ'ոռնայ սաստիկ ,
Եթէ տեսնեմ որ գունտն հըսկայ , թափառական , չարափաստիկ ,
Արեւներէն հեռու կը ծփայ , ու ջընջուած մարդը ողբալով
Կը կորսուի յաւերժութեան գիշերին մէջ անեղախռով ,
Եթէ ես , այդ եղերական տեսարանին վըկայ վերջին ,
Մահէն միայն շըջապատուած , քառսին մէջ աղջամըղջին ,
Միայն մնացած ըլլայի , ես , հակառակ իմ սոսկումներուս ,
Էակ բարի եւ անսըխալ , պիտի քու վրադ դընէի յոյսս .
Ու՛րնդ միշտ վըստահ՝ թէ պիտ' դառնայ յաւերժական այգը նորէն ,
Քեզ կանչէի պիտի ջընջուած աշխարհներու մութին վրայէն :

Շատ անգամ , դուն կը յիշես քաջ , բնակավայրին մէջ այն անոյշ ,
Հոն՝ ուր անմահ մեր սէրը ծնաւ նայուածքի մը լոյսէն մեղոյշ ,
Մերթ հինաւուրց այն ժայռերու ծայրերուն վրայ բարձր ինչպէս
Մեղամաղձիկ լիճերու լուռ ու ամայի ափանց վրայ մերթ , [բերդ ,
Թըռչուն թեւովը տենչանքին այս աշխարհէս տարուած հեռուն ,

Ո՞Վ . . .

Էզը ո՞ւր է. — սպանըեցաւ.
Արո՞ւն, կատուն տարաւ նենգաւ.
Ու լափլըփեց ոսկրերն համբուն.
Խըշըրտացող այս բոյնն արդեօք
Այտուհետեւ ո՞վ գայ. — ոչ ոք.
Վա՛խ ճընճողուկներ, փոքր ու սիրուն:

Խաբեր հովիւն ու տարեր են.
Շունն է սատկեր. գա՛լլն ալ մօտէն
Կ'երկընցընէ թաթն անողոք
Փարախէն ներս.
Ո՞վ պիտ' խնամէ զանոնք. — ոչ ոք,
Վա՛խ իմ փոքրիկ հէք գառնուկներս:

Հայրը բանտն է. մայրի՞կն հապա.
— Հիւանդանոցն. — վի՛շտք անուպայ.
Տունն հովերէ՛ն է տարուբեր.
Խեղճ օրրոց մ'հոն կը շարժի լոկ.
Ո՞վ կայ իր մէջ. — աւա՛ղ, ոչ ոք.
Վա՛խ, իմ անմեղ հէք փոքրիկներ:

Ի՞նչ ՓՈՅԹ ՔԵԶ, ՍԻՐՏ ԻՄ

Ի՞նչ փոյթ քեզ, սիրտ իմ, այդ ծնունդներն արքաներու,
Հանդէսներ, որք համազարկը կ'տանին հեռու
Զանգակներու եւ ռումբերու.
Ուր ի գովեստ տիրոջ տօներ են հանդերձեր,
Ու ցայզն անքուն քաղաքներու երկինքն ի վեր
Կը հրախաղեն աստղէ խուրձեր:

Նայուածքդ հեռուն՝ Աստուծոյ վրայ ուղղէ միայն,
Այս աշխարհի վրայ ամենայն ինչ է ունայն.
Խոյս կուտայ փառքն հոս նոյնհետայն.
Թագ, ոսկի, խոյր կը շողան, բայց քիչ կը տեւեն.
Անոնք խոտի այն ծղօտին չափ անգամ չեն,
Որով ծիծուկն քոյն կը շինեն:

Ա՛խ, ո՛րքան մեծ է իր մ', այնքան է չըբոտի.
Ռումբն աւելի կոթողներուն վրայ կը պայթի,
Քան աղաւնոյ թառին բարտի.
Մահով կապուած է արքայից հետ միշտ Աստուած,
Անոնց ոսկի թագով իր խաչն է վեր բըռնուած,
Տապաններով ժամն յատակուած:

Պալատներնու զարդ, բերդերնու բարձունք անմէտ՝
Պերիկլ, Կեսար, Նաբոլէոն եւ Մէհէմէտ,
Ոչինչ կանգուն չը մնաց յաւէտ:
Դանդի՞ւ դըժնեայ, որ կ'ընէ մարդը մըտացնոր.
Քայլ մը լոկ վարը, հողին տակ, լըռութի՛ւն խոր.
Վերեւն այնքան աղմուկ՝ ժըխոր:

ԼԱՄԱՐԹԻՆ

ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆ

Սա մեր կեանքի արեգակն իր ծագման մէջ իսկ կը տըժգունի .
Հազի՛ւ նուաղկոտ ճակատներուն մեր կ'արծակէ ան մի քանի
ձառագայթներ դողդուջ, որոնք կը ոգորին գիշերին հետ,
Կ'աճի ըստուերն, կը մեռնի տիւն, ամէն ինչ խոյս կուտայ յաւէտ:

Բայց թող ուրիշը զարհուրի այդ քստմնելի տեսարանէն,
Ահն ու սարսափը անդունդին ափունքէն զա՛յն թող վերջոտնեն
Ան չը կըրնայ թող հեռուէն լրսել առանց հեծեծելու
Մեռելներու շարականին մօտեցող ձայնը ողբարկու,
Տարփածուի մը կամ եղբօր մ' հառաչանքներն հեղծամըժուկ,
Որ կ'առկախուին եզերքներէն անոր մահճին մահաշրջուկ,
Եւ կամ հեծիւնը արոյրին, որուն ղօղանջը մոլեգնած
Կ'ազդարարէ մահկանացուաց թէ եղկելի մ'եւս է պակսած:

Ես կ'ողջունեմ ըզքեզ, ո՛վ մահ, ազատարար երկնային, դու,
Ձեռ երեւիր ինծի երբեք, երբեք, տեսքովն այն ահարկու,
Ձոր քեզ տըւած են, ի վաղուց, սարսափը կամ կարծիքներ թիւր.
Ձի զիններ աջդ ամենեւին աշխարհաւեր քանդող մի սուր.
Ճակատըդ չէ անագորոյն. աչքըդ չունի նենգութեան մութ.
Թըշուառներուն՝ քեզ օգնութեան շղթրկեց Աստուած մը բարեգութ.
Ոչընչացնող չե՛ս դուն բընաւ, այլ ազատող. Քու ձեռքիդ մէջ,
Պատգամաւոր երկնային, կայ աստուածային ջահ մը անշէջ.
Երբ կը փակուին այս աշխարհի լոյսին հանդէպ յոգնած աչքերս,
Դուն սըրբագոյն պայծառութիւն մը կը զեղուս կոպերէս ներս.

Ու յոյսը, քովդդ շողարծակ, երագելով շիրմի մը վրայ,
Հաւատքին վրայ յեցած՝ առջեւըս պերճ աշխարհ մը կը բանայ:
Եկո՛ւր քակել, եկո՛ւր կոխել մարմնոյս կոպերն այս առաթուր.
Եկո՛ւր, ինծ բաց դուռն այս բանտին, եկուր ինծ քու թեւերդ տո՛ւր.
Է՞ր կը յամես. երեւցի՛ր, օ՛ն, որ վերջապէս սրանամ մեկնիմ
Դէպի էակն այն անծանօթ, որ ըսկիզբն է եւ վախճանն իմ:

Ո՞վ զիս քեցեց անկէ. ո՞վ եմ, եւ ի՞նչ պիտի լինիմ ես դեռ.
Ա՛խ, կը մեռնիմ, ու ծընիլն ի՞նչ է տակաւին ես չեմ գիտեր.
Ո՛վ դու հոգիդ, հիւր անծանօթ, զոր գուցէ զուր կը կանչեմ, դուն
Երբ դեռ չէիր ոգեւորած զիս, ո՞ր երկինքն էր քեզի տուն.
Ո՞ր զօրութիւնը քեզ նետեց այս խեղճ գունտին վրայ վերէն.
Ո՞ր ձեռքն ըզքեզ խըցեց փակեց այս զընդանին մէջ կաւեղէն.
Ի՞նչ գերահրաշ կըցորդութեամբ, ի՞նչ կապերով զաղտուկ՝ ներքին,
Քեզի մարմինն է միացած, ու նոյն ատեն դուն մարմինին.
Ե՞րբ անջատուի պիտի իսպառ հոգին նիւթէն. արդեօք ո՞ր օր
Թողլով երկիրն այս՝ արդեօք ո՞ր պիտի երթաս պալատը նոր.
Մոռցա՞՞մ մոռցա՞՞մ ես ամէն բան. գերեզմանէն ալ, ա՛խ, անդին
Մոռացօնքի մը մէջ նորոգ պիտի ծընի՞ս դուն վերըստին.
Պիտի սկըսի՞ս այնտեղ նոր կեանք մ'այս տեղինին համանմանակ,
Կամ Աստուծոյ զըրկացը մէջ, քու հայրենիքդ ու աղբերակ,
Ազատագրած իսպառըսպուռ՝ մահկանացու այդ կապերէն,
Յաւէրժական իրաւունքներդ վայելե՞ս պիտի նորէն:

Այո՛, այո՛, ա՛յդ իսկ է յոյսն իմ, ո՛վ կեանքիս դուն կէսն ըստոյգ.
Անոր շնորհիւն է որ արդէն հոգիս կըրկին դարձած առոյգ,
Գիծերուդ վրայ թովիչ կըրցաւ տեսնել առանց բնաւ սոսկումի

Ի՞նչպէս քեզ հետ կը սուգուէինք խորն այդ անհղ մըռայլներուն:
Ստուերներն, երկար քղանցքներովն իրենց իջած վար լեռներէն,
Կը սքողէին մեր նայուածքէն պահ մը դաշտերը համօրէն.
Սակայն ընդհուպ խորհրդաւոր աստղերու պարը գիշերին,
Յառաջելով յուշիկ գնացքով մը, անհանդէս, մեղմ ու լըռին,
Մեր աչքերէն վարագուրուած իրերն ամէն տալով մեզ ցոյց,
Կը հագուեցնէր անջրպետն ողջ շողիւններով խոնաւալոյծ:
Ինչպէս տիւնն լուսաւորուած տաճարներուն մէջ սրբազան,
Երբ հետզհետէ կը տըժգունին հառազայթներն երեկոյեան,
Տարածելով պայծառութիւն մը երկիւղած՝ կանթեղն անքուն,
Աւելի գողտր ու մեղմ լոյսով կը լեցնէ սուրբ վայրն համբուն:

Ըզմայլագին՝ մենք այն ատեն, մերթ վար մերթ վեր շուրջ կ'ածէինք
Մեր նայուածքները, երկինքէն երկիր, երկրէ մինչեւ երկինք. [Թիւն,
«Աստուած անտես, կ'ըսէիր դուն, քու վեհ տաճարդ է այս բնու-
երբ զայն դիտէ մեր աչքն, ամէն տեղ միշտ միտքին կ'երեւիս դուն.
Գերակատար քու ձեռքերուդ, զորս ան հանչնալ կը ծըգտի յար,
Աշխարհս այս ցոլք մը լոկ, պատկեր մ'ու հայելի մըն է պայծառ.
Նայուածքդ տիւն է, իսկ ժրպիտդ գեղեցկութիւնը անթարշամ.
Դուն՝ շունչն հոգւոյ, քեզ կը պաշտէ սիրտն ամէն տեղ եւ ամէն ժամ.
Յաւերժական եւ անսահման, ամենագոր, յաւէտ, բարի,
Այս պերճ բառերն չեն բաւական արտայայտել քեզ անթերի.
Ու մարդկային միտքն ընկճուած քու գերազանց էութեան տակ,
Իր լըռութեանը մէջ անգամ կ'երգէ միշտ փառքդ բովանդակ:
Սակայն եւ այնպէս, ո՛վ Աստուած, վըսեմական իր օրէնքով՝
Այդ ջախջախուած միտքը կ'ուզէ դարձեալ սլանալ մինչեւ քու քով.
Ու, ըզգալով որ էութեանդ նըպատակը սէրն է լոկ,
Ձքեզ հանչնալու տենչանքովն յար կ'աղեկիզուի սիրտս բորբոք»:

Կ'ըսէիր դուն. ու մեր սիրտերն դէպ այդ էակը անծանօթ
Կ'ուղղուէին հառաչախառն, սըրտագեղմամբ ըղձակարօտ.
Ի ծունր իջած անոր առջեւ, սիրելով զինքն իր գործերէն,
Ցայգն ու ցերեկ իրե՛ն միայն մեր ձօնէին պաշտանքն ամէն.
Ու մեր աչքերը սըրարբուած՝ կը դիտէին մերթ աս, մերթ ան.
Երկիրը՝ մեր աքսորավայրն, երկինքն՝ անոր բընակարան:

Ա՛խ, եթէ այն վայրկեաններուն մէջ ուր հոգին, թեթեւթուիչ,
Կը խոյանայ դուրս՝ խըզելով մարմնոյն կապերն պարաւանդիչ,
Տէրն երկինքէն ընդունելով երկուքիս իղծը սըրտագին՝
Ազատարար ծայնով մ'իրեն կանչէր ըզմեզ ի միասին,
Մեր հոգիներն մէկ ոստումով բարձրանալով դէպ իրենց ակն,
Ու անցնելով աշխարհներէն, իրենց համբուն վրայ բովանդակ,
Անջրպետին մէջէն անհուն, բազմած սիրոյ թեւերուն վրայ,
Դէպի կապոյտն ելլելով վեր, զերդ լոյսի շող մը փախըստեայ,
Խեղակորոյս եւ մըտասքանչ՝ ժամանէին երբ առ Աստուած,
Պիտի մնային անոր զըրկին մէջ առ յաւէտ համածուլուած:
Կը պատրէի՞ն արդեօք ըզմեզ մեր տենչանքներն. ի՞նչ, ոչինչի՞ն,
Ոչէութեա՞ն համար ծընած են էակները անդրստին.
Հաղորդակից՝ հակատագրին մարմնոյն, որ զինքը կը ղօղէ,
Հոգին անո՞ր է բախտակից. դամբանը զի՞նքն ալ կ'ընդհողէ:
Կ'անհունանա՞յ անոր նըման, թէ թըռչելու պատրաստ յաւէտ,
Պիտի ցընդի, անցնի, ինչպէս ծայն մը լըռած, կամ բոյր մ'անհետ:
Հառաչանքէ մը վերջ ունայն, հուսկողջոյնէն վերջ աղեկէզ
Բոլոր ըզքեզ սիրողներուն, չիկա՞յ ալ մէկն որ սիրէ զքեզ:
Ա՛խ, ահաւոր այս զաղտնիքին մասին դուն քն՞դ հարցուր միայն.
Քեզ սիրողին տե՛ս մահն, է՛լվիր, եւ տուր ըստ այնմ ինձ պա-
[տասխան:

Հ. ՀԱՅԵԼԻ

“ՈՉ ՈՔ ԳԻՏԷ,”

Փոքրիկ սիրուն ծաղիկներն, որոնք լոյսին երկնային
Կ'ուղղեն իրենց քունթաթախ աչերն, եթէ գիտնային
Թէ ի՞նչ կըսկիծ սիրտս այրեց, ա՛հ, տեսնէիք պիտի դուք,
Իրենց շաղոտ կուրծքերէն անոնք որքա՛ն արտասուք
Պիտի իմ վրայ թափէին:

Թէ թըռչուններն, որք կ'երգեն ծառերու զով շուքին տակ,
Գիտնային որքան է խոց սիրտս հոգերով դժժնդակ,
Եւ ի՞նչ թաղծոտ հառաչներ շըրթներուս վրայ կը ճընշեն,
Պիտ, ըսէին. «որպէսզի հովահրի, սիրտն ըլլայ շէն,
Երգենք ձայնով մ'անուշակ»:

Թէ աստղերը, որք ծագին երբոր արեւը սուզի,
Ա՛հ, գիտնային թէ հոգիս կըրծեն վէրքեր որպիսի՛,
Իսկոյն պիտի ուզէին իջնել պահիկ մը իմ քով,
Ըսփոփել սիրտըս գողտրիկ սիրոյ անոյշ գրգռանքով,
Ինծ տալ հաճանչ մը յոյսի:

Ո՛չ ծաղիկները գիտեն, ո՛չ թըռչուններն անտառին,
Եւ ո՛չ լոյսերն, որք երկնից կամարին վրայ կը վառին.
Այն ձեռքն որ ա՛յնքան խորունկ կերպով հոգին իմ խոցեց,
Միայն ա՛յն ձեռքը կըրնայ սիրտս ըսփոփել դառնահեծ,
Ու ջընջել մռայլն իմ հակտին:

Ա.Լ.ՖՐԷՏ ՏԸ ՎԻՆՍԻ

ՋՐԶԵՂԵՂԸ

Գեղածիծաղ էր դեռ երկիրն, եւ առաջին իր ծաղիկն մէջ.
Տըւընջեան շողն իր մէջ ունէր տակաւին միեւնոյն այն լոյսն,
Որ պըսակեց գեղեցկացած երկինքին վեհ բարձրութիւններն,
Երբ Աստուած իր արարչագործ մատներէն վար կը թափէր զայն.
Ոչ մէկ բանէ այլափոխուած չէր դեռ բնութիւնն իր ձեւին մէջ.
Ու լեռներուն կանոնաւոր հարտարակերտ շինուածքն անհուն
Կը բարձրանար մինչեւ երկինքը՝ հաւասար որոշներով,
Ու ոչինչ չէր կոտրած անոնց շըղթային բնաւ դեռ օղակներն:
Յուսթի անտառն կը ծածկէր իր զըմբէթներուն հովանոյն տակ
Ծաղիկներու եւ տունկերու պետութիւնները շնորհագեղ.
Ու կանոնուած էր գետերուն ընթացքը դէպի ծով՝ ա՛յնպէս,
Կարգով մը ա՛յնքան կատարեալ, որ երբեք չէր խանգարուած դեռ:

Ամենեւին հանապարհորդ մը չէր կըրնար, սաղարթքին տակ,
Հանդիպիլ հոն, ջուրէն հեռու, խեցեմորթի մը խեփորին.
Ու մարգարիտն իր բիւրեղեայ պալատին մէջ կը բընակէր.
Ամէն մէկ զանծ հայրենական իր տարրին մէջը կը մընար,
Ապաւինած բոլորովին երկնի՛ց միայն պաշտպանութեան.
Ու աշխարհի գեղեցկութիւնն իր մանկութիւնը կուտար ցոյց.
Ամէն բան իր քաղցր օրէնքին՝ իր բընազդին՝ կը հետեւէր:
Ու ամէն բան անխառն, զուտ էր տակաւին: Բայց մարդն էր չար:

Ժողովուրդները՝ արդէն ծեր, ցեղերն՝ արդէն իսկ չափահաս,
Տեսած էին մութ գիտութեանց մինչեւ յատակն աղջամղջին:

Մահկանացուք ամենագէտ էին, ինչպէս ամենավիշտ.
 Խընդագուարճ չէր երբեք իշխանը, ինչպէս չէր իր հրպատակն.
 Երսուն կրօններ, բա՛, ունեցեր էին իրենց մարգարէներն,
 Մարտիրոսներն իրենց, կռիւներն իրենց, փառքերն, պարտութիւն-
 Անհոգութեան իրենց շըրջանն, իրենց դարը մոռացումի, [ներն,
 Ու ամէն մէկ ժողովուրդ, իր կարգին, թաղուած ըստուերին մէջ,
 Հիւժած ծայնով մը դեռ կ'երգէր իր ջընջըւած մեծութիւններն:
 Սառած շիջած հոգիներուն մէջ արդէն մահը կը տիրէր.
 Ու մարդէն շատ աւելի վեր էին ելած իր աղէտքներն.
 Իր արցունքներն ու իր վիշտերը ուրիշներ կը փընտռէին: [Լահ,
 Շատ անգամներ, անանուն պտուղ խառնակութեան մ'անբարհա-
 Մահկանացու աղջկայ մը գիրկը կը տեսնուէր Զուարթնոյ մ'որդին:
 Տիեզերական եղեռնը վեր՝ մինչեւ երկինք կը բարձրանար:
 Ու Աստուած ինքն ալ տըրտմեցաւ, եւ իր աչքերն դարձուց անդին:

Եւ սակայն, օր մը մենաւոր գագաթին վրայ
 Արարատի այն սուրբ լեռան, որ բարձրագոյն սարն է երկրի,
 Երեւեցաւ կուսան մ', հովիւ մ'ալ իրեն քով.
 Երկուքն ալ ծնած դաշտի մէջ, նենգ մարդիկներէ իսպառ հեռու,
 Կը խօսէին լեզու մ'անոյշ, ու ձեռք ձեռքի էին տըւած,
 Ինչպէս այն օրն երանաւէտ, երբ կ'օրհնուէին միութիւններն:
 Կարծես անոնք, մինչ կ'անցնէին այն անծանօթ լեռնաշարքէն,
 Կը դառնային երկինքն ուսկից էին եկած:
 Եթէ չըլլար վիշտի տեսքն այն, Աստուծմէ մեզ տըրւած նըշան,
 Ոչինչ, ոչինչ պիտի ցուցնէր տըկարութիւնն անոնց բնութեան.
 Այնքան զիծերը նախնական, եւ իրենց պարզ գեղեցկութիւնն
 Անոնց դէմքին վրայ վեհութիւն էին դրոշմած:
 Երբ մըրըրկոտ լեռան կատարն հասան անոնք,

Ոտքերնուն տակը բացուեցաւ դաշտը ինչպէս վիհ:
 Այն ժամն էր ուր ցայգը տիւին կուտայ երկինքն.
 Համաստեղունք կը մարէին հետըզհետէ,
 Ու երկրի վրայ արծակելով տըխուր նայուածք մ',
 Կը վազէին դէպ արեւելք, արշալոյսին մէջ կորսուիլ.
 Կարծես ընդ միշտ կը թողուն ալ այն աչքերն,
 Որ երկնքին մէջ իրենց բախտն անոնց վըրայ կը կարդային:
 Քօղազերծած իր լայնարծակ դէմքը, արեւն,
 Անտառներուն վրայ բարձրացաւ զերդ մեծ հըրդեհ մ',
 Ու երկիրն, իսկոյն, շարժըլելով երկար ատեն,
 Հեծեծիւնով մը ողջունեց դարձը անոր:
 Անշարժ ամպեր լեռներուն ծայրը կուտակուած,
 Կը թըւէին պատրաստել հոն զինարաններ փոթորիկի.
 Երկնահաղորդ հակատներուն վրայ անոնց սեւ
 Լըռին փայլակը կը շողար անդուլ, անվերջ,
 Եւ թըւչուններն ամէն կարծես մըղուած բնազդէ մ'եղերական,
 Միասին ի հիւ կուգային նոյն շըրջանակին մէջ երկնային.
 Կարծես ամէնքն աքսորեալներ նըմանավիշտ,
 Այերին մէջ կ'արծակէին ճիչ տըրտմագին:

Սակայն երկիրը կը ցուցնէր իր սեւ զիծերն
 Տըժգոյն երկրին արիւնագանգ, որ ըստուերները կը փախցնէր:
 Բայց եթէ մարդն անցնէր անկէ, ոչ մէկը գայն կըրնար տեսնել.
 Մէն մի քաղաք կարծես թէ կէտ մըն էր տըմոյն եւ սեւագոյն.
 Այնքան անհուն բարձրութեանց չափն ելած էր լեռն.
 Ու գետերուն հեռաւոր տեսքը աղաւաղ,
 Կը նըմանէր հովէն եղծուած այն պատկերին,
 Զոր մանկան մատն աւագին վրայ կը գըծագրէ.

ձիշդ այն պահուն, երկու ծայներ, անապատին մէջ կորսւած,
Որոնք օդին բարձրութեանց մէջ դժուարութեամբ կը լըսուէին,
Հսկասան վայրկեան մ'իրարու հետ փոխանակել
Անմեղութեան եւ սիրոյ սա վերջին խօսքերն:

«Երկինքն որքա՛ն է գեղեցիկ իր անսահման կտրուածութեան մէջ.
Կը տեսնես ան կը տարածուի մինչ ուր երկինքը կը սկըսի:
Կը տեսնե՞ս ի՛նչպէս երփնագեղ ան պըճնւած է գոյներով:
Ծաղիկներուն ահա անոր կը շնչէ տիւն ալ բուրմունքներն,
Զորս կը բերէ մեր լեռներուն՝ առաւօտեան անոյշ զեփիւռն:
Կարծես այսօր դաշտավայրերն անծայրածիր
Խունկն իրենց վեր կ'ուղղեն, իրենց գեղեցկութիւնը կը պարզեն,
Որ ամոքեն, թէ կարենան, զայրագնած Տէրն:

«Բայց երկրնքի գոլորշիներն, գերդ ուրուններ սեւաթորմի,
Այս գոռիւնները կը բերեն, այս՞աղեխարշ ախտանիշներն,
Որպէսզի օր մը, սահմանուած պահ մ', անվըրէպ,
Կորսուելիք տիեզերքին մահը գուժեն.
Եկո՛ւր, մինչդեռ սարսափն ըզմեզ ամէն կողմէ կը պարուրէ,
Եւ մինչ գիշեր մը անվախճան կը պըսակէ զմեզ առ տակաւ,
Եկո՛ւր, ով սէր իմ, եւ փակած՝ աղուոր աչքերդ,
Զորս երկրնքի ամպրոպայոյզ տեսիլն այդքան կ'ահաբեկէ,
Հանգչեցուր գլուխդ կուրծքիս վրայ, թեւերուս տակ,
Ինչպէս թռչունն՝ որ կը նիրհէ մըրըրկին մէջ.
Պիտի բեզի լուր տամ՝ երկինքը երբ ժըպտի.
Քեզի իմ ծայնս պիտի խօսի վտանգի ատեն:»

Կոյսն իր սիրտին վըրայ հակեց խարտեաշ գըլուխն:
Հեռուն աղմուկ մը կը տիրէր, նըման ալեաց շառաչիւնին.
Բայց խաղաղիկ էր ամէն ինչ. ամէն բան քուն էր օդին մէջ.
Ոչ մէկ բան չէր թուեր կենդանի. ոչ մէկ բան՝ բաց ի փայլակէն:

Հանդիսաւոր ծայնով մ'հովիւն շարունակեց.
«Մնաք բարեա՛ւ դուք, ով մայրենի երկիր, աշխարհ դու անսահման.
Հորիզոնի ձեւեր, ստուերներ անտառներու,
Լեռանց սարեր, գաղտնածածուկ եւ քաղցրահոտ.
Մարգեր դալար, ովասիսին աղուոր՝ ծաղկունք դուք գեղեցիկ,
Ծառեր, ծանօթ ժայռեր, դուք՝ տեսքն հայրենիքին:
Մնա՛ք բարեաւ դուք. պիտի ջընջուի, պիտ' վերջանայ ամենայն ինչ.
Մարդուն տըրուած ատենն այսօր կը վերջանայ.
Վաղը ոչինչ պիտի ըլլայ. ոչ թէ սուրով,
Ով Ադամի սերունդ, պիտի զարնըիս դուն.
Ոչ մարմինի ցաւով եւ կամ սիրտի վիշտով.

Ոչ. յաղթականդ տարերքներէն մին պիտ' ըլլայ:
Յաւերժական ջուրերուն տակ քու այս երկիրն պիտի մեռնի,
Պիտի յոգնի հրեշտակն որ զայն պիտի փընտուէ իր թեւերով.
Տիեզերքին մէջ յաջորդէ պիտի, առանց աղմուկի, միշտ
Ցերեկներու մունջ լըռութեան՝ գիշերներու լռութիւնը խուլ:
Անպէտ արեւը, եթէ այգն առաջնորդէ անոր դարձեալ,
Պիտի չլըսէ ալ ոչ մէկ ծայն, խօսք մարդկային,
Երբ ալիքի մը վրայ մեռած, նորէն իր բոցը շողշողայ,
Ամուլ ճաճանչն իրե՛ն դառնայ պիտի կըրկին:
Ա՛խ, ինչո՞ւ քօղը աչքերէս վերցըւեցաւ:

Հովիւներու տարեգրութիւնք , անապատի գիտութիւն դու ,
Ես ժուռ եկայ , այս գիշեր , ծեր աստուածային բարձրութիւններն ,
Որոնց խորհուրդն Աստուած միայն եւ Եզրիպտոս գիտեն ասուգիւ .
Երկինքին մէջ կ'որոնէի ես երկիրին մութ ապագան ,
Իմ գիտուն ցուպս , հրպարտութիւն հովիւներու ,
Յաւերժական կարգը գրծէր աւագներուն վրայ թեթեւ .
Բաղդատելով — որ կարենայ անցնող աստղին ժամը ճշդել —
Կայծքարերը դաշտավայրին՝ նըշոյլներուն հետ միջոցին :

Սակայն անքուն գիշերին մէջ յանկարծ հրեշտակ մ'երեւեցաւ .
Անոր ճակտէն գացած էր փայլը բոսորի .
Կուլար , եւ իր դառն վիշտին մէջէն կ'ըսէր .
Ինչո՞ւ չմեռայ ես , երբոր քու մայրը մեռաւ .
Սըխալեցայ . կը սիրէի զայն . Աստուած սէրը այդ պատժեց .
Այն օրն որ քեզ տըւաւ ծնունդ՝ զընաց ինքն ալ :
Երկրի քեզի տըւած անունն՝ էմմանուէլ ,
Իմ անունս է . աղօթեցի ես որ Աստուած քեզի ներէ .
Գնա Արարատ լեռն . հոն ժայռերն ըրէ խորան .
Աղօթէ , բայց մահկանացուաց ճակատագրին վրայ մի՛ խորհիր .
Նայուածքդ վեր բռնէ , միշտ վեր շատ այս երկրէն .
Մարդուն համար խորհուրդ մ'է մահն անմեղութեան .
Մի զարմանար , աչքերդ մի՛ ուղղեր անոնց .
Մահացուին գութը երկնից գութը չէ երբեք .
Առանց սիրոյ ստեղծողն՝ առանց ատելութեան կը կորսնցնէ .
Մինակ եղիր . եթէ Աստուած լըսէ ինծի՝ կուգամ նորէն . ու մեկ-
Որքա՞ն լացի , աւա՜ղ , երբ ինքը կը խօսէր : [նեցաւ :
Արարատ լեռն ելայ , սակայն , կընոջ մը հետ :

Սառա ըսաւ անոր . Հոգիդ իմ հոգիիս է նըմանակ .
Ձի մահացու մ'ըսաւ ինծի . Գեղբուս եկո՛ւր .
Յաբէթ է իմ անունս , որդին եմ ես Նոյի .
Կին եղիր ինձ , եւ անոր դուստրը պիտ' ըլլաս .
Պիտի կորսուին ամէնքը վաղը , բացի մեր ընտանիքէն :
Ես թողուցի զայն , պատասխան իսկ չը տալով :
Վախնալով որ էմմանուէլ շատոնց ինծի կը սպասէ հոն :
Յետոյ երկուքը , գըրկախառն , ըսին միասին .
Փառաւորենք Ամենակալն . ան կը պատժէ , բայց կը ժողվէ .
Կը գողային որոտումներն . ծունկի եկան երկուքը հոն ,
Ու պոռացին ի միասին . Մեր դատաստան դուն տե՛ս . ով Տէր :

Բ.

Կը մոռնէին բոլոր հովերը , եւ լեռները սարսեցան .
Գետերուն կանգ առած ջուրերը դարձան ետ ,
Ու աւելի վեր ելան քան հորիզոնին բարձունքը մութ ,
Աստուածասաստ վրէժի գործիքը անսահման՝
Ովկիանոսն երեւեցաւ : Մըրըրկազայր եւ մեծապանծ ,
Քըշելով հետը անտառներն , զերդ խոտ ու խիճ ,
Գըրաւելով գոգն ողողուած դաշտագետնին ,
Իբր յաղթական կը պսսքի խոր ամայքին մէջ ,
Առբերելով հետն , իբր աւար յաղթանակի ,
Խեղդարկըւած քաղաքներու կըտորուանքները անճանաչ ,
Եւ հոն իսկոյն , իր աճքին մէջ ալ հանդարտած ,
Պահ մը կեցած աշխատանքին մէջ կարծես ետ ,
Խառնամառնել կ'ուզէ , եւ իր ծրփանքներուն մէջ խորտակել

Անդամներն, զորս հանած կորզած էր աշխարհի մեռած մարմինն.

Այն ատեն է որ անծանօթ հիւրեր յանկարծ

Օտարական ափերուն վրայ տեսնուեցան.

Մայրին մինչեւ հիւսիս եկաւ՝ ջաղխել ուռին:

Խրդուած արջերը, բեւեռի սառույցներուն վրայ ծրփանում,

Ջարնընեցան Նեղոսի մօտ քնացող փիղին.

Ու ճիւղին այն, զոր կիսով չափ վեր կ'առնուր ջուրն,

Սահմրուեցաւ ջախջախելով, անոր դէմ իր կրօնին մէջ,

Կոհակ մ'ոյր մէջ կը լողային վագր ու վիթեր:

Ի զուր լայնշի կոհակներուն առաջիններն ետ մղելով,

Անոր պատիճը շրջադարձ փրցուց ծառերն արմաւենեաց:

Անոնց պէս ինքն ալ զլորեցաւ դաշտերուն մէջը տօթակէզ,

Աւաղելով իր եղէգներն ու աւազները անջրդի,

Իր բարձրուղէջ պամպուններուն անկողինը ճապուկ, կանաչ,

Ու մինչեւ հովը բոցանում, անապատին խորքէն շրնջող:

Ամէն կարգի արարածոց զարհուրանքին մէջ ընդհանուր,

Ամենադուժ վայրագն անգամ իր բընութիւնը կը մոռնար.

Կենդանիք սիրտ չէին ըներ ոչ սողալու, ոչ վագելու.

Իւրաքանչիւրն համակերպած էր մեռնելու համար պառկիլ:

Ի զուր երկինք թռուցնելով ջուրն՝ իր ժայռերուն վրայ եկած,

Արծիւը վար ինկաւ օդէն, ամպրոպներէն տարամերժուած,

Շըւարեցուց փտանգը բոլոր արարածները դողդոջուն:

Մարդը միայն իր արիւնտ ծրագիրներուն էր անձնատուր:

Սակաւաթիւ հոյլ մը նաւեր, իրարու դէմ պատերազմող,

Երկրի մնացած մասին վրայ կը կրուէին դեռ ընդ երկար.

Բայց մինչ անոնք կը կրուէին, ալիքներն՝ միշտ աւելի խիտ,

Կը ջընջէին անոնց աչքէն այդ ընկուզուած մընացորդներն:

Ալիքներէն ալ աւելի ահեղ ոսոխ մը այն ատեն

Եկաւ ամէն տեղ վերջացնել ա'լ պարտութիւնը աշխարհի:

Քաղցը բոլոր սիրտերէն դուրս վանեց կիրքերն.

Եղկելիներն, իրենց մեռած սերունդէն վերջ դու կենդանի,

Չունէին այլ ինչ բայց խորհուրդ մը լոկ, տանջանք զարհուրելի,

Տեսնուեցաւ կուրի մը մէջ, ծովէ ի ծով հալածական,

Սովամահ աչքը հրգօրի մը՝ տրկարի մը տընկըւած:

Կիներ, որոնք բընութիւնը կ'անգոսնէին մեծակական,

Ճակատագրէն կը հայցէին իրենց ճարակը մարդկային.

Անաստուածը, ահաբեկած Աստուծոյ մեծ յաղթանակէն,

Օրուան մը կեանքը կը ծըծէր մանուկի մը երակներէն.

Մերժուածներու յետիններուն ոգեւարքն այսպէս վերջացաւ:

Արտաքսըւած բարութենէն վերջ սէրը դեռ միայն կ'ապրէր.

Փոխադարձուած երդումներով իրարու հետ միացածներն,

Չորրս նոյնպէս մահացուաց հեռն կը հալածէր,

Ինքնամատոյց կը նետուէին ալիքին մէջ, անխռով ճակտով:

Ամէնքն իրենց վիշտերուն դէմ նոյն ապաւէնը զրտնելով:

Սակայն Արար լեռան վրայ, դեռ օրհասին չը մօտեցած,

Իր զաւակները փրկել չէր եկած Հրեշտակը տակաւին.

Կը փրկատէին զայն ընդունայն. փոթորիկները եւ հովերն

Իրենց ճակտին վրայ կը կրէին խաւարակուռ ամպեր միայն:

Ամէն կողմ նոյնքան բարձրացած ալիքներուն ներքեւ սակայն,

Ալ ամենայն ինչ յամբօրէն անյայտացած էր մաս առ մաս:

Ալ քաղաքները չը կային. բան չէր ապրեր. ու ալիքներն

Մէկ տեսարան մը կուտային ալ աշխարհի կերպարանքին:

Միայն, երբեմն երբեմն, խորունկ տարրին վրայ համատարած,
Սուզուած պալատ մ'իր ճակատին փալվիտոյ ոսկին կը ցուցնէր,
Կըղզիներու պէս մոգական, զըմբէթներ տեղ տեղ կը մնային,
Վըկայելու համար իրենց քաղաքներուն շրջեղութեան:

Անգամ մ'անոնց մօտ երեւցան մահկանացու երկու անձեր.

Մէկը զահու մ'արատ, միւսը՝ բազիններու.

Մէկը իրեն իսկ արծանին թելին փարած,

Միւսը կոտորած կուռքի մը՝ բարձրը մեհեանին:

Երկաքանչիւրն զիրար ի զուր կ'ամբաստանեն մինչեւ ի մահ

Թէ Աստուծոյ ահեղասատ ցասմանն է զոհ:

Անդրագոյն տեղ մը, դիտելով խոնաւալոյժ միայնութիւնն,
Ուրիշ արքայ մը կը մեռնէր, իր յուրանին վրայ միայնակ:
Գերեզմանին մէջ անսահման՝ ապաստանած էր նախապէս
Այն ժողովուրդը գործաւոր, որ կառուցած՝ կանգնած էր զայն,

Բայց անողոր ծովն պեղելով գերեզմաններն,

Գետնադամբան յատակներէն կորզած հանած էր ամէն ինչ,
Մեռելներն եւ իրենց դիքերն, ուրուականներն անմահական,
Զըմբուսըւած մարդերուն ցեղն, ու ըսփինքսը բազիններուն.
Ու թագաւորն այս նետուեցաւ մոմիաներուն վրայ մըռայլ,
Որոնք, ծրփուն ճաղերուն մէջ, կ'ընդհարէին միմեանց, քնացած:

Հոգին փրչած պահուն հեծին մ'արծակեց ան,

Տեսնելով որ քովէն կ'անցնին կիսաստուածներն այն մեռուած,
Որք մահէն օր մ'էին գերծած, բայց նըւաճուած յետոյ նորէն,
Յաւերժական դամբաններուն պալատներուն տակ խորափոր:

Ատեն զըտաւ ան դեռ անգամ մ'ալ խորհելու

Թէ այնքանի արքաներուն անուններն ոչ ոք չէր գիտեր.

Թէ պատմութիւնն անոնց պիտի պարունակէր օր մը միայն,

Զի սերունդներն անոնց փառքին հետ կ'անցնէին:

Անցաւ տապանն աստուածային՝ ինչպէս պալատ մը թափառկոտ:

Տեսնելով որ ան պաշարուած էր հոսանքին ալիքներէն,

Ընտրեալ զարմին զաւակներուն էն վերջահասն

Իր վարանոտ ձեռքը անոնց կարկառելով գաղտագողի,

Սակայն վերջին ճիգով մ'անոր ըսաւ. Գրնա՛,

Ես կը մերժեմ աքսորը քու վատ փրկութեանդ,

Գրնա՛, ջուրերէն արհամարհուած ժայռերուն վրայ

Կառուցանել քու քաղաքներդ՝ գերեզմանին վրայ աշխարհի.

Իմ մեռած ազգս հոս է ահա. ես ծովուն տակ եմ թագաւոր:

Նուազ յանցաւոր քան թէ անոնք, որոնք քենէ պիտի սերին,

Զարմացնելու համար այս լոյժ դաշտերուն տակ քու որդիներդ,

Կ'թողուն բուրգերն իմ հըսկաներըս փառաւոր.

Եւ լեռներուն բարձունքին վրայ անոնց խոշոր ոսկերոտին,

Երկինքի այս ոսոխներուն զարհուրելի յիշակերտներն

Երբ ողողուած երկրի, օր մը, բեկորներուն մէջ զըտնըլին,

Անաւագուած քու սերունդիդ նըւաստացում պիտի ազդեն:

Կ'ըսէր, եւ իր կը փործէր ոյժը շարժմունքի ձեւով, ծայնով,

Վէս խորխտանքի կերպերովն այն մարդոց որոնք են արքաներ,

Երբ թաւալգլոր ինկաւ քարին վրայ յանկարծ, կայծակնահար,

Գերեզմանին վրայ անշարժ, ու փոշի վերածուեցաւ:

Սակայն Արար լերան վրայ Հրեշտակը չէր երեւեր դեռ.

Ժայռերն ի վեր հըսկայական քայլեր կ'առնէր հեղեղուող ջուրն,

Ու մըռնչող իր ալիքները դէպի սարը մննաւոր

Կը տանէին որոտումին ամբողջ գոռիւնը իրենց հետ:

Վերջապէս յամըր պատուհասն, որ կը զարնէր մարդկայիններն,

Ծածկեց անոնց ձեռակերտած գործերուն հոսակ վերջին կէտն ալ,

Լեռներն, ընդհուպ ալիքներէն վերելակուած,

Անոնց ծոցին մէջ ծածկեցին իրենց գլուխները ողողուած .
 Հանգաւ հրաբուխը, եւ կըրակը շիջանուտ
 Ի զուր ջանաց այնտեղ մըղել կըռիւ անգօր .
 Յաղթող տարրին տեղի տըլաւ հըրաբերանն .
 Ու շընչելով ծուխ՝ դուրս ելաւ հուրը երկրի երակներէն :

Գ.

Ոչ մէկ բան չէր տեսնուեր ա՛լ, ոչ իսկ բեկորներ ,
 Չէր արծակեր ճիշ՝ ջախջախուած տիեզերքն այլեւս :
 Երբ վանեց ծովը լեռներուն բոլոր ամպերն ,
 Տեսնուեցաւ որ կը փարատի մըրրիկներու թանձրութիւնն հոծ .
 Ու ճաճանչներն տիւին իրենց՝ պարզելով գանձն ,
 Արեւակնի եւ ոսկիի ժայթքեր մինչեւ ծով կ'արծակեն .
 Խաղաղիկ էր կոհակը , թոյլ եւ կըշուաւոր ,
 Ու մեղկօրէն հօգնուած , բիւրեղ օրրոցներով .
 Հովերն անծայն էին , այլեւս անդիմահար .
 Կայծակն , առանց արծագանգի , երկինքին մէջ կը լըմըննար .
 Երկինք տակաւ կը յըստակուէր , ու , ջուրերուն մէջ ցոլացիկ ,
 Բիւ կապոյտի գոյն կուտար խոր անմահութեան :

Յաղթանակուող ալիքներուն տակ ընկլուզուած էր ամէն բան ,
 — Ա՛խ , տեսարան սըրտակեղեք — բացի երկու մանուկներէն .
 Արարատի կատարին վրայ դեռ այս երկուքը կ'ապրէին ,
 Արշալոյսէն ի վեր , սակայն , ծեծուած ջուրէն եւ հովերէն ,
 Վուշէ թըրջած պատառատուն լօղիկներու տակ ծածկուած

Կոյսը ինկած էր թեւերուն վըրայ որբին .
 Իսկ ան , ընդմիշտ մըտացըրիւ ,
 Կը խառնէր իր արցունքն , անոր վրայ , անծրեւին կաթիլներուն :
 Երբ սակայն վերջապէս արեգը վերածնող
 Անոր անմեղ հակատին վրայ ծըգեց ճաճանչ մ' ,
 Ան , բըլշակնած պահ մը՝ տիւին պայծառ շողքէն ,
 Ինչպէս շուշան մը հըզմըւած , թօթուելով ցօղն ,
 Բացաւ կիսով չափ իր աչքերն , եւ ըսաւ . Ով էմմանուէլ ,
 Արժանանա՞նք արդեօք երկնից քաղցր ականարկին .
 Կապոյտին մէջ կը նշմարեմ ես աղանի մը որ կ'անցնի ,
 Ան ահա ոստ մը կը բերէ . ներե՞ց մեզի արդեօք Աստուած .
 — Անցաւ , գընաց աղանիւն . չէր գար ան մեզի .
 — Էմմանուէլ , ծովը մինչեւ ծունկիս դըպաւ .
 — Մըրրիկներուն դէմ մեզ Աստուած կը պաշտպանէ .
 — Կը տեսնե՞ս ջուրն ոտքերուս վրայ .
 — Գլուխներնուս վրայ կը տեսնե՞ս երկինքն :
 — Հայրըդ չեկաւ . պիտի ուրեմն պատժուինք .
 — Մահերնէս վերջ , անշուշտ զիրար պիտի գտնենք .
 — Եկուր , Հրեշտակ երկնից , առ զայն թեւերուդ վրայ .
 — Յաւերժական կամարներուն ներքեւ , հայր իմ , ընդունէ
 [զայն :

Վերջին ճիշն այս եղաւ վերջին մարդկայինին ,
 Անող ջուրին վրայ ընդերկար բարձրացնելով երկու թեւերն ,
 Կը պահպանէր ան ջուրերէն հալածական եղած Սառան .
 Երբ կորսընցօց սակայն ան ոյժը կեանքին հետ ,
 Երկինքն ու ջուրը լեցուցին ամբողջ աշխարհն .
 Ու ծիածանը նըշուեց . զի կատարուած էր ամէն բան :

ՅԵՐԹԱՅԷԻ ԱՂԶԻԿԸ

Աւասիկ ինչ որ երգեցին Իսրայէլի աղջիկներն ,
Արցունքներն ինչ Կարմեղոսի խոտին վըրայ թափելով :

— Երեք քաղաք ասպատակեց Դաղատցին Յերթայէ՝
Յաբէ՛լ . շողաց բոցը անոր այգիներուն վրայ բերրի .
Մոխիրներու տակ իր երգերը լըռեցուց Արոյէր .
Միննէթ , քաղաքը երջանիկ , նըստած իր հունձըը կուլայ :

Ջընջընցան բոլորովին Ամմոնացուց մարտիկներն .
Անոնց երկիրն է հարկատու արդ մեր տիրոջն՝ Աստուծոյ .
Յաղթանակած է Իսրայէլ , եւ այժմ իր սուր ճիւղերով
Ան բարձրեալին կը տարփողէ ամենակար օգնութիւնն :

Անապատէն արծազանգուած տիկզերական օրհներգին՝
Կը խառնըլի երկարահունչ գոչիւնով ծայնը փողին .
Ու քալելով բանակն յառաջ դէպ ամրոցներն Մասիայի ,
Հեռուներէն կը պատմէ ան թ'յաղթանակեց Յերթայէ :

Կը խայտայ ազգը բովանդակ հանդիսական ցնծութեամբ ,
Սակայն տըխուր է յաղթականն , ան կը քալէ գըլխիկոր .
Խուլ՝ այս փառքի կանչիւններուն . ու միայնակ , անխօսուկ ,
Յանկարծօրէն ան կանգ կ'առնէ , ու կը փակէ իր աչքերն :

Փակեց աչքերը անիկա . քանզի հեռուն , քաղաքէն ,
Ահա կոյսերը , երգելով , հանդարտ ու յամըր քայլով
Կուգային . ան կը նըշմարէ նըւիրական երգչախումբն .
Այս է պատճառն որ , երկիւղով լեցուած , փակեց իր աչքերն :

Կը լըսէ նուազը զինք պատուող , որ կը մօտի հետզհետէ ,
Դաշնակաւոր տաւիղը , բա՛րձըր թընդիւնով գոռ թըմբուկն ,
Ու քնարը տասն աղիքներով , ինչպէս Քիննորը թեթեւ ,
Ու արծաթէ ծայներն անուշ օտարական ներելին ,

Ապա , աւելի մօտէն , երգերն , անոնց խօսքերն երկիւղած ,
Քայլափոխները , կըշուրած զըւարթագին պարերով ,
Ու զըզուագեղ կայթիւններով ծափահարող այն ձեռքերն ,
Ու համբաները հոտաւէտ ընող ոստեր ծաղկազարդ :

Իր զէնքերուն ծանրութեան տակ կը դողդողան իր ծունկերն .
Կոպերն իր կէս մը կը բացուին արցունքներէն առաջին .
Որովհետեւ այն ծայներուն մէջէն հանչցաւ հայրն իսկոյն
Ջայնն ամենէն գորովալի՝ սա երգին մէջ միամիտ .

«Իսրայէլի աղջիկներ , ի՛մ պըսակս է որ էն առաջ
Կը պատրաստուի ահա անոր գըլխուն մագերը պըճնել .
Ի՛մ հայրս է ան , ու ինձմէ՛ գատ ուրիշ զաւակ մը երբեք
Իր օրէնքին տակ չը շատցուց իր բարեբաստ ընտանիքն» :

Ու իր թեւերը սըրտագին Յերթայէի երկարեց
Անոնց քընքուշ խանդաղատանքն անոր վիզէն կախելով .
Հայր իմ, գըրկէ՛ զիս, բայց ինչէ՞ն այդ վարանումը տըրտում,
Միայն արցունքըդ կը տեսնեմ, եւ ո՛չ բընաւ նայուածքներդ :

Ես չեմ մոռցած ամենեւին անուշ կնդրուկը զոհին .
Քեզի համար ես նորածին երինջն երէկ զոհեցի .
Ո՞վ կըրնայ քեզ տըխրեցընել . Ամենակալը միթէ
Ոտնածայնիդ առջեւ միայն՝ չը կործանե՞ց քաղաքներ :

— Դո՛ւն, աւա՛ղ, դո՛ւն, իմ սիրական եւ անծկալի դուստրը, դո՛ւն,
Արտեւանունքը բոցանուտ բանալով հայրը ըսաւ :
«Ա՛խ, պէ՞տք էր որ դուն ըլլայիր, զաւակս, ո՛վ վիշտ վիշտերու .
Պէ՞տք էր որ քու գըրկախառնումդ ինծի թափել տար արցունք :

Վրէժխնդրութեան Աստուածն ես դուն, Ամենակալ Տէր, գիտենք .
Դուն ոճիրին փոխան ինծմէ անմեղութիւնը կ'ուզես :
Արեան շողին է որ հաճոյ է Աստուծոյ նախանձոտ .
Ես իրեն զոհ մը կը պարտիմ, այդ զոհը դուն ես, դուստր իմ» :

«Ե՞ս», ըսաւ ան, ու իր աչքերը լեցունեցան արցունքով .
Ան դեռատի էր, գեղանի . ու կեանքն ունի հրապոյրներ :
Յետոյ իսկոյն պատասխանեց . «Օ՛հ, եթէ քու երդումիդ
Առարկան ի՛մ օրերս եղան, ներէ՛ ինծի գէթ միայն ,

Որ տանելով ինձ հետ կոյսերը այս բոլոր , ընկերներս ,
Երթամ երկու ամիսներ ողջ , բարձունքին վրայ լեռներուն ,
Վերջին անգամ, թափառայած՝ ազատութեան մէջ լըռին ,
Երիտասարդ կեանքիս վըրայ ու կուսութեանըս վրայ լամ :

Որովհետեւ պիտ' չը կըրնամ երբեք , հըպարտ ձեռքերով
Հըւալ զաւակըս ծոցածին՝ ջուրերուն մէջ հրաշալի .
Պիտ' չը կրնաս օրհնել գալուստն անոր , եւ իմ արցունքներս
Եւ իմ երգերս պիտ' չը կըրնան քընացընել վիշտն անոր :

Եւ իմ մահուան օրը յետին , ո՛չ մէկ կուսան նախանձոտ
Պիտի չի գայ հարցաքըննել՝ որո՞ւն ես հարսը եղայ .
Ո՞վ է մարտիկն այն որ ինծի համար հազաւ սուգի քուրծ .
Ու դուն միայն, հա՛յր իմ, դուն լոկ, դագաղիս քով պիտի լաս» :

Այս բառերէն վերջը բանակն , որ հոն նըստած էր ամբողջ ,
Կուլար յուշիկ , ու ճակատին վըրայ փոշի կը ցանէր :
Տառատոկին տակ կը ծածկէր իր արցունքներն Յերթայէ ,
Հեծկըլտութիւն մէջէն , սակայն , լըսուեցաւ ձայն մը . «Գընա՛» :

Խոնարհեցուց աղջիկը գլուխն , ու մեկնեցաւ : Ընկերներն ,
Ինչպէս կուլանք մենք զայն , լացին բարձունքին վրայ լեռներուն :
Յետոյ եկաւ ան ինքզինքն յանձնել իր հօրը սուրին :

— Աւասիկ ի՛նչ որ երգեցին Իսրայէլի աղջիկներն :

ՄՈՎՍԷՍ

Վերաններու կատարին վրայ՝ երկընցուցեր էր արեւն
Այն շեղագիծ ճառագայթները, այն բոցերը փարփառ,
Այն ոսկեփայլ հետքերը լայն՝ զորս կը ձրգէ օդին մէջ,
Երբ կը մըտնէ անապատի իր անկողինն աւազէ:

Կարծես ոսկի եւ ծիրանի հագեր էր դաշտը ամբողջ:
Մինչ Նաբաւի ապառաժուտ կը մագըլցէ լեռն ի վեր,
Աստուծոյ մարդը, Մովսէս, կանգ կ'առնու, եւ լուռ, անհրապարտ,
Հորիզոնին վրայ ընդարձակ կը պտըտցընէ՝ ձիգ ակնարկ մ'.
Առջեւն է հոն՝ Փասգա, չորս դին թրգենիներ անհամար.
Յետոյ, անդին այն լեռներէն՝ ոյց վրայ աչքերն կը յածին,
Կը տարածուի ողջ Դադաաղը, Եփրայիմ, Մանասէ,
Որոնց երկիրը արգաւանդ իր աջակողմը կ'իյնայ:
Դէպի հարաւ, Յուդա, անբեր խոշոր գաւառ, կը փրռէ
Իր աւազներն, ուր կը քնանայ Արեւմուտքի ծովը մեծ:

Հեռագոյն եւս, հովտի մը մէջ՝ իրիկունէն տըժգունած,
Զոր կը պսակեն ձիթենիներ, կը տեսնուի Նեփթաղիմ.
Դաշտերու մէջ, ուր ծաղիկներ կան վեհագեղ ու հանդարտ,
Հոն Երիքովը կ'երեւի, արմաւենեաց քաղաքն այն.
Երկարելով իր անտառներն՝ պիստակենին թաւախիտ,
Փոգորի կարծր դաշտերէն մինչեւ Սեգոր կը հասնի:
Կ'տեսնէ Քանանը բովանդակ, եւ Աւետեաց այն երկիրն,
Ուր գերեզմանն իր, ինք գիտէ, պիտի երբեք չընդունուի:
Կ'տեսնէ, ու աջն իր օրհնաբաշխ կը կարկառէ իր հօտին,
Յետոյ ճամբան կ'ըսկսի նորէն՝ դէպի բարձունքը լեռան:

Արդ, Մովսէս մեծատարած դաշտերուն գոգը լեցուած,
Նըւիրական լեռան ստորոտը լայնանիստ խռնըւած,
Հովիտին մէջ կը շարժէին Իսրայէլի գաւակներն,

Ինչպէս հասկերն ատոք զորս հովը կը շարժէ հիւսիսի:

Այգուն, երբ ցօղն աւազներուն արդէն թրջած է ոսկին,
Ու մարգարիտն իր կը ճօճէ դրդիներու գազաթէն,
Հարիւրամեայ վեհ մարգարէն, պատիւներով մեծարուած,
Մովսէս, մեկնած անոնց մօտէն, գացած էր Տէրն գրտնելու:
Կը հետեւէր ամենուն աչքն անոր, գըլխուն շողերովն:

Երբ անիկա իր ոտքը դրաւ արտեւանին վրայ լեռան,
Երբ իր ճակատը վերջապէս ճեղքեց ամպրոպն Աստուծոյ
Որ կը պսակէր փայլակներով բարձրավայրին սուրբ գազաթն,
Ամէն կողմ խունկը այրեցաւ խորաններուն վրայ քարէ,
Ու վաթսուն բիւր երբայեցիք, փոշին մէջ խոնարհած,
Արեգակէն ոսկեգօծուած բուրումներու շուքին տակ,
Երգեցին մէկ ձայնով օրհներգը նուիրական այն ատեն.
Ու Ղեւիի որդիքն ամէն, ամբոխէն վեր բարձրացած,
Ինչպէս անտառ մը նոճիներ՝ աւազին վրայ թաւալող,
Նուազակցելով ժողովուրդին ձայնին՝ իրենց տաւիղով,
Դէպի երկինք վերողդեցին երգն արքայից արքային:

Ու Աստուծոյ առջեւ կանգուն, Մովսէս իր տեղը կեցած,
Մութ ամպին մէջ կը բարբառէր Անոր հետ դէմ յանդիման.

Կ'ըսէր Տիրոջ. «Տակաւին չէ՞ հասած վախճանը կեանքիս.
Ո՞ւր կ'ուզես որ տարուբերեմ դեռ իմ քայլերս երկրի վրայ.
Պիտի ապրի՞մ ուրեմն այսպէս, միշտ միայնակ եւ հրգօր.
Թո՛յլ տուր ինձի որ քննանամ այլեւս քունը երկրի. —
Քու ընտրեալդ ըլլալու համար ի՞նչ գործ ըրի ես.
Տարի ես միշտ Քու ժողովուրդդ ուր որ Դուն ուզեցիր.
Ահաւասիկ, թեւակոխեց ալ խոստացուած երկիրն ան.
Քու եւ անոր միջնորդութիւնը թող ուրիշ մ'ըստանձնէ,

Իսրայէլի երիվարին ա'ն թող կապէ ալ պախուրց .
Անո՛ր կուտամ ես իմ մականս ու գաւազանը պղինձէ :
Ի՞նչ բան արդեօք Բեզ հարկադրեց ցամքեցընել իմ յոյսերս ,
Ու չը թողուլ որ մնամ ես մարդ՝ անգիտութեանըս գերի ,
Ձի Գորեբի լեռնէն մինչեւ Նաբաւի լեռը այս , հոս ,
Ես չը կըրցի զըտնել ինծի գերեզմանի տեղ մ'անգամ :
Աւա՛ղ , ըրիր Դուն իմաստուն զիս իմաստնոց կարգին մէջ .
Թափառական ժողովուրդին գնացքը մատո՛վս ուղղեցի .
Հրեղէն անձրեւ տեղացուցի արքաներու զըլխուն վրայ .
Ծունկի եկած՝ պիտի պաշտէ ապագան իմ օրէնքներ .
Ես մարդկային շիրիմներուն ամենէն հինը կ'բանամ ,
Մահն իմ ծայնիս մէջ կը գըտնէ մարգարէի ծայն մ'ազդու .
Ես մեծ եմ շատ , ու իմ ոտքերս ազգերուն վրայ կը կանգնին ,
Ես իմ ձեռքո՛վըս կ'ըստեղծեմ ու կը եղծեմ սերունդներն ,
Աւա՛ղ , սակայն , որ ես հրգօր եւ միայնակ եմ , ո՛վ Տէր ,
Թո՛յլ տուր ինծի որ քընանամ այլեւըս քունը երկրի :

Աւա՛ղ , գիտեմ նաեւ բոլոր ես գաղտնիքներն երկընքին ,
Քու աչքերուդ ինծի՛ տըւած ես զօրութիւնը ամբողջ .
Ես գիշերին կը հրամայեմ որ իր քօղերը պատուէ .
Աստղերն՝ իրենց անուններովը՝ կը համբեն իմ շըրթներս .
Ու շարժուածով մը երբ կանչեմ հաստատութեան մէջ զանոնք ,
Իւրաքանչիւրն հո՛ն կը վազէ «Աւասիկ եմ» ըսելով :
Երկու ձեռքերըս կը դընեմ ճակատին վրայ ամպերուն ,
Որ չօրցընեմ կողերնուն մէջ մըրրիկներուն աղբերակն ,
Ես քաղաքները կը թաղեմ աւազներուն տակ շարժուն ,
Կը տապալեմ լեռներն ամբողջ թեւերուն տակ հովերուն ,

Իմ անխոնջ ոտքս է աւելի զօրաւոր քան անջրբակտն ,
Երբ ես կ'անցնիմ , առատաջուր գետը կուտայ ինձ տեղի ,
Ու ծովուն ծայնը կը լըռէ աղաղակին իմ առջեւ :
Կը տառապի երբ ժողովուրդըս կամ կ'ուզէ օրէնքներ ,
Նայուածքս երկինք կը վերուղղեմ , ու կ'այցելէ ինձ Հոգիդ :
Կը դանդաշէ երկիրն յայնժամ , կը վարանի արեգակն .
Կը նախանձին վրաս հրեշտակներդ , հիացումով առլըցուն .
Սակայն եւ այնպէս , ո՛վ Տէր , չեմ ամենեւին երջանիկ .
Ծերացուցիր Դուն զիս այսպէս , միշտ միայնակ եւ հրգօր ,
Թո՛յլ տուր ինծի որ քընանամ այլեւըս քունը երկրի :

Երբ առաջին անգամ , այն օրը , շունչդ հովիւը լեցուց ,
Մարդերն ըսին իրարու մէջ՝ ինձ համար . «Ձէ՛ սա մենէ» .
Ու աչքերնին խոնարհեցաւ աչքերուս դէմ բոցափայլ .
Ձի անոնց մէջ տեսեր էին , ա՛խ , հոգիէս աւելին .
Տեսայ որ սէրը շիջաւ մէջըս , ցամքեցաւ գորովանքն ,
Ըսքօղուեցան կոյսերն , անոնք կը վախնային մեռնելէ :
Այն ատեն սեւ սիւնի մը մէջ պարուրելով անձս ինքնին ,
Անցայ առջեւը ամենուն , տըրտում ու միայն փառքիս մէջ .
Ըսի սըրտէս այն ատեն , ի՞նչ պէտք է ուզեմ ես հիմակ .
Ճակատս է ծանր ա՛յնքան որ չեմ կըրնար նիրհել կուրծքի վրայ .
Ձեռքըս սոսկում կը հաղորդէ իրեն հրպող ձեռքերուն .
Աղաղակիս մէջ փոթորիկ կայ , շըրթներուս վրայ՝ փայլակ .
Ձիս չեն սիրեր . ընդհակառակն , ամէնքն ինձմէ կը դողան .
Ու , երբ թեւերըս կը բանամ , կ'իյնան ամէնքը առջեւս .
— Ո՛վ Տէր , հերիք ես ապրեցայ , ալ միայնակ եւ հրգօր ,
Թո՛յլ տուր ինծի որ քընանամ այլեւըս քունը երկրի :

Արդ, ժողովուրդը կ'ըսպասէր, եւ կ'աղօթէր երկիւղով .
 Ձը նայելով երբեք լերան Յիովային նախանձոտ .
 Ձի երբ ուղղէր աչքերը վեր, սեւ կողերէն ամպերուն
 Թաւալգըլոր կը ժայթքէին մըրըրկախառն շանթեր,
 Ու կիզիչ հուրն փայլակներուն, կուրցընելով նայուածքներն՝
 Բոլոր գլուխները վայրահակ կը շղթայէր իրարու:
 — Յանկարծ լերան տեսնուեցաւ բարձունքն՝ առանց Մովսէսի:
 Լացին ամէնքը զայն: Եւ երբ, դէպի երկիրն Աւետեաց
 Կ'ընթանային, Յետու կ'երթար առջեւէն լուռ եւ տրժգոյն .
 Ձի հիմակ ի'նքն էր ընտրեալն ամենակալ Աստուծոյն:

ՁԻԹԵՆԵԱՑ ԼԵՌԸ

Ա.

Գիշերի պահն էր այն ատեն, ու կը հեմէր Յիսուս մինակ,
 Հագած հերմակ հանդերձ, ինչպէս մեռել մը իր պատանքին մէջ .
 Եւ ըստորոտը բըլուրին, աշակերտներն կը քնանային:
 Ձիթենիի ծառերուն տակ, զորս չարաշուք հով մը կը ծռէ,
 Յիսուս մեծ մեծ քայլեր կ'առնու, սըրսըփալով անոնց նըման .
 Տըխուր մինչեւ ի մահ, ու աչքը մըթագին ու խաւարչուտ,
 Ճակատն հակած, երկու թեւերը լօղիկին վըրայ խաչած:
 Հարթ համբայէն ալ աւելի՝ ան ժայռերուն քաջածանօթ,
 Կանգ կ'առնու տեղ մը, զոր մարդիկ կը կոչէին Գեթսեմանի .
 Կը խոնարհի, ծունկի կ'իյնայ, կը դնէ հակատը գետնին վրայ .
 Յետոյ նայուածքը կ'ուղղէ վեր, դէպի երկիրն, գոչելով «Հայր» .
 — Սակայն երկիրն կը մնայ մուշկ, ու պատասխան չի տար Աստուծո:
 Ոտքի կ'ելնէ զարմանահար, նորէն կ'առնու մեծ մեծ քայլեր,
 Սարսեցնելով ձիթենիներն, որք կը դողան. ցըրտին ու յամր,
 Գլուխէն քըրտինք մ'արիւնախառն կը հոսի վար .
 Ետ ետ կ'երթայ պահ մը, կ'իջնէ վար, կը ձայնէ ան սոսկումով .
 «Ձէի՞ք կըրնար միթէ ինծի հետ աղօթել եւ հըսկել հոս:»
 Մահահանգոյն քուն մը սակայն առաքեալներն ընկճեր էր հոն:
 Միւսներուն պէս, խուլ է Պետրոս Տիրոջ ձայնին:
 Մարդուն Որդին յամր ու յուշիկ այն ատեն վեր կ'ելնէ նորէն:
 Ինչպէս հովիւ մ'եզիպտացի, Հաստատութիւնը կը զըննէ՝
 Թէ խորքին մէջ աստղի մ'արդեօք հրեշտակ մը չի՞ նըշուեր հոն:
 Եւ սակայն ամպ մը սըգաւոր կը տարածուի ինչպէս սեւ քօղ
 Մը այրիի. ամայքն անոր ծալքերէն է շրջապատուած:
 Յիշելով իր երսուն երեք տարիներուն կրած տառապանքն,
 Յիսուս յայնժամ ըզգաց իր մարդ ըլլալն, ու վախն

Անյաղթելի անծկութեամբ մ'իր մահկանացու սիրտը սեղմեց :
Մըսեցաւ : Չուր տեղը երեք անգամ ծայնեց :
— Հա՛յր : Հովը միայն պատասխանեց իր կանչին :
Աւագին վրայ ինկաւ նշատած, եւ իրեն այդ տազնապին մէջ
Մարդոց վըրայ եւ աշխարհին՝ կազմեց խորհուրդ մը մարդկային .
— Դողաց երկիրը, այն ատեն, ըզգացումովը ծանրութեան
Փըրկիչին՝ որ ոտքն էր ինկած Արարիչին :

Բ.

Յիսուս կ'ըսէր . « Հա՛յր, թո՛ղ ապրիլ ինձ տակաւին .
Վերջին բառէն առաջ իմ զիրքըս մի՛ գոցեր .
Ձե՛ս ըզգար այս աշխարհը դուն ու մարդկային ազգը ամբողջ ,
Որ միսիս մէջ կը տառապի եւ քու ձեռքիդ մէջ կը սարսուայ .
Քանզի երկիրը կը վախնայ մնալէ այրի եւ միայնակ ,
Երբ մեռնի ան որ իրեն խօսք մը ուղղեց նոր .
Եւ վասնզի թոյլ տըւիր դուն, որ սըրտին մէջ անոր ցամքած
Երկինքէն բառ մ'իյնայ միայն, իմ բերանովըս բաշխուած :
Սակայն այդ բառն ա՛յնքան մաքուր է, ա՛յնքան քաղցր ,
Որ արբեցուց կարծես թէ զարմը մահացուաց՝
Աստուածութեան եւ կեանքի սոսկ մէկ կաթիլով ,
Երբ բանալով թեւերս, ըսի . ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ :
Հա՛յր, ո՛հ, եթէ կատարեցի ես իմ պաշտօնըս ցաւազին ,
Իմաստունին եթէ դէմքին տակ ես Աստուածը ծածկեցի ,
Եթէ կըրցայ ես մարդկային զոհին զինը փոխանակել
Հոգիւնկալ մարմիններուն ընծայացման հետ ,
Ամենուրեք իրերուն տեղ խորհրդանիշը դընելով ,

Կըռիւին տեղ՝ խօսք, ինչպէս եւ զանծին տեղ՝ դանգ ,
Արեան կարմիր կոհակներուն տեղ զինիի բոսոր ալիքն ,
Ու մարմինի անդամներուն տեղ անխըմոր հացը գերմակ :
Թէ ժամանակը երկուքի կըրցայ բաժնել, մէկը՝ գերի
Միւսը՝ ազատ : — Կէսը՝ յանուն անցեալին զոր ահա կը լուամ
Շիջելամերձ եւ տառապող այս մարմինի իմ արիւնովն ,
Հեղո՛ւնք միւս կէսը՝ ապագան լուալու համար :
Հա՛յր ազատիչ, ցողէ՛ այսօր, առաջուրնէ ,
Անմեղութեան եւ սիրոյ այս արիւնին կէսն՝
Անո՛նց գըլխուն վրայ՝ որ պիտի գան, ըսելով .
— Սպանել արդարը ներելի է ամենուն :
Դիտենք, այո, հեռութեան մէջ դարերուն պիտի ծընին
Տիրապետներ դաժան, որոնց կ'ընկերեն սուտ իմաստուններ ,
Որ պըղտորեն պիտի մէնջ մի ազգի հոգին,
Իմ փըրկութեանս վերագրելով սըխալ իմաստ մ',
— Աւա՛ղ, ես դեռ կը խօսիմ, մինչ արդէն իմ խօսքս
Թոյն է դարձած իմ ամէն մէկ առակիս մէջ :
Ա՛խ, հեռացուր ինձմէ բաժակն այս՝ աւելի դառն եւ պիղծ
Քան մաղձն, օշինդրը, ծովերու ջուրն աղտաղտին .
Դանակոծող գաւազաններն, պըսակը փուշ ,
Ձեռքերս ու կողըս ծակող տէգն ու բեւեռներն ,
Ու խաչն ամբողջ, որ կը սպասէ ինձ, կանգնած դէմս ,
Ոչինչ են, Հա՛յր, ու զիս բնաւ չեն ահաբեկեր .
Երբ աստուածներն աշխարհներու վրայ խոյանան ուժգին թափով,
Պէտք է այնտեղ խորունկ հետքեր միայն թողուն .
Ես ոտք դրրի այս անկատար երկրին վըրայ ,
Ոյր անդադրում հեծկըլտուքը զիս կը կանչէր ,
Որ հոն թաղում հրեշտակներու զոյգ մը իմ տեղս ,
Որոնց հետքին՝ մարդկային ցեղը կարենար դրոշմել համբոյր .

Յոյսը վըստահ եւ Ստուգութիւնը երջանիկ,
Որոնք դրախտին մէջ ժուռ կուգան միշտ ժըպտադէմ:
Պիտի թողում սակայն երկիրն այս չըքաւոր,
Հազիւ շարժած պատմութեանն այն թըշուառութեան,
Որ կը պատէ զայն մեծածալ, դիապատիկ օթոց տըխուր,
Զոր մէկ ծայրէն ինքն է բըռներ, միւսէն՝ Զարիքն:

Զարիք եւ ինքն. կըրնամ ես մէկ բառով զանոնք փոշիացնել:
Նախատեսած էիր զանոնք դուն: Ինծ թոյլ տուր որ ներեմ քեզի
Որ թոյլատրած էիր զանոնք: — Այս է ստգըտանքն
Որ կը ճընշէ արարչութեան վրայ ամէնուս:
Իր պարպըւած շիրմին վրայ հանենք Ղազարն.
Մեռելներու մեծ գաղտնիքին վրայ թող չըլլայ այլեւս ազահ.
Եւ իրեն տանք ի յուշ ածել իր տեսածներն:
Թող խօսի ի՞նչն է տեւական, ի՞նչն անցաւոր.
Ի՞նչ է դըրած Տէրը սըրտին մէջ Բընութեան.
Այս վերջինն ի՞նչ կուտայ մէն մի արարածի, եւ կ'առնու ի՞նչ.
Երկընքի հետ ի՞նչ են իր մունջ խօսակցութիւնքն,
Անպատմելի իր սէրը. իր ըզգաստ կապերն,
Ի՞նչպէս ամէն բան անոր մէջ կը ջընջուի, կը նորոգուի:
Ինչո՞ւ իրքեր կան հոն թաքուն, եւ իրքեր՝ որ են յայտնըւած.
Միթէ աստղերը երկինքին, որ փորձարկուած են միառմի,
Իրե՞նք ալ, ինչպէս սէր ինքնին, յանցաւոր են կամ փըրկըւած.
Երկի՞րն անոնց համար եղած է թէ անոնք՝ երկրի համար:
Առասպելն ի՞նչ ունի ըստոյգ, խորհուրդը ի՞նչ ունի յըստակ.

Գիտնալը ի՞նչ անգիտակ, բանը՝ ի՞նչ սըխալ.
Ինչու հոգին մըրգուզ բանտի մէջ է կապուած:
Է՞ր չկայ երկու համբաներուն միջեւ լայն՝ ոչ մի արահետ.
Հանդարտութեան եւ խաղաղիկ հըրճուանքներու տաղտուկներուն՝
Եւ շըւարած հընարքներու կատաղութեան միջեւ անվերջ,
Գընէութեան եւ ջըղածիզ բերմանց միջեւ:
Է՞ր կը կախէ մահը կարծես սուր մը մըռայլ
Որմէ բնութիւնը կը տըրտմի, հարուածուած մէն մի վայրկեանին.
Արդեօք արդարը եւ բարին, արդեօք չարը եւ անիրաւն
Եղերական շըրջանակի մը պատահմո՞ւնքն են գըռեհիկ,
Կամ թէ արդեօք տիեզերական մեծ բեւեռնե՞րը են երկու,
Որ իրենց լայն ուսերուն վրայ կը կրեն երկինքը եւ երկիրն:
Ինչո՞ւ Զարին ոգիներն միշտ են յաղթապանծ՝
Զարիքներով միշտ տարապարտ, մահով մանկանց.
Արդեօք ազգերը են կինե՞ր, առաջնորդուած
Աստուածային տեսիլներու ոսկի աստղէն,
Թէ ցայգին մէջ յածող տղաքներ, խօլ՝ անլապտեր,
Որ կ'ընդհարին ու կ'արտասուեն, անառաջնորդ մնացած իսպառ:
Ժամանակին կորընչական ժամացոյցն երբ
Սակայն իր հուսկ աւագհատիկն ալ կը պարպէ,
Ձեր աչքերուն մէկ հայեցուածք, մէկ կանչիւնը ձեր ձայնին,
Իմ սըրտին մէկ հառաչքը, մէկ խաչակընքումս,
Պիտի կըրնա՞ն յաւերժական պատիժներուն քակել ճիրանն,
Թող տալ իրենց մարդկային որսն, ու թեւերնին վերամփոփել:
Պիտի ամէնն այս յայտնելի այն վայրկեանէն, երբ մարդ գիտնայ
Թէ ուսկի՞ց է ինքը եկած, եւ թէ դէպ՝ ո՞ւր է որ կ'երթայ:

Գ.

Աստուածային Որդին՝ այսպէս Աստուածային Հօր կը խօսէր .
Ծունկի եկած է տակաւին . ան կը սպասէ , ան կը յուսայ .
Բայց կը քաշուի ետ , եւ կ'ըսէ . «Թող քուկին կամբդ
Ըլլայ եւ ոչ իմինս , հիմակ եւ յաւիտեան» :
Խորունկ սարսափ մը , անծկութիւն մը անսահման
Կը սաստկացնեն իր չարչարանքն , իր յամր օրհասն .
Կը նայի ձիգ , կ'որոնէ ձիգ , բայց չի տեսներ :
Ամբողջ երկինք սեւ էր ինչպէս մարմար սուգի .
Երկիրն՝ առանց պայծառութեան , անասող , առանց արշալոյսի ,
Եւ խաւարած հոգւով , ինչպէս է Ան ցայսօր ,
Կը սարսըռար . — Խորն անտառին ոտնածայներ լըսեց յանկարծ ,
Յետոյ տեսաւ որ դէս ու դէն կը շարժկըտէր ջահն Յուդայի :

ԱԼՖՐԷՏ ՏՃ ՄԻՒՍԷ

ՅՈՅՍ ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

Յորչափ սիրտ իմ անգօր , դեռ եւրս լի մանկութեամբ ,
Չասիցէ պատրանաց իւրոց բարեա՛ւ մնացէք դուք ,
Յանկացայց կալ յարեալ յիմաստութիւնն հինաւորց ,
Որ զըզգաստըն Եպիկուր ի կիսադիս փոխարկեաց .
Յանկացայց կեալ՝ սիրել՝ ընդելանալ ընդ մարդկան ,
Սակաւիկ ինչ խընդրել խինդ , ո՛չ եդեալ յայն զբնաւ յոյս .
Առնել զոր ինչ առնեն մարդիկ , լինել որ ինչ եմքս ,
Եւ հայիլ ընդ երկինս , անդորր ըզսիրտ ունելով :

Ոչ կարեմ , հակառակ ինձ , չարչարէ զիս անհունն .
Յայն խորհիլ առանց յուսոյ եւ երկիւղի , կարեմ ոչ .
Ձոր եւ ի՛նչ այլք ասասցեն ընդ այս , միտք իմ զարհուրին ,
Թէ զիարդ զոր տեսանեմ ցանգ , հասու ոչ կամ նըմին :
Ձի՞նչ ուրեմն աշխարհս , առ ի՞նչ իցէ եկեալ մեր ի նա :
Ձի կեցցէ որ յանդորրու , ըսքօղե՞լ պարտ է զերկինս ,
Անցանել որպէս անդեայ , զաչս ի գետին սեւեռեալ ,
Եւ մերժել զայլն ամենայն . ա՞յս իցէ կեալն երջանիկ :
Ո՛չ . որ զայս առնէ՝ չէ մարդ նա , անարգէ զհոգի իւր :
Ձիս դիպուածն էարկ աստէն յարարածոցն ի կարգի .
Երջանիկ կամ թըշուառ , կին ոմըն ծնաւ զիս յաշխարհ .
Ոչ կարեմ ի մարդկայնոյ ազգէն արտաքս ելանել :

Զի՛նչ գործել . վայելեսզի՛ր , ասէ պատգամն հեթանոս .
 Վայելեա՛ եւ մեռի՛ր , դից չէ ինչ այլ հոգ բաց ի քնոյ :
 Յուսա՛ եւ եթ . ասէ քրիստոսական կրօնից բան .
 Հանապազ հըսկեն երկինք , մեռանել ոչ կարես դու :
 Ի մէջ շաւղաց երկուց , դադարեալ , կամ ի վարանս .
 Կամէի զայլ իմն ընտրել ինձ դիւրագոյն ճանապարհ .
 Ոչ գոյ այլ , հրձձէ , ոչ գոյ , յականջս իմ ծայն մի ծածուկ .
 Առաջի երկնից մերժել կամ հաւատալ պարտ է քեզ .
 Յիրաւունս ինձ թըւի այդ . որք չարչարեալքն են հոգւով ,
 Արկանեն զանծինս իւրեանց մերթ յայս յեղմունս եւ մերթ յայն .
 Անըզգամք են այնոքիկ , որք զԱստուած ոչ ճանաչեն ,
 Յորոց խոյս տայ յաչաց քուն , յորժամ յերկմիտըս լինին :
 Հաւանիմք ապա ուրեմն , եւ քանզի նիւթ տարրեղէն
 Ի սիրտ իմ արկանէ զտենչանըս լի պակուցմամբ ,
 Ծո՛ւնըր կըրկնեցից . յուսամ , կամիմ հաւատալ :
 Զի՛նչ եղէց , ո՛հ , զի՛նչ եղէց . զի՛նչ ինչ վասն իմ կամին այլք :

Աւասիկ , ես ի ձեռին կամ Աստուծոյ , առաւել
 Սոսկալւոյ քան զոր չիցեն չարիք ասդեացս համօրէն .
 Աւասիկ միայնս՝ անգօրս , թափառայած եւ չլառ ,
 Առաջի տեսողի՝ աչք որոյ ոչ թողուն զիս .
 Ինձ նա դէտ կայ , զհետ գայ ինձ . թէ տրուի սիրտ իմ երազ ,
 Զիւրային աստուածութեամբ եւ զմեծութեամբ քամահեմ :
 Ընդ ոտիւք իմովք է վիհ , յոր թէ անկայց գահավէժ ,
 Ի քաւել ըզմի ժամ , յաւիտենից լիցին պէտ .
 Դատաւորն իմ է դահիճ ոմն որ ըզգոհ իւր պատրէ :
 Ամենայն ինձ ի թակարդ է եւ զանուն իւր փոխէ .
 Մեղք են սէր , ապա եւ է երջանկութիւն՝ ոճիր մեծ .

Եւ գործ եօթանց աւուրց չէ այլ ինչ բայց փորձութիւն :
 Ոչ եւս այլ ինչ յիս կալայց ի մարդկայնոյ բնութենէն ,
 Ոչ գոյ վասն իմ , ոչ լաւութիւն , ոչ խիղճ մըտաց :
 Ակն ունիմ վարձուց , եւ ի պատժոյ տամ ես խոյս .
 Առաջնորդ ինձ միայն զահ ունիմ եւ զմահ նըպատակ :

Ասեն ինձ , սակայն , թէ ցընծութիւն անսահման
 Ընտրելոց մընայ ոմանց : — Երանեալքդ ո՛ւր են դոքա :
 Եթէ զիս խաբիցէք , տաջի՞ք ուրեմն ինձ ըզկեանս :
 Թէ զըստոյզն ինձ ասացէք , բանայցէ՞ք դուք ինձ զերկինս ,
 Ո՛հ , չըքնաղդ այդ աշխարհ , զոր պատմէին մարգարէքն ,
 Թէ գուցէ ի բարձունս անդ , է ապաքէն ամայի :
 Երջանիկքն ձեր կամիք զի իցեն յոյժ անարատք ,
 Այլ երբ գայ խինդ առ նոսա , գտանէ զնոսա վշտահարս .
 Մարդ եւ եթ եմ ես եւ ոչ կամիմ չլինել այնպիսի ,
 Եւ ոչ ցանկալ այլում իմիք : Այլ ո՛ւմ եղից ունկն .
 Քանզի ոչ կամիմ բանի քահանային հաւատալ ,
 Արժա՞ն իցէ խընդրել զանզգայիցն ըզխորհուրդ :

Յորժամ սիրտ իմ խոնջեալ յերազական խուճապիցն ,
 Միւսանգամ գայ յագենալ իրօք կենացս ըզգալեաց .
 Ի խորս անդ սուտ հաճութեանց , զորս ի թիկունս ինձ կոչեմ ,
 Զայնախիս գտանեմ զյափրանս , զի զգամ յանծին մեռանել .
 Եւ յաւուրս յորըս երբեմըն ամբարըշտին միտք մարդոյ ,
 Եւ կամին մերժել եւ եթ , զի մի՛ յերկուանս ինչ կայցեն ,
 Յորժամ իմ լինէին ամենայն ինչ ոյց յայս կեանս

Մարդոյ ցանկանալ մարթի յանձայր իղծրս իւր ,
 Զմեծութիւն՝ զառողջութիւն տուք ինձ , ո՛հ , տո՛ւք զօրութիւն ,
 Ըզսէր իսկ ըզսէր , զմիայն բարին աստ յերկրի .
 Թէ խարտեաշն Աստարդէ կրօնապարիշտն Ելլադայ
 Ի կապոյտ գայցէ կրղզեացն , ըզթեւս առ իս տարածեալ ,
 Յորժամ ի ծոցի երկրի ունել կարէի
 Ըզնորա ծընընդոց զանոեասական ըզտարերս ,
 Փոփոխել ըստ հաճոյից իմոց ըզնիւթն յարակայ ,
 Եւ առնել վասն իմ եւ եթ զեղեցկութիւն մի միայն ,
 Յորժամ Որատիոս՝ Լուկրետ եւ ծերն Եպիկուր
 Երջանիկ զիս ձայնէին յաջ եւ ի ձախս իմ նըստեալք ,
 Եթէ մեծքս այս տարփաւորք վաղընջականն բրնութեան
 Ըզդից ինձ երգէին զանարգութիւն եւ զհրրճուանս ,
 Ասէի ամենեցուն . « զոր ի՛նչ եւ մարթն էր առնել ,
 Վըշտանամ , է անագան , աշխարհ անցեալ է զաւուրբք .
 Յոյս անգրաւական անցեալ է թափ ընդ աշխարհ .
 Հակառակ մեր պարտ է մեզ զաչս ի յերկինս ամբառնալ » :

Զի՞նչ ուրեմն ինձ մընայ . բան իմ ապստամբ ի նանիր
 Հաւատալ փորձէ , եւ սիրտ իմ յերկմըտիլ նըկըրտի .
 Քրիստոնեայն ինձ ազդէ ահ , եւ զոր ասէն անաստուածն
 Հակառակ իմոց կամաց լըսել երբեք ոչ կարեմ .
 Ըըշմարիտքն հաւատացեալք առ ամբարիշտ կալցին զիս ,
 Եւ անմիտ կարծիցիմ յանրզգայիցն դասուէ .
 Առ ո՞ր երթայց ուրեմն , ո՞րպիսի ձայն բարեկամ
 Տացէ դիւր իմում սըրտի՝ զոր խոցեցին կասկածանք :

է , ասեն մարդիկ , իմաստութեան զիտութիւն ,
 Որ մեկնէ մեզ զամենայն , առանց իրիք յայտնութեան ,
 Որ կարէ տանել ըզմեզ ուղիղ ընդ կեանս այսոսիկ՝
 Ի շաւիղ միջասահման անըզգայից եւ կրօնից :
 Հաւանիմ ընդ այդ . — ո՞ւր են յօրինողք այդքոր կարգաց ,
 Որք ի գիւտ ճըշմարտութեան ճըզնին առանց հաւատոյ .
 Իմաստակք ապիկարք , յանձնապատանք մանաւանդ :
 Զի՞նչ իցեն ընծայութիւնք նոցա եւ ո՞ր ճոխութիւն :
 Ոմն յաստիս ինձ ցուցանէ սկըզբունս երկուս ընդդիմակս ,
 Որք , պարտեալք մի զկնի միոյ , կան մընան դա՛րձեալ անմահք .
 Յերկինս անդ հեռաւոր՝ այլ ոք ածէ յերեւան
 ԶԱստուած ոմն անօգուտ , որ ոչ կամի իւր բազինս .
 Տեսանեմ զՊղատոն յակճիւս , զՍրիստոտէլ ի խոկմունս .
 Ունկն եղեալ , ծափ ըզծափի հարկանելով զնամ ի բաց .
 Առ հըզօր արքայիւք գտանեմ Աստուած բըռնաւոր .
 Զընկերհաշտ Աստուծոյ՝ ի մեր աւուրս լինին բանք .
 Պիւթազոր եւ Լայքնից այլակերպեն զոգիս մեր .
 Ի ծուփրս մըրըրկաց արկանէ զանձն իմ Տէքարդ .
 Զանձն իւր քըննէ Մոնդայն , այլ ճանաչէ ըզնա ոչ .
 Բասգալ , դողահար , տայ խոյս յիւրո՛ց իսկ տեսլեանց .
 Կուրացոյց զաչս իմ Պիւռոն , եւ Զենոն զյոյզըս սըրտիս .
 Կործանէ Վուլգէս յերկիր զոր ինչ կանգուն տեսանէ .
 Սպինոզա , ի փորձելոյ զանհրնարինսրս խոնջեալ ,
 Զոր խընդրէրն ընդվայր զԱստուած , գտանէ ըզնա ընդ հանուր .
 Մեքենայ իմն է մարդ առ Բրիտանիկն իմաստակ .
 Ի ծոցոյ ապա միգին գայ գերման ոմնն հոեւոր ,
 Որ յամբոկ հանեալ զաւեր իմաստագէտ հընարից ,
 Թափուր ձայնէ զերկինս եւ կընքէ զբան իւր յոչինչն :

Այսօրիկ են մարդկայնոյս ահա բեկորք գիտութեան :
 Եւ յետ հինգ հազար ամաց հանապազորդ յերկուանաց ,
 Յետ այնքան յարատեւակ ճրգանց՝ ա՛յնքան վաստակոց ,
 Ա՛յս իցէ բառն հետին , որ մեզ անտի էր մնալոց :
 Ո՛հ , անմիտ չըւառականք , զըլուխք՝ ուղեղք ողորմուկք ,
 Որ պէսպէս եղանակօք ի յայտ ածէք զամենայն :
 Թեւոց էին ձեզ պէտք՝ առ ի յերկինքս չուելոյ .
 Ճանկանալ ցանկանայիք , այլ պակասէր ձեզ հաւատք .
 Ո՛հ , հոգւոյ խոցելոյ է հպարտութիւնըն ձեր ծնունդ .
 Գիտէիք դուք ըզտանջանս որովք լըցեալ էր սիրտ իմ .
 Գիտէիք ապաքէն եւ զդառնաշունչն այն խորհուրդ ,
 Որ տայ մարդոյ սարսռել ի տեսանելըն զանհունն :
 Կացցուք ապա յաղօթս , նըզովեսցուք զեղկութիւն
 Մանկամիտ հաշուոց ձերոց , զայնքան սնոտի վաստակոց :
 Աւասիկ մինչդեռ մարմինքըդ ձեր յաճիւն կան դատեալ ,
 Ըզշիրմօք ձեր վասըն ձեր եկեալ կամ ծունրըդ ղընել :
 Եկա՛յք , ճարտասանք հեթանոսք , տեարք գիտութեան ,
 Քրիստոնեայք անցեալ դարուց , Ի՛ւս եւ այժմուս երազողք :
 Աղօթք , հաւատացէք ինձ , են յուսոյն աղաղակ .
 Կարդացուք Առ Աստուած , զի խօսեսցի նա ընդ մեզ :
 Ի արդար նա եւ բարի . թողցէ անշուշտ ձեզ ըզմեղս .
 Շատ լիցին վիշտքըն ձեր . այլն ամենայն մոռացի :
 Թէ երկինք իցեն ունայնք , թշնամանեմք եւ ոչ զորք .
 Թէ գոյ ոմըն որ լըսէ մեզ , կալցի զմէնջ ինքնին գութ :

ՏԻՐՈՒԹԻՒՆ

Կեանքս ու ոգիքս ըսպառեցան .
 Չունիմ ոչ խինդ , ոչ բարեկամ .
 Կորսընցուցի խրոխտ բարքս անգամ
 Հանճարեղի յաւակնութեան :

Ծանօթացայ երբ ճըշմարտին ,
 Ինձ բարեկամ կարծեցի զայն .
 Երբ լաւ մը զայն զգացի սակայն ,
 Ա՛լ յափրացած էի ինքնին .

Եւ սակայն միշտ անմահ է նա .
 Ու ո՛վ որ զայն կ'անգիտանայ ,
 Անգէտ կը մնայ ամէն բանի :

Թ՛ Աստուած խօսի , տո՛ւր պատասխան .
 Միակ բարիս անանցական՝
 Արցունքն է այն՝ զոր թափեցի .

ԱՌ ԱՍՏՈՒԱԾ

Դու, որում ո՛չ եղեւ երբեք ոք հասու,
Եւ ո՛չ յուրաստ եկաց առանց սըտելոյ,
Որ ինձ որպէս ետուր հրաման ծնանելոյ,
Նոյն եւ տացես մեռանելոյ, ասա՛ ինձ .

Եթէ կամիս, զի ծանիցեն զքեզ մարդիկ,
Ընդէ՞ր ապա տաս երկմըտել մեզ ըզքէն .
Զի՞նչ քեզ հաճոյք պատճառեցին դժբընդակը
Ի փորձելոյ զանկեղծաւոր զմեր հաւատս .

Յորժամ ըզգլուխ իւր ամբառնայ մարդ ի վեր,
Կարծէ՞ զքեզ իսկ տեսանել յերկինս անդ .
Արարչութիւն, կալուած իւրոյ տէրութեան,
Է տաճար իմն ընդարձակ յաչըս քոյին :

Յորժամ ի խորս անձին իւրոյ իջանէ,
Դտանէ՞ ըզքեզ անդէն՝ ինքեան կենակից .
Ի տառապանս իւր, յարտասուս եւ ի սէր
Պատճառ բնաւից համարի զկամս Ստուծոյ :

Ազնուագոյն հանճարոյ չիք այլ ինչ սէր
Վըսեմական փառաց՝ քան տալ զանձըն իւր
Ի հաստատել եւեթ զքոյդ լինել գոյ,
Եւ տալ յօդել ըզմեծասքանչ քո զանուն :

Որո՛վ կերպիւ եւ կոչեսցեն զքեզ մարդիկ,
Յանուն Պրահմայ՝ Արամազդայ՝ Յիսուսի .
Ճըշմարտութեան՝ արդարութեան անվախճան .
Ամենեցուն ծեռք միշտ առ քեզ կարկառին :

Յետին յորդիս մարդկան երկրիս այսորիկ,
Գոհանայ զքէն ի խորութիւնըս սըրտին,
Յորժամ ի մռայլ վիշտս աղետից իւր խառնի
Փայլ ինչ թեթեւ երանաւէտ խընդութեան :

Աշխարհ համայն վերառաքէ առ քեզ փառս .
Երգէ՞ զըւարթ թըռչունն ըզքեզ յիւրն ի բոյն,
Վասըն միոյ եւեթ կաթին անձրեւի
Օրհնեն ըզքեզ բոյլք բիւրաւոր էակաց :

Ըսքանչելի ես դու ի գործս քո բնաւ,
Ոչինչ ի քէն ոչ կորրնչի վասըն մեր :
Ամենայն ինչ յաղօթըս կայ . այլ յա՛յնժամ
Եւեթ ժրպտիս, յորժամ ի գուճս անկեալ կամք :

Ընդէ՞ր ապա, ամենակալ տէր, ընդէ՞ր
Ըստեղծեր դու զչարիս այնպէս ահաւորս,
Զի բան մըտաց եւ լաւութիւն գըլխովին
Ի տես նորա ահաբեկեալ զարհուրին :

Յորժամ յերկրի բազմատեսակը այնքան իրը
 Զաստուածութեանը քո հըռչակ հարկանեն
 Եւ զհայրենիդ քարոզել իմըն թըւին
 Ըզգօրութիւն եւ զբարութիւն եւ ըզսէր :

Զիա՛րդ ապա ընդ հաճանչիւք լուսոյն սուրբ
 Տեսանին գործք զազրագրեցիկը այնպիսիք ,
 Զի ցամաքի աղօթանուէր ըղծից շունչ
 Յօրհնաբանիչ շրթութեան բիւրոց եղկելեաց :

Ընդէ՞ր , ընդէ՞ր , յաստուածեղէն գործի բում
 Տարերք այնպէս անմիաբանք ընդ միմեանս .
 Առ ի՞նչ ուրեմըն ժանտ ախտ , հի՞մ եղերուք .
 Աստուած արդար , վասն է՞ր եւ մահ արարաւ :

Գորովեցան ապաքէն գործք ի սըրտիդ ,
 Յորժամ աշխարհս ըսքանչելի եւ տըխեղծ
 Ընդ բարելից եւ չարախառն ետ մասունս ,
 Ել լալագին ի խաւարին ծոցոյն դուրս :

Եթէ քեզ կամք էին մատնել զայն իսպառ
 Ի չարչարանսն որովք լի է նա այնքան ,
 Պարտ էր եւ քեզ զոնեայ չըտալ թոյլ նըմին
 Ընդ անջըրպետն անհուն ըզքեզ նըշմարել :

Վասն է՞ր ետուր թըշուառութեանըս մերում
 Հնարել ի միտս կամ յերազել զԱստուած ոմն .
 Աւերեցին երկուանք զերկիրս այս համայն .
 Կա՛մ տեսանեմք զնա կարի քաջ , կամ՝ ո՛չ բնաւ :

Եթէ մըրգուզս այս արարած ձեռաց քոց
 Զէ արժանի մերձենալոյ առ քոյ անձն ,
 Պարտ էր տալ թոյլ զի բընութիւնն ըսքողէր
 Ըզքեզ ծածկեալ յաչաց մերոց եւ մըտաց :

Զօրութիւն քո յայնժամ դարձեալ մնայր առ քեզ ,
 Եւ զգայաք մեք ըզհարուածըս նորին .
 Սակայն հանգիստ եւ անգիտանքըն զոնեայ
 Առաւել քաղցըր գործէին զվիշտըս մեր :

Եթէ աղօթք եւ տառապանք մեր բնաւին
 Ոչ հասանեն առ վեհասքանչ փառըս քո ,
 Ըզմենաւորըդ մեծութիւն քեզ կալջիր ,
 Զանեզրութիւնն առ միշտ փակեա՛ շուրջ ըզքեւ :

Եթէ սակայն մահահանգոյն անձկութիւնըս
 Կարեն մինչեւ առ ոտըս քո հասանել ,
 Թէ ի վերին յաւերժական գաւառս անդ
 Լըսես երբեք երբեք ըզմեր հառաչանս ,

Խորտակեցի՛ր ապա զգըմբէթս այս անհուն
Որ ընդ իւրեւ պարածածկէ զհամագոյս .
Բա՛րձ եւ ընդ նոյն ըզվարագոյրս աշխարհիս ,
Յո՛յց զանձըն քո , Աստուած արդար ու բարի :

Յերկրի աստ ո՛չ այլ ինչ տեսցես դու յայնժամ ,
Բայց միայն սէր եռանդնալից հաւատոյ ,
Եւ համօրէն ազգ մարդկան յայնժամ համայն
Ծունրը դիցէ առաջի քո երկիւղած :

Որք մաշեցինն ըզնորա անձն արտասուք
Գետահոսեալ յաչաց իւրոց յարժամ ,
Յայնժամ որպէս ըզթեթեւ շիթըս ցօղոյ
Փարատեսցին շոգիացեալ ընդ երկին :

Ո՛չ այլ ինչ յայնժամ լըւիցես այլ զգովեստս
Ըզքէն , նըւագ ուրախութեան եւ սիրոյ ,
Զօրէն որովք զուարթնոցըն դասք հանապազ
Լընուն զերկնիցն յաւերժական օթեւանս :

Եւ ի հընչել ովսաննայիցն ի բարձունս ,
Տեսցես՝ յերգոցըս մեր զիա՛րդ ի ծայնէ
Փախնուն ի բաց հայհոյութիւնք եւ երկուանք .
Մինչ , ըզնորին հակառակ , նոյնինքն իսկ մահ
Յաւելուցու զիւր գլետին շեշտս ի նոսին :

ԵՐԲ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԷԻ...

Երբ դրարոցական էի տակաւին ,
Եւ , իրկուն մ' , ի՛մս էր կարգը հրսկելու՝
Մեր վարժարանի սրահին մէջ մինակ ,
Սեղանիս առջեւ քովս եկաւ նըստիլ ,
Տըղայ մը թըշուառ , որ սեւ էր հագած ,
Եւ որ եղբօր պէս ինծի կը նմանէր :

Իր դէմքը տըխուր էր եւ գեղեցիկ .
Լոյսովը նրագիս
Ըսկըսաւ կարդալ ան իմ գիրքըս բաց .
Ու ճակատն հակած իր ձեռքին վըրայ ,
Այդպէս ալ մընաց մինչեւ առաւօտ ,
Մըտախօհ , գաղտուկ ժըպիտ մ'երեսին :

Տասնումէկ տարին նոր էի մըտած .
Կը պըտըտէի , օր մը , յամրաքայլ ,
Անտառի մը մէջ , վայր մը մացառուտ .
Ծառի մ'ըստորոտը եկաւ նըստիլ
Երիտասարդ մը , որ սեւ էր հագած ,
Եւ որ եղբօր պէս ինծի կը նմանէր :

Հարցուցի թէ ո՞րն է արդեօք նամբան .
Մէկ ձեռքը վին մը ունէր անիկա ,
Միւսովն էր բըռնած փունջ մը մասրենի :
Բարեկամօրէն բարեւեց նախ զիս ,
Յետոյ կիսով չափ անդին դառնալով ,
Մատովը բլուրը ցոյց տըւաւ ինծի :

Տարի մը յետոյ, գիշեր ժամանակ,
Ծընրադրած էի մօտն այն մահիճին,
Ուր հոգին դեռ նոր ականդեր էր հայրս,
Սընարին վերեւ եկաւ նըստիլ հոն,
Որք տըղայ մը, որ սեւեր էր հագած,
Եւ որ եղբօր պէս ինծի կը նմանէր:

Աւելի յետոյ, տաժանքներէ խոնջ,
Վերածնելու կամ վերջ տալու միտքով,
Երբ Ֆրանսայէն դուրս նետելով ինքզինքս,
Ճամբայ ընելու տաժանքով անգուսպ՝
Ուզեցի երթալ եւ այլուր փրնտուել
Հետքի նըշաններն անկորուստ յոյսին,

Ամենուրեք ուր ուզեցի նընջել,
Ամենուրեք ուր ուզեցի մեռնիլ,
Ամենուրեք ուր զըպայ ես հողի,
Իմ համբուս վըրայ եկաւ միշտ նըստիլ,
Մէխ, թըշուառ մը, որ սեւեր էր հագած,
Եւ որ եղբօր պէս ինծի կը նմանէր:

ԼԸ ԳՈՆԴ 8Ը ԼԻՎ

ԳԵՅՍԵՄԱՆԻ

Գիշերն իր մէջ էր սուգած զանգուածն ամբողջ Տահարին:
Այն ծորէն՝ ուր Մարգարէ-Արքան ըմպեց, քիչ մ'անդին,
Լերան վրայ՝ ոյր կողերն լի էին ցախով եւ խիճով,
Սեւ ձիթենեաց տակ պառկած են Տասնումէկն անվըրդով:
Կը քնանային մինչ անոնք, խոնջ՝ հոգերով դառնահեծ,
Գերմարդկային հառաչանք մը միջավայրը խռովեց.
Ապրողներուն մէջէն ո՛չ մէկ մարդ սակայն լըսեց զայն.
Ու արիւնէ արցունքներն կը ցօղէին խոտին վրան,
Ինչպէս այն հին հրաշքներու անհետացած օրերուն
Ուր մեռելոց տակաւին կըրնար շարժիլ համր ահիւնն:
Ու չը կըրնար պիտի մարդը ունկընդդեմ անսարսուռ
Միջոցին մէջ արծակուած անյուսութեան ճիչն այն սուր.
Քանզի անհուն անծկութեան մ'հառաչանքն էր ան. նոյն ինքն
Աստուած էր կը քըրտնէր ոգեւարքին իր քըրտինքն:

Զայն դո՛ւք միայն լըսեցէք, դուք, երկնառաք հրեշտակներ,
Աչքերնիդ, վառ՝ արցունքով, զոր չէին ցայն վայր ճանչցեր,
Ամոքելու համար գէթ անոր վըսեմ հեւքն ու հեծ.
Կը սըքսէին իրենց սուրբ գութը՝ Զոհին վըրայ մեծ,
Գեթսեմանի, որ ծաղկիս պիտի փառքով, օր մ'անեղծ,
Դո՛ւն ալ կոծքէն Աստուծոյդ կը սարսուայիր սիրայեղծ:

Իր անկարան լօղիկին մէկ ծայրին մէջ փաթթուած,
Կը շարժկոծի՝ կը հեծէ ան հակատով փոշեմած:
Մագերն երկայն, ցիրուցան, — որոնց մէջ դեռ կը տրոփեն
Տըրտում քանի մը ցօլքերն լուսապսակ մ'ոսկեղէն —
Կը քաշկըռտուին խառնամառն, մէջը աւազ ու տիղմ լիքն:

Ան կը լրատէ իր ներսէն լալը ցեղին ջընջուելիք .
 Շիջած դարերը բոլոր կը վերածնին իր աչքին .
 Ու, գոչելով երկընքի լուծեան մէջէն անծկագին ,
 Թափուած արեան կոհակներն , փըրփրած ծովու մը հանգոյն ,
 Կը բարձրանան մինչ իր սիրտը՝ տըրտմութեամբ տոգորուն :
 Ո՛վ Կեդրոնեան պարտէզ , վա՛յր սուրբ այլ նաեւ չարաշուք ,
 Ո՛վ ապաւէն վեհ , ուր տեղ Դաւիթ Թափեց արտասուք ,
 Տեսար դուն թէ արդարն ի՛նչպէս , անդոհի մատնուած ,
 Պըղծութիւններն աշխարհին սոսկ իր սիրտովը լրաց ,
 Ու մարդկային խըղճխայթի ու մեղքերու շալկած բեռն ,
 Գիշերին մէջ բարձրացուց աղերսարկու իր ձեռքերն .
 — Զարհուրելի այս բաժակը , ա՛խ , ինծմէ տա՛ր անդին ,
 Դուն որ տըւիր անըզգայ անէութեան՝ կեանքն ինքնին ,
 Եւ որ կըրնաս , առանց բնաւ ուղղութենէն շեղելու ,
 Յաւերթութեանն օրէնքիդ՝ ընել միշտ գործըդ հըլու :
 Թո՛ղ կատարուի սակայն ո՛չ իմ կամքս , այլ քուկըդ միայն :
 Ու դուք զարմին մարդկային նախածինները համայն ,
 Եւ դուք , զորս Տէրն է պահեր ապագայի՝ մ՛յայտնապէս ,
 Ամէնքդ՝ օրհնեա՛լ դուք , որո՛նց համար պիտի մեռնիմ ես :

Կ'արտաբերէր մինչդեռ նա իր այս Տըրտունջըր անմահ ,
 Սուրբ հրեշտակները , անխօս , թեւասքօղուեր են հահ .
 Մէջտեղերէն ծանրօրէն շարժող ծառոց եփւղերուն ,
 Գիշերական հովն անցաւ ինչպէս տըրտում մի վայելն ,
 Ու երեցաւ քաղքին սեւ պարիսպներու ոչ շատ մօտ ,
 Շողքն ու սողալն մութին մէջ , անբեր լերան ըստորտուն ,
 Հորիզոնին եզերքին , փայլակներու պէս տըմոյն ,
 Մատնութեան եւ մախանքի ատելավառ ջահերուն :

ՄՈՒՍԱ-ԷԼ-ՔԷՊԻՐԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱՑՈՒՄԸ

Դամասկոսը արքունական , երկինքին տակ վըճիտ , զով ,
 Խընկահոտուած դաշտի մը մէջ , որ քընացած է դեռ լուռ ,
 Եղջիւրներու , արմաւներու , յասմիկներու ծոցէն կուռ
 Վեր կ'ելլէ վեր , զերդ մեծ շուշան մը՝ լի ոսկի շիթերով :

Արեւելքը բացուած է հոն , ու կ'արտասուէ վարդ խուրձեր ,
 Ու կը խայտայ աշտարակիկը , կը փալփիլի գըմբէթն հին ,
 Զըւարթ հովին թեւերը բոյրը վարդերուն կը տանին
 Ցողերուն՝ ծեր Լիբանանի , զորքս գիշերն է լացեր :

Զարթօ՛նք , զով օղը երգերով ու թեւերով կը թըրթռայ .
 Սիւրիացի յովատակներն վըրընջալով կը ցատկեն ,
 Ու զգաստ՝ ըզզօն արագիլներն տանիքներուն բարձունքէն
 Ահա կը դիտեն արեւին ժայթքը խոյանքովն իր հըսկայ :

Թըթենիի , ժանտաթուզի կանաչներուն վերեւէն
 Ժանեկագեղ ծնօտին վըրայ մինարէին , աւասիկ ,
 Մուէզգինը կը ձայնարկէ վանկերով սուր ու սաստիկ ,
 «Աղօթքի , օ՛ն , աղօթքի . Զիք Աստուած՝ բաց Ալլահէն» :

Խշապաններ , ուղտապաններ , փողոցներու մէջէն նեղ ,
 Կը քըշքըշեն իրենց ուղտերն ու էշերը ծանրաբեռն .
 Ու ժըխտրէն բազմապատկուած աղաղակներն , կանչիւններն ,
 Շըրջան կ'ընեն զըռիհներէն , պազարներէն ներս շըքեղ :

Հըրեաններ, կըշիւքը ձեռքին, ու մէջքերնին կաղամար,
Վաճառողներ, ծաղկի, միրքի, կերպասներու եւ սաթի,
Ու հեծեալներ անապատի, նիզակախրոխտ, դեռատի,
Շուններուն միջեւ հոս ու հոն, կը վազվըռտին անդադար,

Սըրինգ ածող, թըմբուկ դափող, դըժնեայ դէմքով խեռ մարդիկ,
էմիրներ ու մուրացիկներ, օտարական գերիներ,
Ու կընիկներ, նըստոցներուն մէջ՝ զոր սեւեր եւ շալկեր,
Սեւեռելով աչքերնին սուր՝ քողին տակէն թափանցիկ:

Կը խըռովի, կը խառնըւի, կ'ալեկոծուի ամբոխն հոծ,
Խեղերփնըւած՝ մեծ պատերու միջեւ ճերմակ ու երկայն,
Հանգոյն ծովու մը ծըփանուտ, ու անոր պէս մռնչածայն,
Մինչ կ'ելլէ տիւր վեր երկինք, ուսկից կ'իջնէ կրակ ու բոց:

Ու կ'ողողէ լոյսը ջերմին բովանդակ մէջը ամպին.
Արեգակին թանձրը մոխիրն այերին մէջ կը լողայ.
Դեռ նոր շարժող տերեւին տակ թըռչունը քուն է հիմայ.
Ու դադարած ամէն աղմուկ, կ'այրի կէս օրը լըռին:

Ժամն է արդ, ուր խալիֆան, նախ քան ցերեկի իր յոյլ քունն,
Հարեմէն դեռ նոր դուրս ելած՝ յասմիկի հեշտ բոյրերով,
Կը լըսէ դատն, ու ներում կամ մահ կը վըճուէ անվըրդով,
Զի ձեռքին մէջ ունի պատիւը, կեանքն ու մահն ամէնուն:

Ահաւասիկ դիւանը բաց է, անոր մէջ, ամէն տեղ,
Մէն մի համարը Գիրքին սուրբ՝ դըրուագուած վրան պատերուն,
Արծաթ, բիւրեղ, տառերով նուրբ շողահիւսուած է սիրուն,
Գետնէն մինչեւ կամարը, միշտ պահելով փայլն իր շրթեղ:

Պատմութեանին ներքեւ ասուի, վըտաւակին տակ հիւսկէն,
Գարգամանակնին՝ ուսկից նիզակը դուրս կ'ելլէ քառանկին,
Արեւելքի էմիրներն բարձր հասակնին ցից՝ կանգուն,
Շուրջը Ումմեան վեհապետին, Սիւլէյմանին, կը տընկեն:

Ու իմամները Մէքքէի, ծանրագըլուխ, աներեր,
Հոն են, գերծած ճակատներնին փաթթած շրդարշը կանաչ.
Ու անոնց քով գերեհալած ցեղերու զոյգ պետեր քաջ,
Որոնց՝ արեւն Եգիպտոսի՝ թեւերնուն կոճն է մըրկեր:

Խորը, պողպատ հագած ըզգեստ, դուռներուն քովը կանգուն,
Եթովպացի սեւամորթներ, որ կը թըլին՝ լըռակաց՝
Ուրուականներ ռազմիկներու, որոնց հոգին է մեռած,
Ու փայլող կայծ մը միայն լոյս կուտայ իրենց աչքերուն:

Խըրուկի գոյն կօշիկներով ոտքերը դրած խաչածեւ,
Խալիֆան իր բարձերուն վրայ ընկողմանած կողմնակի.
Զեռքը թուրին մարգըրտայեռ խընձորակին վրայ ոսկի,
Կը մըտածէ՝ յափըշտակուած խորհուրդներէ կընճոռտ, սեւ:

Զի ա՛լ անցած է ժամանակը մեծութեան խրատամբեր,
Աստուածային այն ուղտապանն, ու կաշեգործը բարի,
Եւ Ալի, Սուրբը Ալլահին, հրաժեշտ տալով աշխարհի,
Հոգիներէն իրենց՝ ներքին երկինք մ'էին յօրիներ:

Ազնիւ՝ անոնք, պարտեալներուն հանդէպ իրենց այն դարու,
Խոնարհներուն հետ կ'ընէին ծննդադրութեան ելեւէջ,
Իրենց ուղտի՛ն ըստեւն, հիւսուած աղօթանուէր խոկմանց մէջ,
Ո՛չ ծիրանին՝ կը փաթթէին հակատնուն հեզ եւ արու:

Աւա՛ղ, անցած են արդ անոնք այս աշխարհէն ալ անդին,
Ու գրեհիկ ժառանգներուն թողլով իրենց սուրն ու զահ,
Եթէ կ'ապրին իսկ յաւէրժ փառքը դեռ կեանքի մը անմահ,
Բայց մեռած են ամբողջապէս՝ նըկատմամբ որբ աշխարհին:

Ումմեանին սիրտը կը կըրծեն կասկածներ սուր ու խէթ խոր,
Իր ծանր արկղերն անուշահոտ մայրով, փղոսկրով են առլի,
Եւ սակայն ո՞վ պիտի կըրնայ կըշռել ծարաւն ահռելի
Ազահութեան պիղծ հորձքերէն մաշած հոգւոյ մ'ախտաւոր:

Դահու՛ն Հահէպը, բարապանն օգոստական մեծ շէմքին,
Որ կնիքն ունի ձեռքը, մականն ու թուրն, երեք անգամներ
Ծունկ չոգելով՝ ըսաւ. Տէր մեծ. Տէր խրատադատ, արդար Տէր,
Դուն իսլամին՝ վահան, պաշտպան՝ օրէնքներուն երեքկին,

Փառաւորուած Ալլահին աչք, Մարգարէին խալիփան,
Որ տիեզերքը կը վարես՝ ելքէն մինչ մուտքն արեւուն,
Արդարամիտ իմաստութեամբ եւ զօրութեամբ մը անհուն,
Հաւատացեալ հոգւոյն բերկրանքն՝ որմէ չարերն կը զոփան,

Ինչպէս արդէն իսկ գըրուած է սուրաթներուն մէջ գիրքին,
Քանի որ պէտք է տալ հաշիւ, ու չը մընայ պարտական,
Եկած է մարդն՝ առնուլ վըճիռը իր կեանքին կամ մահուան.
Ա՛յս՝ ըսելիքս. — ու Սիւլէյման լըռեց, շարժեց մատ մ'ուժգին:

Սըրահակները մետաքսէ, տակաւին նոր ծալլուած,
Բացուեցան: Յա՛նկարծ, ծեր մը մեծ, հագած սուգի խեղճ լաթեր,
Ոտները բոկ, գըլուխը մերկ, երկու ձեռքերն են կապեր,
Սեմին վըրայ կ'երեւի հոն, զերդ ծեր արծիւ մը զածած:

Մօրուքը, ծանրը ծուէններով, կուրծքին վրայ լայն՝ ահագին,
Ա՛լ աւելի ըսպիտակ քան ծովուն փրփուրը փախչող,
Ի կախ կ'իյնայ: Արհամարհանքն ուռուցած է ուրնգափողն,
Ու ակնախորշ անծաւին մէջ շող կուտայ վէս նայուածքին:

Կարմիր ակօս մըն ալ կայ դեռ, վէրքի ըսպի մը դրժնէ,
Դանկէն մինչեւ աջ յօնքին վրայ, անցնելով ողջ հակառէն,
Որ կը ցըցուի, ամբաստանող նախանծին դէմ բըռնած քէն,
Ու լուտանքին դէմ սըրտմըտած՝ թըշնամանքը կ'այսպանէ:

Եկեմք ցիւններն, Հիմազցիւններն, Սիւրիացիք, Սփրիկեանք
ձամբայ տալու համար իրեն, պահ մը կ'երթան մեկուսի.
Ու ան, առանց բնաւ ծըռելու իր կառուցուածքն հերոսի,
Երբ կը հասնի բազմած վեհին առջեւ, յուշիկ՝ կ'առնէ կանգ:

Մին՝ շանթահար, կար կործանած երազներուն բարձունքէն,
Միւսն ակռաներն փայլեցնելով ծիծաղի մը մէջ լեղի,
Ինչպէս կըրկնակ փայլով մը որ զոյգ սուրբէ կը ժայթքի,
Անոնք միմեանց կը փոխանցեն հուր աչքերով ոխ ու քէն:

Արդ, կեղծելով — իբր անգոսնանք — չը ճանչնալ մարդն առջեւի,
«Այս գերին ո՞վ է, ո՞վ Հաճէպ», հարցուց յանկարծ Սիւլէյման.
«Ի՞նչ է ըրած». — «Մատնիչ մ'է, ո՞վ խալիֆա, եւ կ'ըսուի ան
«Մուսա-Պէնի-Նոջայր, ա՛յո, ու Մաղրէպի է վալի:

Գոհ չը մնալով կեղեքիչէն Ափրիկէն, ու խեռ լուծին՝
Ենթարկելէն միւս էմիրներն, հաւասարները իրեն,
Չըսպասելով ձեր հրամանին, ու հրահանգի՝ իր Տէրէն,
Գոթերուն հետ կըռուի համար, ծովէն անցած է անդին:

Ինչպէս սեւ անգըղ, մ'ահարկու, որ կը յածի հորաթեւ,
Լեցուած է ան միսովն՝ արեամբն ու ոսկիովը առատ
Կըռապարիշտ Քրիստոնէից եւ Հըրէից անհաւատ,
Կողոպտած է այսպէս քու ինչքդ, ու գողցած գանձդ՝ անդեղեւ,

Ամբարտաւան, նախանձամիտ, յափըշտակող բընութեամբ,
Ատելալառ ընդդէմ Անոր՝ որ Իսլամին է հոգին,
Ան կայսրութեան միութեան տալ խորհած է ցունց մը ուժգին,
Որ Արեւելքը բաժնուի Արեւմուտքէն ապրտամբ:

Մոռնալով թէ ուրիշ բան չէ ինքն այլ աղտոտ փոշի լոկ,
Որ բերանիդ մէկ շունչը միայն պիտի ցընդէր՝ փարատէր,
Ան երազած է ուռեցնել իր դիրքն, հանել այնքան վեր՝
Մինչեւ հասնի կատարն այն վեհ, ուր քեզ կը տեսնէ ամէն ոք:

Եւ ո՞վ գիտէ — զի փառասէրն, եւ որուն շիւ է հոգին
Կը մըլըրդի սեւ ճամբուն մէջ զոր Անիծեալն է զըծեր —
Բերանով ու սիրտով՝ Աստուածն իր ուրացած արդեօք չէ՞ր,
Սիրովը լոկ Կուսածինին, անոր անմիտ կըրօնքին:

Կանգնեցնելով նորէն ոտքի՝ կործանածներն երէկուան,
Ու զըծուծներն այդ ընելով վատ իղծերուն իր գործիք՝
Չէ՞ր մըտածեր միթէ մատնել իր ընկերները ռազմիկ
Շուն հրէից, գայլ քրիստոնէից վրէժխընդրութեան անսահման:

Ու, ինչ որ ցոյց կուտայ ներքինն իրենց հոգւոյն գաղտնիքին,
Յաջողցնելու համար իրենց դաւն ու ոճիրը՝ ի՞նչպէս
Այրին մեռած գոթ արքայի մ', որուն անունն էր Քսերէս՝
Ասոր որդին Ապտէլազէզ կ'առնու կ'ընէ իրեն կին:

Բայց անսայթաք իմաստութիւնդ, մեծ է եւ բարձր այնքան՝ որ
Կրքնայ փրշրել անհաւատին նիւթած հնարքներն ամէն՝ ցած :
Աղուէսն աւա՛սիկ, խալիֆա, ծուղակին մէջ է ինկած .
Դատապարտէ՛ կամ ներէ՛, ա՛յս է խընդրանքս, ո՛վ դատաւոր :

ձռնչեցնելով ծեր Մուսան յայնժամ իր շրջթան երկաթէ,
Ու տանելով խոժոռ ճակտին՝ իր բազուկներն ամրակուռ,
Պոռաց . — Թո՛ղ սուտը ամրջնայ, ու մախանքը մընայ լուռ,
Զի իմ ութսուն տարիներուս պատիւին վրայ կը թընդէ :

Գովե՛ստ Անոր՝ որ է Մինակն ու Բարձրեալը, զի մենք միայն
Ուրուականներ ենք սընոտի : Անեղ՝ յաւէտ կենդանի,
Մարդերու հոծ բազմութեան վրայ աչք մը կ'ածէ լոկ անի,
Ու, ինչպէս ծուխ մը ցընդական, կը տարտըղնէ յանկարծ զայն :

Փա՛ռք Բարձրեալին . ինքն է միայն յաւերժ : Աշխարհս այս բոլոր
է անցաւոր, ու կը թըռչի դէպի բոպէն վեհագոյն .
Բայց դարձնելով ինք իր աջին՝ մէջ խոր՝ երկինքը անհուն,
Դատաստանին վերջին՝ պիտի հընչեցնէ փողն ահաւոր :

Անոր՝ վրսեմ աչքին առջեւ՝ պիտի լինին մերկ՝ սիրտերն,
Ու Սուրաթի այն կամուրջէն, որ սուր է քան ածելին,
Պիտի անցնի Արդարն՝ առանց իյնալու մէջն անդունդին,
Ինչպէս փայլակն որ կը ճեղքէ երեկոյի թանձր ըստուերն :

Հոտաւէտուած՝ մուշկով, զմուռսով, ու նարդոսով քաղցրաբոյր
Անոր վէրքերն պիտի փայլին քան արշալոյսն երկնից վրայ,
Պիտ՝ ժայթքեցնէ Ալլահն անոր շրթանց համակ սիրահմայ
Բառեակ գետեր կաթի, մեղրի ու զինիի լուսաթոյր :

Յաւերժավարդ ճակատներով պըսակագեղ կուսաններ,
Որոնց աչքերը քան ամրան մեր արեւներն են փայլուն,
Եւ ա՛յնքան քաղցր, որ բիբերնէն ինկած նայուածք մը իսկոյն
Պիտի փրկուած ու հնազանդած Իպլիսն ինքնին արբեցնէր :

Ու Հուրիները երկնային, այդ էակներն անարատ,
Շուշանի պէս հերմակ, խունկի մաքուր բոյրով թաթաւուն,
Իրենց թեթեւ թեւերուն մէջ, կուրծքերնուն վրայ պաղպաջուն,
Պիտի ընեն իր հեշտանքին հրայրքն աւելի եւս առատ :

Ու օրերէն եւ դարերէն եւ միջոցէն ալ անդին,
Մըսլիմանին վերապահուած երանութեամբը անվերջ
Պիտի տեսնէ Բարձրեալը՝ Միակն իր առջեւ կանգնած պերճ,
Պիտի զիտնայ՝ ինչ որ ոչ ոք երազած չէ տակաւին :

Բայց շընագայն այն գարշելի, որ կը բզըքտէ խածնելով,
Արիւնոտած առիւծը ծեր՝ զերեզմանին հասած մօտ,
Դեռ չը փրչած հոգին, անոր շողիքին ժահրը կեղտոտ,
Ըստուերին մէջ, պատառ պատառ պիտի լափէ զայն, անխռով :

Իսկ այն վատը, էմիր՝ Հաճէպ կամ խալիֆա լինի՝ ան,
Զոր կը տրորէ, կը գունատէ ուրիշին փառքը անշէջ,
Զայն Քարկոծուած Իպլիսն առնէ պիտի իր պիրկ ճանկին մէջ,
Ու սոսկումով եւ զըզուանքով պիտի թըքնէ անոր վրան:

Ա՛լ ի՞նչ ըսեմ. ոչինչ. քանզի գործիս հասած է վախճան.
Ապրեր եմ շատ. պիտի մեռնիմ. աշխարհի ա՛յս է օրէն.
Հրեշտակները, կեանքըս, արիւնս, Ալլահն ու իր մարգարէն
Որոտէն ա՛լ բարձրը ծայնով իմ տեղ տըւին պատասխան:

— Մատնի՛չ, բերանդ մի՛ առնուր, մի՛ պըղծեր այդ սուրբ անունն.
Պողոս Սուլթանը. պատասխա՛ն տուր. ոճիւրներդ ըսէ՛ շուտ
Գոթաց քըսան ոսկի թագերը, եւ հարուստ կողոպուտն
Արքայական քաղաքներուն, գո՛ղ, ըսէ՛, ի՞նչ ըրիր դուն:

Լիրբ լըռութեան կամ նըրբամիտ նենգի անցած է ատենն.
Արեւմուտքի ամբաստանած են քեզ բոլոր էմիրներն.
Իբրեւ փըրկանք անպէտ կեանքիդ՝ այդ զանձներուն բեր հոս բեռն.
Ու տո՛ւր կորանքդ անապատի թո՛ղ աւազները ծածկեն:

Կերածներն իր թո՛ղ դուրս փրօխէ ըստրուկներու այն ջուիրն,
Որ ամբոխին եւ արքայից կաշառքներովն է գիրցեր.
Ըսաւ Մուսա. ա՛լ խօսք չունիմ. իմաստուններն եւ քաջեր,
Ո՛վ խալիֆա, զիտցի՛ր ասի, երկու անգամ չեն խօսիր:

Գահուն առջեւ կը կանգնի, դեփ դեղին կըտրած, Սիւլէյման.
— Մատնի՛չն այդ, բոկ՝ բացգլուխ՝ կապուած՝ թո՛ղ նըստի, դէմքն
Իշու մը վրայ, ու իր գնացքին շըքադիրներն՝ ամբոխին [ետեւին,
Մուրեզին ճիչն ու կանչը, ցեխն ու թող խիճերը ըլլան:

Իսկ ներքինի մը չուանով մը զայն վիզէն թող բըռնէ.
Մարմինին վրայ, արիւնլըւայ՝ ուսէն մինչեւ բոյթն ոտքին,
Շաչող մըտրակը, գոխէ գոխի, հարուած տեղայ թող ուժգին,
Ու կըտրեցէք զըլուխն անոր, արեւն երբ մարը մըտնէ:

Դացէ՛ք ամէնքըդ եւ զիտցէ՛ք թէ իմ անվրէպ՝ անաչառ
Արդարութեանս առջեւ ոչ ոք պէտք չէ շնորհի բնաւ յուսայ.
— Կ՛արժէ վըճիռը, դատաւոր. այո՛, ըսաւ լոկ Մուսայ.
Խալիֆ, ի հուրն յաւիտենից վըրաս խորհիլ մի՛ մոռնար:

Հայհուլներէ, հարուածներէ պատուած, քաղքին ընդմէջէն,
Թասուն իշու մը վրայ, անարգ բեռներու միայն անդրովար,
Ռազմիկը ծեր, հագուած քուրչի կտորուանքներով հողմավար,
Կ՛երթայ անվիշտ, անյոյզ. ձեռքերը թիկունքին կապուած են:

Կ՛ոռնայ ամբոխն ու կը վազէ իր ետեւէն, մինչ քարեր
Կը թըռկոտին, ջադխելով դէմքն ու բազուկներն. մըտրակէն
Արիւնոտած է մէջքն ամբողջ. սակայն աչքերն իր փակ են,
Զի տեսներ բան մը. չի լըսեր բան մ՛, անըզայ, աներեր:

Անոր հոգին կ'երթայ դէպի այն տարիները փայլուն,
Որոնք իրեն կը թըւէին աննուագելի եւ անվերջ,
Երբ, խորհելով, ա'յն ատենէն, հակատագրին վրայ իր պերճ,
Կը թողուր իր երկիրն՝ Եւսէնը, կաշիէ վրանն՝ իր տունն:

Երբ դեռ արքշիռ՝ մատղաշ սրբոյի բուռն աւելնով, մոլեգին,
Երկինքն ի վեր կ'աղաղակէր ինչպէս կորիւն մ'առիւծի,
Որ կը փորձէ մռնչել, կեղեւը պատռելով՝ ամեհի՝
Արմաւենւոյն կարծր, որուն շուքն էր կայքը իր որրոցքին:

Կը վերջիշէ Սիւրիոյ, Պարսից հետ կըռիւններն՝ զորս մըղեց,
Կարթագինէն ու Եգիպտոսն, ու անապատն հըրսովառ,
Ու կատաղի այն խեռ ցեղերն զորս հալածեց դիր եւ դար,
Ատլասի մութ կիրճերէն մինչ արեւմուտքի ծովը մեծ:

Յետոյ, նեղուցն՝ ուսկից անցաւ Պէրպէրներու նաւերով,
Ու յովատակն իր ազնուատոհմ, որ տընկելով բաշքը վեր՝
Հինն Եբերիոյ առջի անգամ հողն երբ կոխեց անվեհեր,
Թունդ ցաթկըռտեց փըրփուրին մէջ ու ծովեզրի շաչիւնով

Միջնաբերդ բարձր ամրոցներու յարձակումներն ու աւեր,
Խառնուրդն՝ ուր լայն ասպանդակին վըրայ կեցած միշտ յոտին,
Անհաւատից հրոսներէն ներս գրոհ տալով սուր ի ձեռին,
Գինովութիւնը ռազմիկի երկարաշունչ կը խըմէր:

Ու գոթերուն խումբերը, շէկ կապոցներով ծանր՝ հիւսկէն,
Մէջքերնին տէգ, խուճապահար դէպի լեռներն ու ծորեր,
Ու Մաղրէպի ծիաւորները սեւ՝ անոնց հետքն ի վեր՝
Խուժելով զերդ դեւերու գունդ մ', ու վագելով բռնալէն:

Ալլահ, օրեր յաղթանակի, ժամեր՝ ժամեր լուսաւոր,
Նախնիքներէն ժառանգրած դիւցազնական խրոխտութիւն,
Երբ Թարիւկի սարէն մինչեւ լեռնաշրջան Պիրէնեան,
Կը ծածանէր Իսլամութեան դրօշակը վեհ եւ հրգօր:

Իրիստոնեաներն երբ Աստուրեանց ժայռերուն գոգը, հեռուն,
Լեռներուն վրայ ծինազագաթ, սարերուն մէջ խուլ եւ խոր,
Փախած սիրուն քաղաքներէ եւ դաշտերէ ծաղկածոր,
Արջերուն հետ կ'ապրէին, արծիւներուն, գայլերուն:

Մուսա՝ մէջէն կապանքներուն՝ հասակն ամբողջ ցըցած վեր,
Ու յօնքերուն տակ ըսպիտակ հրեղէն աչքերն յառելով,
— Հաւատացեալք, օ՛ն, աւլեցէք մըրրիկներով մարտախռով
Աստուածառաք մարգարէին դէմ հայհոյող պիղծ շուններն:

Հեղեղներուն ալէս որ հերմակ սարերէն վար կը հոսին,
Ֆրէնկին երկիրը խուժեցէք, ո՛վ դուք, իմ քաջ առիւծներ.
Ջեզի՝ պտուղներն ոսկի ամէն, ոյց տակ հիւղերն են ծրուեր,
Գեղեցկութիւնը կոյսերուն, հացաբոյսերն ալօսին,

Պիղծ կռապաշտին սովորեցուցէք մեր սուրբ օրէնքն անհրաժեշտ ,
Մի՛ տաք ո՛չ դուլ , եւ ո՛չ դադար այդ մարդերուն զինեզէն .
Տարէք անունը Ալլահին երկրի ծայրերը ամէն .
Ու երկինքի Դրախտին մէջ լոկ փընտուեցէք ձեր հանգիստն հեշտ :

Հերոսը ծեր կը բարբառի զառանցանքին մէջ այսպէս .
Ու ցեխն ու քարն ու նախատինքն ու հարուածները անթիւ
Դազանական կանչիւններն այն , ծաղր ու ծիծաղն անպատիւ
Զայն կը տրորեն բիւր գայլերու յարձակումով մը կարծես :

Արեւմուտքի բոցը , սակայն , Լիբանանի ծայրն , հեռուն ,
Աղիքներով բոսոր՝ պատէ պատ ուռեցած աւելի ,
Ողողելով իրմէ բռնկած ժայռերն՝ կ'երթայ կ'ծաւալի
Մինչեւ վըրան անշարժ ուղիղ եւ հինաւուրց մայրերուն :

Ժա՛մն է մահուան , ա՛լ աւարտած՝ վերջ են գըտած տանջանքներն .
Ահաւասիկ եղերական զոհիք , փողոցը տըխուր .
Կը մերկացնէ եթովպացի մը մութ՝ ձեռքով մը ամուր ,
Շատ անգամներ փորձըւած նուրբ երկայնածիզ իր սուսերն :

Ամբոխն , յայնժամ , որուն նայուածքը բազմաչեայ կը լայննայ ,
Պայծառակերպ կը տեսնէ մարդն՝ արիւնլըւայ մարմնոյն մէջ .
Ցընցոտիներն են երկնագոյն , ու պըսպղումով մը անշէջ
Պողպատ լօղիկը կը փայլի , շըկահելով կողին վրայ :

Ա՛լ հետը չէ հոն անիկա այն չարաշուէր կըմախքին ,
Զոր պարանովը կը քաշէ ձիգ ներքինի մը ապուշ ,
Որ կը գայթի , եւ կը հեւայ , յոգնութենէն խոնջ՝ վատոյժ ,
Եւ կ'երկարէ վիզը վըտիտ դէմքով մը խօլ՝ ցաւագին :

Եթովպացին , ներքինին , էշը խեղճուկրակ , հեւասպառ ,
Կը ջընջըլին , ի՛նքը միայն կ'երեւի , սուրը ձեռքին .
Կը ճահանջեն մագերն , մօրուքն . աշտանակած է իր ձին՝
Բոսորափայլ շըրթունքներով արարածն այն վեհափառ :

Սպիտակ՝ տասնեակ զոյգ թեւերով արծուէմագիլ էլ-Պօրաքն ,
Որուն գաւակն որդան կարմիր մեծղի կըտոր մը կարծես ,
Որ , բիբերով համաստեղուած սէգ սիրամարգ մը ինչպէս ,
Փըռեց՝ պարզեց շըքեղութիւնը պոչին դէպ արեգակն .

Ոսկի բաշերը շարժելով , երկնաթըռիչ երիվար ,
Օղին խաղաղ պայծառութեանը մէջ , հանդարտ ու լըռին ,
Անհառելի բուրումներով խընկեց միջոցն անհունին ,
Զոր կըտրելով՝ անցաւ մէջէն մէկ խոյանքով մ' երկնապար :

Սաւառնաթե՛ւ , կ'երթայ , կ'երթայ ան վեհօրէն , սիգաբար ,
Կոյսի աղուոր իր աչքերէն , աստուածային իր լանջքէն՝
Դոլորշացած լոյսի ցոլքեր ու փաղփիւններ կը ժայթքեն ,
Ու կ'ողողեն իր փետուրները , բացուած՝ զերդ հողմահար :

Կը բարձրանա՞ն երկուքն ալ վեր, վեր այս երկրի ժըխորէն,
Թեւածումով մը դիւթական, անդիմադիր, ապահով,
Ու անջըրպետը մենաւոր՝ իրենց լեցուած է փառքով,
Երբ վեհագոյն սահմաններէն կապոյտին՝ ներս կը մըտնեն:

Ինչպէս անհուն ջահ մը, սաստիկ շարժած՝ ցունցով մ' անսահման,
Արեւմուտքը կը ցայտեցնէ մինչ Արեւելքը սեւցած,
Սմայրողներու փայլատակում մը վեհաշուք, մըթամած,
Ու իրկըւան ծիրանիին մէջ կ'անհետի հէք Մուսան:

ԲՕԼ ՎԷՐԼԷՆ

Ո՛Վ ԻՄ ԱՍՏՈՒԱԾՍ

Ո՛վ իմ Աստուածս, դուն խոցեցիր զիս սիրով,
Ու վէրքը դեռ կը կոտտայ.

Ո՛վ իմ Աստուածս, դուն խոցեցիր զիս սիրով.

Ո՛վ իմ Աստուածս, երկիւղըդ զիս հարուածեց.

Այրուցքն հոն դեռ կը շանթէ,

Ո՛վ իմ Աստուածս, երկիւղըդ զիս հարուածեց.

Ո՛վ իմ Աստուածս, ամէն բան զարշ է, գիտցայ,

Ու փառքդ իմ մէջ բազմեցաւ,

Ո՛վ իմ Աստուածս, ամէն բան զարշ է, գիտցայ.

Գինւոյդ ալեաց մէջ թաթաւէ՛ իմ հոգին,

Զանգէ՛ իմ կեանքըս սեղանիդ սուրբ հացովն

Գինւոյդ ալեաց մէջ թաթաւէ՛ իմ հոգին.

Ահա՛ արիւնըս զոր թափել չը կըրցայ,

Ահա՛ մարմինըս տաժանքի անարժան.

Ահա՛ արիւնըս զոր թափել չը կըրցայ.

Ահա՛ հակատըս որ շիկնիլ գիտցաւ լոկ՝
Քու պաշտելի ոտքերուդ տակ պատուանդան .
Ահա՛ հակատըս որ շիկնիլ գիտցաւ լոկ .

Ահա՛ ձեռներս որ չը կըրցան աշխատիլ՝
Ածուխ հրանուտ եւ ընտիր խունկ հենհերման .
Ահա՛ ձեռներս որ չը կըրցան աշխատիլ .

Աւասիկ սիրտս , որ բաբախեց ընդունայն՝
Գողգոթայի տախտակներուն վրայ տրոփուն .
Աւասիկ սիրտս , որ բաբախեց ընդունայն .

Ահա՛ ոտներըս նանրագնաց ուղեւոր ,
Շնորհահրաւէր ծայնիդ յօժար հետամուտ .
Ահա՛ ոտներըս նանրագնաց ուղեւոր :

Աւասիկ ծայնըս , խըղուըրտիւն նենգ՝ տըխեղծ՝
Ապաշաւի կըշտամբանքներն ընդունող .
Աւասիկ ծայնըս , խըղուըրտիւն նենգ՝ տըխեղծ .

Ահա՛ աչքերս , մոլորանքի լապտերներ ,
Աղօթայոյզ արցունքներէ շիջանուտ .
Ահա՛ աչքերս , մոլորանքի պատկերներ .

Եղո՛ւկ , Աստուա՛ծ ողորմութեան՝ սիրոյ , Դուն .
Ապախտութեանս անդընդախոր այն վիրապն ,
Եղո՛ւկ , Աստուա՛ծ ողորմութեան՝ սիրոյ , Դուն :

Արհաւիրքի՛ Աստուած , Աստուա՛ծ սըրբութեան ,
Ոճիրներուս , աւա՛ղ , այն վիհը մըթին ,
Արհաւիրքի՛ Աստուած , Աստուա՛ծ սըրբութեան ,

Երջանկութեան , խաղաղութեա՛ն Աստուած , Դո՛ւն ,
Բոլոր վախերըս , բովանդակ անգիտանքս ,
Երջանկութեան , խաղաղութեա՛ն Աստուած , Դո՛ւն ,

Դուն այս ամէ՛նը , այս ամէ՛նը գիտես ,
Եւ թէ՛ մարդոց մէջ ամենէն հէքն եմ ես ,
Դուն այս ամէ՛նը , այս ամէ՛նը գիտես .

Բայց ունեցածս , ո՛հ , Աստուա՛ծ իմ , կուտամ Քեզ :

ՀԻՆ ՀՈԳԻՆ

Ունայն ու բիրտ էր իր հոգին,
Ան վիշտին մէջ կը տեսնէր լոկ
Սաստկութիւնը տառապանքին,
Կամ աղէտքին զարմանքն անհոգ.

Արուեստն, անոր տիպն է՛ն յըստակ,
Ձոյգ մ'ըզգացմունքն այս կը ցուցնէ
Երկու շրջեղ տիպարի տակ
Մօր մ'եղած որս վըշտաց դժմէ.

Մին՝ ծեր դըշտոն է Տրովայի.
Ձարկեր է սուրն որդիքն անխնայ.
Կը հաչէ այդ սուգն ամեհի,
Ու ծովեզրին վըրայ կ'ոռնայ.

Ափունքին վրայ կ'վազէ վեր վար,
Փըրփրոտ ալեաց դէմ կ'ժայթքէ թուք,
Կը կաղկանծէ վայրագաբար,
Շուն իրական, ինքնայատուկ.

Միւսը, Նիոբէն, որ, շըլմորուն,
Կը սեւեռէ աչքն աներեր,
Գեղեցկաշար սալքարերուն.
Ձաւկըներն զոր դիք են սպաներ,

Կ'սպառի շունչը շըրթանց վրայ.
Կը մեռնի խօլ շարժմամբ մ'յանկարծ.
Ս'լ մարմարիոն մ'է անըզգայ,
Չես զիտեր հոն ուսկի'ց բերուած.

Քրիստոնէական վիշտն է անհուն,
Ինչպէս մարդուն սիրտն ինքնին, ան
Կը տառապի, յետոյ, խոհուն,
Կ'տանի յառաջ, լուռ, իր ճամբան.

Գողգոթայի վըրայ կանգնած,
Արտասուալից, անմըռունչ, ո՛հ
Մայր մըն է ա'ն ալ սըրտազգաց,
Բայց ի՛նչպիսի մայր ի՛նչ որդւոյ:

Կը մասնակցի ան տանջանքին,
Որ կը փըրկէ ազգերն համայն,
Ձոհին տալով գորովագին
Կարեկցութիւնն իր անսահման.

Եւ զի ամէնքն իրեն որդի
Են, աշխարհի՛ վրայ համօրէն
Ամբողջ իր գութը կը յորդի
Իր սըրտի եօթը վէրքերէն.

Ս'լա, ի'ր փառքին համար, երբոր
Բացուի երկինք օր մ'լայնօրէն,
Անոնք որ հեզ՝ հաւատաւոր՝
Բարի եղան, հեռու Ձարէն,

Անոնք Սիոնի բլրին վրայէն
Պիտ՝ վերթեւեն երանաւէտ,
Վերափոխման բացած ճամբէն,
Դէպի վերին բերկրանքն յաւէտ:

ՍԻՆԼԼԻ ԲՐԻՒՑՈՍ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Ո՛րքան քիչ զործ այնքան ջանքի եւ տաղտուկի փոխարէն .

Ամուլ հոգեր կը լեցընեն օրերնիս .

Անոնց վոհմակն անագոյրոյն կը հալածէ մեզ սաստիկ ,
Մեզ կը քըշէ , մեզ կը լափէ . ու կ'անցնի պահն օգտակար . . . :

«Վաղը երթամ պիտի տեսնել , վաղն , այն հիւանդն իր տան մէջ .
Վաղը , դեռ նոր բացուած գիրքն այս՝ պիտի նորէն առնեմ ձեռք .
Վաղը , ըսեմ պիտի , հոգիս , թէ ես քեզ ո՛ւր կը տանիմ .
Վաղը արդար եւ զօրաւոր պիտի ըլլամ ոչ այսօր » :

Այսօր , սակայն , ի՞նչ զըրզանքներ , ի՞նչ երթուզնաց , ի՞նչ այցեր .
Ու մեր թէյի բաժակներուն շուրջը ի՞նչպէս կը վըխտայ
Անկարեկիր պարը ամբողջ , ա՛խ , մակաբոյժ պարտքերուն .

Այսպէս անգործ կը մնան ե՛ւ սիրտը ե՛ւ խորհուրդն ե՛ւ գիրքն .
Ու մինչ մարդիկ իրար կ'ուտեն քաշկըռտելով կեանքերնին ,
Բուն ճըշմարիտ պարտքն ըստուերին մէջ կ'ըսպասէ , հոն , կամքին :

ՍԻՐՏՍ Է ԲԱՐԻ

Սիրտս է բարի . չեմ ցանկար ոչ մէկ անծի ոչ մէկ չարիք .
Բայց ուրիշին մորթած եզէն կ'ուզեմ բաժինըս առնել .

Ու , հակառակ քաղցր բարբիս , կը փափաքիմ վերջապէս
Որ մըտրակը կառապանիս արագոտնէ քիչ մը ձիս :

Արդար եմ ես . ու կ'զգամ թէ աղքատ մ'է ինձ հաւասար .
Եւ սակայն , մինչ նաքարակիտ մը կը նետեմ այդ մարդուն ,
Կ'երթամ բազմիւ կոչունքին մէջ , զոր խնայասէր հայր մ'երբեմն
է պատրաստեր , մեծ ջանքերով , իմ ապագայ զուարճանքիս :

Ուղղամիտ եմ . իմ ըստացուածքըս չեմ պարտիր ոչ ոքի .
Բայց իմըս չէ հացն այն որ իմ հասկերուս մէջ կը խըշշայ .
Ժառանգորդ յոյ՛՝ մեռելներով աղբըւած մեծ դաշտերու :

Զիս գիրցընող այս անդադրում կոտորածին մէջ , այսպէս ,
Բընութենէն նըշանակուած , կը քընանամ՝ կը ծաղկիմ ,
Ճիւղի մը արիւնարբու եւ անմեղուկ ծագին պէս :

ՀԻՆ ՏՈՒՆԵՐ

Նոր տուններն չեմ սիրեր բնաւ ես .
Անոնք ունին դէմք անըզգած :
Հիններն , այրի կիներ կարծես ,
Կը մըտածեն , տըրտում նըստած :

ձեղքերն անոնց զահին մըռայլ
Խորշումներ են կարծես ծերի .
Ապակիներն կանաչափայլ
Նայուածք մ'ունին թախծոտ , բարի :

Ասոնց դուռներն են մըշտաբաց ,
Զի ծըխնիներն ալ հինցած են .
Ու պատերն են ընտանեցած՝
Ա՛յնքան շատ մարդ ընդունելէն :

Բալլին կոպղին մէջ՝ կապեր ժանգ ,
Զի սիրտերն ալ զաղտնիք չունին .
Թափեր՝ ոսկւոյ փայլ , զարդարանք .
Բայց պատկերներն կը նըմանին :

Անոյշ ծայներ հոն կան ի քուն .
Ու սրահակին տակ լայն մահին՝
Շունչն հայրենի հոգիներուն
Կը շարժէ դեռ ծալքերը հին :

Ա՛խ , ծըխնելոյզն այն՝ մուրէն սեւ ,
Ուսկից կը լսես որ կը շռնչան
Ծիծառնիկները կամ անծրեւ ,
Գարնան ըսկիզբը կամ ծըմբան :

Սանդուխն , որուն այնքան ճըշդիւ
Դիտէ ոտքն՝ այն լայնկեկ ու ցած
Որոշներուն համրանքն ու թիւ ,
Զի զանոնք ինքն է փոսցուցած :

Տանիքն՝ հակած կողերուն վրայ .
Ու որդնակեր ըշտեմարանն ,
Ատաղծն որուն խորհիլ կու տայ
Անտառներուն՝ որ ալ չը կան :

Սիրե՛մ սրահին մեծ գեղեցիկ ,
Ուր է օճախն ընտանիքին ,
Միակ գերանն այն շեղածիգ ,
Որ կը կրէ շէնքն ամբողջ ինքնին :

Իր տեղն անշարժ , սակայն ժիր խիստ ,
Կը պահպանէ ան տակաւին
Սերունդն այն զուարթ ալ ահանգիստ ,
Որ կ'վըստահի դեռ իր փայտին :

Իր բեռին տակ չի կոտրիր ան ,
Թէեւ կողերն իր արդէն բաց
Կը զգան վէրքեր աւելի լայն ,
Ու որդերէն են ծակծրկուած :

Ներքին զաղտուկ ոյժով մ'հըսկայ
Ժողվելով իր մասերն վերջին՝
Կաղնին լայնսիրտ դեռ կը տոկայ
Որրաններու շարժուկոծքին :

Բայց կը մեծնան տղաքն օրէ օր .
Դերանը ծռած է քիչ մ' արդէն .
Ու պիտի ծռի դեռ մինչեւ որ
Ապերախտներն զայն կրակ նետեն :

Ու զայն իսպառ երբոր ջընջեն ,
Իր յիշատակն այնքան բարի
Պիտի թըռչի ծուխին մէջէն :
Ան այն ատեն պիտի կորսուի

Իր մնացորդին մէջ ամէն կերպ ,
Յըրուած ուրիշ բիւր անուանց հետ .
Մեռա՛ծ , մեռա՛ծ , զի իրերն երբ
Մեռնին , ա՛լ չեն թողուր քնաւ հետ :

Ինչպէս ծիւրած նաժիշտներն ծեր
Առանձնացման մէջ կը մարին ,
Իրերն՝ որոնց օրն է անցեր՝
Կը վերջանան բոլորովին :

Ատո՛ր համար , այրեացաւեր
Հին տուներու կտորներուն բոց
Լուրթ գոլին մէջ՝ երազողներ
Կը տեսնեն միշտ այրիլն հոգւոց :

ՕՏԱՐԱԿԱՆԸ

Ինքնիրենս կ'ըսեմ յաճախ . Դուն ի՞նչ տեղէ ես արդեօք .
Ձի գըտներ սիրտդ բան մ'որ զինքն իրեն քաշէ կամ գրաւէ .
Ոչինչ կըրնայ յագեցընել ըզգացումներդ ու խորհուրդդ .
Կարծես անհուն երջանկութեան մը բացը կայ հոգւոյդ մէջ :

Եւ սակայն , ի՞նչպիսի դըրախտ կորսընցուցած ես միթէ ,
Եւ կամ թէ ի՞նչ վեհ դատերու ծառայութիւն մատուցած ,
Որ հոս ամէն ինչ կը տեսնես տրգեղութիւն՝ մոլութիւն .
Ո՞րն է քուկին գեղեցկութիւնըդ , ո՞րն է քու լաւութիւնդ :

Մըտածումէս ծընած երկնի մ'այն կարօտներն իմ տարտամ ,
Աստուածային իմ յափրանքներն պէտք է ծագում մ'ունենան .
Ի զո՛ւր , ի զո՛ւր կը փընտրուեմ զայն իմ տըղմուտ սըրտին մէջ :

Ու մինչ պատմած այս ցաւերուս վրայ զարմացած կը մընամ ,
Կը լըսեմ որ մէջըս կուլայ օտարական մը վըսեմ ,
Ու իր անունն ու հայրենիքն ինձմէ ծածկած է ի սպառ :

ՄԵԾ ԱՐՋ

Մեծ Արջն, անեզրնովկիանին կըղզեխումքն այդ,
Տեսնըւելէն դեռ շատ առաջ կը նըշուէր,
Քաղդէացի հովիւներ դեռ չը թափառած,
Զը բընակած՝ մարմիններու մէջ դեռ հոգին:

Անկէց ի վեր անթիւ ողջեր կը նըկատեն
Կուրցընելու չափ սըլաքուած շողքն հեռաւոր.
Ան, անտարբեր զինք չարչարող նայուածքներուն,
Պիտի փայլի մեռելներու վերջինին վրայ:

Զարմանալի՜ որ քրիստոնեայ տեսք չ'ունիս բնաւ,
Ո՛վ դժժնդակ ձեւ դու, հըրզրիտ եւ միակերպ.
Սեւ ասուիի վըրայ գամուած եօթն ոսկի սեպ:

Դանդաղութիւնդ բացայայտ ու լոյսըդ ցուրտ
Կը տարտըղնեն հաւատքը. դո՛ւն էիր որ նախ
Քըննել տըւիր երեկոյեան աղօթքս ինծի:

ԱԼՊԷՐԴ ՍՍՄԷՆ

Ի Տ Է Ա Լ

Այն երկաթի եւ քարի մեծագանգուած քաղքէն դուրս,
Արշալոյսին, գեղանի պարմանիներ, խըմբովին,
Գնացին բոկոտըն, խոտին մէջէն տամուկ եւ առոյգ,
Մաքուր սըրտով, կոյս մարմնով եւ աչքերով՝ անմեղուկ:

Հոգիներնուն մէջ ողջ այգ մը կը յառնէ սարսուալից.
Կ'երթան, ոսկի կառք՝ կամար երազելով յաղթական.
Երիվարներ, որ իրենց կը կրեն ջահերը փառքին.
Կայսրութիւններ, նըլաճուած արեւներու ներքեւ նոր:

Անոնց խորհուրդն է նրման ուռենիի սաղարթքին,
Որ կը շարժի շարունակ էն անըստոյգ շըրշիւնէն,
Ու ձեռքերնին վէսօրէն ուսերնուն վրայ կը բըռնէ
Իրենց աղուոր պատմութեանն, առտուան հովէն սըրսըփուն:

Հուրն կը թըխսէ իրենց մէջը եղծումի ստեղծումի,
Ի՞ աշտարակներ տապալող սրափողերուն հաւտալով,
Կ'երթան լեցնել իրենց կուժը նուիրական աղբիւրէն,
Ուսկից կ'ելլէ լայն ու խոր հինաւուրց գետն օրերուն:

Անոնք ունին արդարին սէրն՝ վատերուն քամահանքն,
Ու կ'ուզեն որ, ուր ուրեմն, արքայութիւնդ հասնի, Տէր.
Կը պըղպըջայ աւասիկ, լըւանալով ամէն բիծ,
Անոնց արիւնը կարմիր սուրբ ոտքերուն վրայ վիշտին:

Ոսկի փողեր, թմբուկներ, դաշտերուն մէջ հրնչեցէք.
Հրպարտութիւն, տարածէ՛ վրանին թեւերդ երկաթէ.
Ինչ որ կուգայ անոնցմէ՝ ջինջ է լերան ջուրին պէս.
Եւ զօրաւոր ինչպէս հովն որ կը փչէ ծովուն վրայ:

Քայլերուն վրայ կը գոռայ զուարթութիւնն քրքջալիւր.
Կը ներկուի հո՛ղը տիւին աստուածային բոցերով,
Քրնարներնուն լարերուն մէջէն կ'երգէ հովն անոյշ,
Ու կը պըսպղան սըրտին վրայ վարդին՝ սիրոյ արցունքներ:

Դէպ հորիզոնն, հեռուն, հոն, գոլորշիներ գլելով վարդ,
Դէպ բարձունքներ ակնախտիւ, ուր կը թըրթռայ շրլացում մ',
Սըբշիւ՝ յառաջ խաղալնէն գեղեցկութեան մէջ իրաց,
Ու մէն քայլին երկնից ա՛լ աւելի մօտ լինելնէն.

Դէպ զազաթներն պիսակուած փըրփուրներով լուսափայլ,
Ուր կը սիգան փռնչախրոխտ երիւարներն արեւին,
Վերն, աւելի վերը, միշտ, դէպի կառարը վերջին,
Հրեղէն երկնից սեամբին վրայ, զարհուրելի, կարմրերփեան.

Կ'երթան, կ'երթան, տարուելով ազդումներէ բոցաշունչ,
Եւ Յոյսն, աղէ, թաղծագին, աստուածային աչքերով,
Սղքատ կրնոջ վերարկուին տակ սեւ, տըժգոյն, դալկադէմ,
Օր մ'ն ալ երկինք կը վերցնէ նորէն ձեռքերն իր ծերցած:

★ * ★

Տառատոկնին տարուբեր հովէն, բոկոտըն, այգուն
Ճամբայ ելան այդ կերպով, օր մ' այդ տըղաքը անննգ,
Կոյս սըրտով, սուրբ ձեռքերով եւ հոգիով հրնչական,
Ո՛հ, իրիկուն մըն էր երբ վերադարձան անոնք ետ:

Գաղթականաց նըման հէք, դեղնատենդէն հալումաշ,
Անոնք կ'երթան շընչասպառ, շարժուածքներով անորոշ,
Մըթին դէմքով, լեարդներնուն մէջ՝ հեռ, շըրթանց վրայ՝ հեգ-
Ու ժըպիտնին է յոգնած, շիջեւամերձ կրակի պէս: [նանք,

Կորուսած են հաւատքնին, այն որ կ'երգէ ճամբուն վրայ
Ու կ'սեւեռէ սըրտին մէջ չարին՝ կրունկներն սարսուռից:
Կորուսած են, կըրծուելով տարակոյսին կեղերէն,
Երկինքը որ կը ցոլայ անմեղներուն աչքին մէջ:

Տառապանքին հպարտութիւնն իսկ ուրացած են անոնք,
Ու, նըկներես՝ դառնասիրտ՝ խաժամուժի մը մէջէն,
Որ կը մրափէ աղբիւսին վրայ իր անհոգ կենցաղին,
Կ'անցնին անոնք անաղմուկ, արջառնուրու պէս անմիտ:

Իրենց պարարտ երազներն ամբոխին մէջ կ'արածին,
Իրենց ազնիւ պողպատէ վերտուած սըրտին ճեղքերէն
Հըզօրներու վէս արիւնը կը հոսի շիթ առ շիթ,
Ու իրենց սիրտն յետոյ օր մը կը գոցուի պարպըւած:

Խանութներու սեմին վրայ սընգուրագեղ աղճկակին՝
Անոնց հոգին նորաբաց՝ ներս կ'ընդունի անցորդներն .
Ու, երկիւղած՝ միմիայն չաստուածներուն իսկական,
Զօրաւորներն կը պաշտեն անոնք փոշոտ ճակատով :

Անոնք կ'ուզեն զինուորներ, դատաւորներ, ոստիկան .
Ու, երբ կ'ըզգան թէ ալ կարգն ապահովուած է ուժին ,
Կ'տեսնեն իրենց մոլութեանց բուծարանին մէջ եռալն
Մահացու մեծ մեղքերու եօթը ոսկի իժերուն :

Սակայն երբեմն, իրկունները, կը խորհին քաղքին մէջ,
Անոնց որոնք, ա՛խ, իրենց կըշտին, մագլեր էին վեր՝
Դէպ ապագան ու, մըրճոտ թասէն խըմել չուզելով,
Պառկեր էին վերը, հոն, ու կամովին մեռեր հոն .

Ու կ'ըզգան խայթ մը խըղճի, երբ էջքին վրայ բարձունքին,
Փայլակի շող մ'իրենց ցոյց կուտայ ձեռքերն տարածուած
Դիակներուն սիգապանծ, որոնց աչքերն վեհագեղ
Կ'երագեն, յար մեծաբաց, խտէալներն կորսըւած :

ՍՓԻՆՔՍԸ

Հորիզոնին վրայ կապոյտ՝ հուրքէն թըրթռուն, միայնակ,
Երկընցեր է հինաւորց ըսփինքսը, էգ, ահագին :
Բիւր տարիներ են անցեր . ճակատագրին իր հըլու՝
Իր սեղմանկիւն շըրթներով կ'պահէ անհուն առեղծուածն :

Իր ծընած օրը արդէն ապրող բոլոր բաներէն՝
Կը մընայ ինքը միայն : Անցեալին մէջ հեռաւոր,
Դողալ կուտայ իր տարիքն՝ երկբայամիտ խորհողին .
Ու պատմութեան ըստուերն ի՛ր իսկ կ'ըսկսի ըստուերէն :

Բազմահոլով դարերու հոծ դէզին վրայ ծընրադիր,
Արեւին դէմ անխըլիւրտ ցըցելով կուրծք քաջալանջ,
Առանց բնաւ վար առնելու արտեւանունքը գոռոզ,

Կ'խորհի կարծես կ'սպասէ, պայծառութեամբ մ'հոգիի,
Հրամանի՝ վեր կանգնելու իր թաթերուն վրայ քարէ,
Ու, յամրաբայլ, նորէն իր յաւերժութեան դառնալու :

ԶՄՐՈՒԽՏ

Խաթ ջուրին մէջ անտառներու տեսիլ — Զմրուխտ :
Պարտէզներուն մէջ աչքի պէս փայլող ջրկայք ,
Աղուոր անգութ աչքեր , նրման խորհրդաւոր
Անտառին , ուր ոսկի յովագն կը յածի , սէրն :

Գարուն գոյնի . տարփատենչիկ երազ՝ գետին
Մէջ ցոլացած դեռւորուսիկ թարմ սաղարթքին
Եւ հոգիի մը՝ ողողուած անբիծ շողքէն .
Կոյս բերեղին մէջ ներկըւած կանաչութեան :

Ու գէշ երազը նոյն ատեն զազիր կընող ,
Որուն նայուածքը կանաչ՝ ծանր՝ բոցանըշոյլ
Կախարդըւած սիրտերուն մէջ կը թորէ թոյն :

Կանաչ ծովեր , տեսիլ տըխուր նաւբեկութեանց . . .
Զմրուխտներ . մեծ աչքեր դիւթիչ ու մոգական՝
Հորիզոնին վրայ երկնցած ծեր ըսփինքսին :

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԻՐԿՈՒՆՆԵՐ ԿԱՆ . . .

Տարօրինակ իրկուններ կան ուր ծաղիկներն հոգի մ'ունին .
Ուր օդին մէջ ջրդայնոտած՝ կ'ալեծրիի ապաշաւանքն .
Ուր , կոհակին վրայ դանդաղ եւ հառաչքով մը ծանրացած ,
Շըրթունքներու վրայ կուգայ մահանալ սիրտը էն գողտուկ :
Տարօրինակ իրկուններ կան , ուր ծաղիկներն հոգի մ'ունին .
Այդ իրկունները , ես կ'երթամ ինչպէս կին մը՝ գորովագեղ :

Առտուններ կան լուսապայծառ , ու վարդերով արտախուրուած ,
Ուր՝ ժայռերէ վագող ջուրի գուարթութիւններն ունի հոգին .
Ուր սիրտն երկինք մըն է Զատիկի , զանգակներով ամբողջ լեցուն .
Ուր միսն ամբիծ է , անարատ , ու միտքն համակ է անըստգիւտ .
Առտուններ կան լուսապայծառ , ու վարդերով արտախուրուած .
Այդ առտունները , ես կ'երթամ պարմանիի մը պէս ուրախ :

Յորեկներ կան տըմոյն , ուր խոնջ՝ յոգնած՝ ինքզինքը ճանչնալէ ,
Սիրտը , դարձած հագարամեայ , իր աւարին վրայ կը նըստի ,
Ուր կարծես էն անոյշ անցեալն ալ վիժակ մ'է գունաթափուած .
Ուր դերասան մը շրջուն , խեղճ , տարտամօրէն կը շարժկոծի :
Յորեկներ կան տըմոյն , յոգնած՝ ճանաչելու ծանրութենէն .
Այդ ջորեկները , ես կ'երթամ ինչպէս նախնի մը՝ կորացած :

Տարակոյսի գիշերներ կան , ուր կը պըրկէ քեզ անծկութիւնն .
Ուր հոգին ծայրն իջած այլեւս սանդուխին պարուրածեւ ,
Ու սոսկալի անհունին վրայ կախուած տըժգոյն ու դալկահար ,
Կը զգայ խորունկ անդունդին հովն , ու կ'ընկերկի ինքնակորոյս :
Տարակոյսի գիշերներ կան , ուր կը պըրկէ քեզ անծկութիւնն .
Այդ գիշերներն , ես ըստուերին մէջ ա՛յ մեռել մըն եմ կարծես :

ՀԻՆ ԶԱՆԳԱԿՆԵՐ

Այն զանգակները երբեմնի, ըսէք, հիմակ ո՞ր կը հընչեն :
Միամիտ անցեալը վախճաներ է : Հրեշտակներն, ճերմակ մեռել,
Կը հանգչին լուռ ու ձեռնամաժ, տապանին մէջը թեւերնուն :
Կոյսը փակած է իր աչքերն : Պարտէզներուն մէջ մըտերիմ
Հոգին հակած շուշաններուն՝ այրիացած է բոյրերէն :

Մանկիկը մերկ, սրբութիւնով յարդին վըրայ մըսուրքներուն,
Ա՛լ չի տեսներ մոգ արքաները ոտքերուն տակ ծընրադիր :
Լուռ է քաղաքը ամբարիշտ՝ սըլաքներուն սուրբ խընձղանքին :
Ժամուն ատեանն ա՛լ չի լըսեր գոռիւնին մէջ քարոզներուն
Արքանի վեհ վանականին երկաթահունչ ձայնին թընդիւնն :

Ա՛լ մանկական ո՛չ մէկ վըրծին չ'երփնագեղեր, պըսպղուն՝ պայծառ,
Խորհրդատետրը մատեանին լուսանցքին վրայ իր կոյս երազն :
Հոգին, որ կ'անցնի շառաչիւնով, կը լացընէ դատարկ տաճարն :
Ու քահանան, ոսկետիպակ փորուրարին մէջ սեղմըած,
Կիրակիներն, մինակ կ'ընէ սեղանին վրայ իր պատարագն :

Ատենն անցած այն տօներուն վաղընջական վերափըթթումն
Ա՛լ չի ծաղկիր դըժնեայ դարուն սալքարերուն վրայ հնոտի :
Ո՛վ երբեմնի տօներ, որոնք այգին մէջէն կը հընչէին .
Տօ՛ներ, տօներ, ու կուգայիք երկինքն ի վար, պըսակազարդ՝
Անուններով սիրուն, ոյց մէջ կապոյտին խոկը կը թըրթուար :

Ա՛լ համրիչները օրհնըած, այրիներուն մըխիթարանք,
Ձը հատկըտին պիտի երբեք մատուրներուն տակ որբացած :
Ձը կա՛յ այլ եւրս Գողգոթա, որուն մէջը վիշտերն ամէն,
Ովկիանի մը մէջ ինչպէս, ուր կը կորսուին բոլոր գետերն,
Կը սուզէին արցունքներնին աստուածային հեծքերուն մէջ :

Կ'անհետանայ կ'երթայ հաւատքն ազգաց, թըշուա՛ռ արտորական,
Ու ամենէն յոռի ծառան կ'ըլլայ տունին հրամանատար :
Հովիւին աստղն ալ նոյն կերպով հետախաղաղ է կորսուեր .
Ու Նոթըրտամը սրգաւոր, արդէն կ'տեսնէ, բեկած սըրտով,
Հորիզոնին վրայ խոնարհիլը գոթական իր արեւին :

Սակայն ճահանչ մը տակաւին կը ծածանի, շիջելամերձ,
Այն երբեմնի ծիրանին շէկ հուսկողջոյնն արիւնաներկ :
Կը մըսին մեր սիրտերն : Գիշերն կը նըլանէ զմեզ անծկութեամբ :
Լըսէ՛, լըսէ՛ . . . ահա կ'երգեն, կ'երգեն վերջին ի խորոցներն :
Ու աւասիկ ծանծրախտը վեր կ'ելլէ, ծանծրախտը լուսնային :

ԱՊԱՔԻՆՈՂԻՆ ԱՂՕԹՔԸ

Բուրումնաւէտ պարտէզները զարգմանակնին կը հօճեն :
Ջուրն արեւէն կը ցոլցըլայ , ու երջանիկ է երկինք :
Սի՛րտ իմ , դարձի՛ր դուն ըստուերին , որո՛ւն թաքչած էիր մէջն .
Անգորութիւնըդ նախատինք մըն է հուժկու աշխարհին :

Սըրսըփանքով մ' , որ հարճատիւն կը պատճառէ կեղեւին ,
Ծառը , զըւարթ հըսկայ , հարիւր ջըղուտ ձեռքերն կը պարզէ :
Հողը , հոյզովն արբշիւ , կարծես կը խեղդըւի իր ոյժէն .
Ու խելայեղ տերեւն ունի թեւաւորուած սարսուռներ :

Սի՛րտ իմ , իրաց երջանկութեան մէջ դուն մինակ կ'ընթանաս .
Եւ սակայն , Յոյսը առտըւան կապոյտին մէջ կը հեծէ :
Աշխատանքի , այլակերպման ա՛լ ժամանակն է հիմակ .
Պէտք է ամէն տիւ աւարով ծանր իր իրկունն ունենայ :

Արշաւասոյր կը վազէ սէրն անտառներուն մէջ մըթին ,
Բարձրացնելով , յաղթազըւարճ , իր բազուկներն արիւնտտ :
Արիւնն աստղի պէս կը կաթի հասունցած կոյս կեանքերէ ,
Ու գաղջ օդը իրկուններուն՝ կարծես գինի մ'է ուժով :

Արթուն , թըրթռուն , փըթթինազուարճ , սիրազեղ է ամէն բան .
Ու սըրտին մէջ հըպարտութեան մը յորդ արեւը կը կրէ .
Ուրախութեան ամենէն պերճ գոյներն ունի այս աշխարհն .
Իսկ ես , դէպի դազաղ հակած , կը քաշկըռտեմ խոնջ մարմին մ' :

Ո՛վ Տէր , շնորհէ՛ որ իմ ցամքած բաժակիս մէջը իյնայ
Կաթիլ մը լոկ , կաթիլ մը մեծ , ոսկիափայլ գինիէն .
Սիրտըս մանուկ մըն է տըկար , որ յուսահատ կը հըչայ ,
Շնորհէ , ո՛վ Տէր , որ վերջապէս իմ թառամած բերնիս մէջ

Դիեցընող հին ըստինքին կաթը նորէն բըխբըխայ :
Տո՛ւր ինձի կամք եւ քաջութիւն , յանդըզնութիւն եւ կորով ,
Տիրանալու՝ նըւանելու կարիքն հըզօր , առնական .
Որպէսզի զգամ ես վերջապէս , հոգիիս մէջ ընդլայնած ,
Պատըռտըւիլը զօրութեան , ինչպէս կոկոնը վարդին :

Վ Ի Շ Տ Շ

Ով վիշտ, ի՞նչ մութ բնագոյ է այն որ, ըզմեզ քու գիրկըդ կը նետէ :
Ինչո՞ւ համար կը սարսուռնք մենք հեշտութիւնովն այն դժբերդակ,
Երբ կը լըսենք ջութակներու ծոցէն ելնելը, բարձրանալն
Հին ու խորունկ գանգիւններու թըշուառութեանը մարդկային :

Է՞ր մեր սիրոյ երեկոներն ամենաքաղցր են ա՛յն ատեն
Երբոր հոգին, հեծիւններով ծանր, անոնց մէջ կը խորտակուի :
Տըխրութիւնն իր սեւ լօղկովը միշտ մեր մօտ կը յաճախէ .
Եւ ինչպէս մեր մէկ քոյրը մեծ, շարունակ մեր կողքին կ'ապրի :

Բարձրագոյնները մեր մէջէն, աղջամուղջին մէջ նաւելով,
Իրենց ներքին չարչարանքին նըրբատաղանդ գործաւորներ,
Իրենց անդոհն ու տառապանքը յըղկեցին զերդ աղամանդ մ',
Որ արծակել տան անոնց փայլ մը աւելի եղբրական :

Ու կ'ըսէ սէրը . Ես գինովն եմ մոլեգնած կատաղութեամբ :
Այո՛, հըրճուանքն է շատ բարի, եւ փառքի գոյն կը շողացնէ .
Եւ սակայն երբ մատըռուակողը մեզի ինք վիշտն է նոյն իսկ :
Բաժակն այն զոր ան կ'երկարէ մեզ՝ կը թըւի այնքան խորունկ :

Ծարաւի եմ ... ինծի՛ գինին տոչորոզ մայր երակներուն,
Սէրն ահաւոր եւ անուշակ, հըզօրներուն յոյսը բոսոր .
Կը տապանամ տաղտուկէն, ա՛խ, մինչեւ բերանը լեցուցէր,
Առուահոսող մեծ եւ ազնիւ հոգիներէն բըխած արիւնն :

Հըպարտութիւնն կուտայ ճակտին մեր սաղաւարտ յաղթականի .
Բայց ես կը զգամ զովութիւններ հեղեղներու, հոսուն ջուրի,
Եւ խորածոր ու ողբածայն անտառներու անծայրածիր,
Երբ զըթութիւնը կը հըպի ինծի՛ ձեռքովն իր մանկական :

Ամենազօր այն աստուածներն կ'ապրէին օր մ'յաւերժատիւ,
Ակնախրտիդ բազմած լոյսին մէջ պըղինծէ ճակատներով .
Դալուկին խաչը սակայն երբ երեւցուց ձեւն իր վեհաշուք,
Երեսն անո՛ր դարձուց յանկարծ ամբողջ երկիրը ծընրաչոք :

Հրայրքներ կ'ուզեմ ես, ա՛խ, կ'ուզեմ ես սէր, հաւատք կ'ուզեմ, հա-
Ինչպէս վայրագ պատերազմիկը՝ վէրքերու անծկակարօտ, [ւատք,
Կ'ուզեմ տեսնել, թէ իսկ լինին պարտութիւններս աներկեւան,
Իմ գեղեցիկ աղուոր արեանս ապաժութելը իմ չորս դին :

Ձեռքին ներքեւ, որ կը բըռնէ ողորմութեանց ոսկին փարթամ,
Ապրիլ, ըզգալ իմ անծին մէջ ալեկոծմունքն ովկիանի,
Պըրկել — սարսուռ կըտրած ամբողջ — պըրկել քնարը, քնարը
Ու հրատոչոր քընարն ի՛նչպէս կը ճարճատէ իրեն լարերն : [միսին .

Վասընգի ես տառապելու գինովութիւնն ունիմ կըրակ,
Եղբայրն եմ մեծ այն ջահերուն, որոնց բոցն հովը կ'ուրբէ .
Եւ որ վէտ վէտ արիւնելով իրենց հոգւոյն ծիրանիներն,
Իրենց մեռած պահուն իրենց էն աղուոր հուրքը կ'արծակեն :

ԼՈՒԻ ԼԸ ՔԱՐՏՈՆԷԼ

Ա Ղ Օ Թ Ք

Ամէն օր քիչ մ'աւելի, Աստուած իմ, թո՛ղ ես ինձմէ
Պարպուիմ որ կարենաս մէջըս բազմիլ դուն լըրիւ:
Մըտի՛ր իմ մէջըս, Տէ՛ր, ո՛վ ճըշմարտութիւն վեհագոյն,
Որ մի միայն կը սիրուիս անվերջ, առանց յափրանքի:

Պատարագին, այս առտու, ընդունեցի զքեզ, այո՛,
Դողդոջ ձայնովըս իմ այս՝ նուիրագործումըդ ըրի.
Երթամ հիմա, օրհնելով երկտասարդ սերունդներն,
Աչքերս յըստակ, ու մաքուր ճակտով, վըճիտ, թեթեւցած:

Հոգիներուն թող ըլլայ ոյժ՝ ամէն ինչ որ կ'ըսեմ.
Անոնք չունին ա՛լ հըրճուանք, այլ եւս անոնք չունին սէր.
Փըջած է հով մը ցըրտին՝ բոցերուն վրայ հինաւուրց:
Կը թափառինք գիշերին մէջ. եւ սակայն լոյս ես դուն:

Անցած ատենըս անոնք լուսաւորուին պիտ' յոյսով,
Ըզգալով զիս եռանդով՝ խաղաղութեամբ եւրս լի.
Քայլերս իրենց առաջնորդ պիտի ըլլան, եթէ զգաստ
Պահես զիս. Տէր, պահպանէ՛, ա՛խ, զիս ինծի դէմ յաւէտ:

Եղի՛ր ինծի, կռիւին մէջ, պաշտպանութիւն ապահով.
Պահէ՛ իմ մէջըս անշէջ, շարունակ լոյսս ու կըրակս:
— Բայց կը լըսեմ ապագան, որ մանկութեան մէջ կ'երգէ.
Ես Աստուծոյ ուստրերուն ու դուստրերուն մէջ կ'երթամ:

ՄԻՍՏԻԿ ՍՊԱՍՈՒՄԸ

Ով իմ Աստուածս, նոր կը դառնամ տաժանքէն ծիգ ճամբորդու-
Ուր ես իմ սիրտս յոգնեցուցի, եւ ուսկից չեմ բերած ոչինչ, [Թեան մ',
Բայց մի միայն ափսոսանքներ ըստերջ՝ փորձած ըլլալուս ծովն:

Ա՛լ կործանած է ըզգըլխանքս, ու վէս սիգանքս՝ մահացած,
Տիեզերական ձանձրոյթն իմ մէջս ա՛լ իր պարապը կը պեղէ.
Յոյսը, առանց կանգ առնելու, կ'անցնի կ'երթայ դրանս առջեւէն:

Տիւր, երբոր կը վերածնի, ինծի սոսկում կը ներշնչէ.
Դիշերը վրաս կը թաւալի, լեցուն՝ սառած զահանդանքով.
Կը քալեմ գոգ երագի մէջ, առանց ինչո՛ւն լոկ գիտնալու:

Ա՛խ, ո՞վ երկինք առաջնորդէ պիտի արդեօք իմ խորհուրդներս,
Ո՞վ իմ ճակատս հեշտ արեւին ներքեւ պիտի զուարթացընէ.
Ո՞վ մըղձկըւած լանջքիս կըրկին ազատութիւնն իր պիտի տայ:

Ծաղիկներով պըսակազարդ պիտի անցնին ողջ զարուններն.
Յետոյ հրակէզ ամառներն, յետոյ աշունները ծանրաբեռն.
Յաջորդաբար պիտի անցնին, առանց սակայն թովելու սիրտս.

Լըքուած, ամէն կողմերու վրայ՝ ոտնակապով պարաւանդուած,
Մեռելատիպ այս ափին վրայ, ուր ինկած եմ աքտորական,
Պիտի ոչինչ տեսնեմ, այլեւս, ամենուրեք, այլ բեկորներս:

Եկո՛ւր Աստուած իմ, լեցընել անէութիւնն այս ամայի:

★ ★ ★

Կը խուզարկեմ քու դիտումներդ, ով Տէր, խորունկ անձկութեամբ,
Հարցնելով միշտ ես ինձի թէ դուն զիս ո՞ւր կը տանիս,
Աստանդական սաղարթին պէս, զոր կը հոսէ շունչն հովին:

Բա՛րէ, երբեմն երբեմն ո՛րքան սոսկալի են համբոյրներդ.
Որպէսզի ա՛լ աւելի լաւ տիրես ինձի, նախանձէդ,
Կոտորտեցիր իմ հին բոլոր այն զօրավիգ նեցուկներս...

Ես որ ընդ միշտ կը սնանէի ազատակամ քմայքներով,
Անցայ ա՛յնքան խիստ փորձերէ, ծրմեռին չափ դժնդակ,
Որ սառեցաւ իմ ներսիդիս Բանաստեղծի հրայրքս անգամ:

Ի՛նչ նորանոր տանջանքներ դեռ պիտի գըտնես դուն, ի՛նչ սուր
Պիտի արդեօք, ա՛խ, յօշոտէ իմ մէջ հոգիս խայտազուարճ.
Ո՛վ բըռնակալ սէր, զորովն աղետաբեր է նոյնքան:

Ձեռ կըրնար բնաւ դուն զիս անշուշտ հաւասարել քու չափիդ.
Դուն որ այն մեծ Այսպանուածն ես, աստուածային Ուրացուածն,
Եւ սակայն, տե՛ս, ի՛նչպէս քեզի պէս, մարդիկ զիս կը ծաղրեն:

Շատեր էին որ սիրեցին զիս, բայց ոչ ոք կայ արդ քովս.
Իմաստունները, անհանգիստ, ինձի խէթիւ կը նային.
Երբ կը պարգեմ զայս, այն ատեն կը ծաղկեն սիրտս հեզնանքով:

Ու կը հաւտամ դեռ միայն քու դիտումներդ յապաղած:

★ ★ ★

Կը փափաքիմ հանգըստանալ բըլուրներուն վրայ սուրբ.
Զի ընդ երկար ես քալեցի, ուղիներէն մարդկային.
Քու բեւեկնի ծառերուդ մէջ առաջնորդէ՛, տար զիս, Տէր:

Արքան Դաւիթ, յոգնած, գացեր էր փրնտուելու այն հացերն,
Որոնք, շուքը պահուած էին, Տապանակին քով ուխտին.
Դո՛ւն միայն, ո՛վ Հաց կենդանի, կըրնաս մեր քաղցն ամոքել:

Ո՛հ, առաջուց ճաշակուած մեղմ արեցութիւնն երկնքին,
Արտազեղում հրահոսական, գաղտազողի արտասուք.
Հոգեզմայլա՛նք մահահանգոյն, տարփատենչանք լըռելեայն:

Սըրտի այնքա՛ն մեծ պարզութիւն, որ կըրնայինք իսկ ըսել
Թէ մեր հոգին, աշխարհէ իր մեկուսացման մէջ, եղած
Է ճիշդ նըման այն թըռչունին, որ կ'երգէ խորն անտառին:

Ահաւասիկ, մեր մէջ, արդէն կը դողդղայ թեւ մ'անձանօթ.
Անհառելի Դեղեցկութիւնն մեզ կը քաշէ, ու երբեմն
Մերկատեսիլ ձըջմարտութեան վեհ փայլակն ալ կը զըլէ:

Ա՛խ, Աստուած իմ, ո՛րքան հրգօր եւ թափանցող է քու խօսքդ.
Ո՛վ քաղցր անդունդ, անձըս՝ հոգիս քեզի է լոկ ծալալի.
Փեսայ, ես միշտ պիտի ապրիմ քու օրէնքիդ տակ հակած:

Տէր նախանձոտ, քու նուիրական գիշերիդ մէջ ծածկէ զիս:

ԳԻՇԵՐ ՍՈՒՐԲ ԳԻՐՔԻՆ ՎՐԱՅ

Մենաւոր սոսկումին մէջ բլուրն է մըթնած,
Ու բնութիւնը կարծես հագած է զեղ մը թուխ.
Լուսինը, շողարծակ եւ անհղ խորհուրդով,
Այս իրկուն Աստարդի դէմքն իր չի ցուցնենք:

Ջերդ աչքեր, բայց, ուրիշ աստղերէ ուղղւած
Դէպ աշխարհս հին, մարդուն այս կայանն անցաւոր,
Շողիւններ, շողիւններ, կենդանի եւ խորունկ,
Կը վրժժան անդորրին մէջ նըսեմ եթերին:

Մինակ եմ ես. ու հրագս երկու բոց ունի լոկ.
Բան մը կայ օդին մէջ, այդ սոսկումը կը զգամ.
Մարդկութեանըս անծուկ սահմանները կարծես
Կը ջընջուին. ու պիտի տեսնեմ ես փառքըդ, Տէր:

Սուրբ Գրքին կը դառնան մատներուս տակ թերթերն.
Կը ծըփայ բոյրն ահա Ննգադդի այգիին...
Խաւարով արբեցած են մարդերն այսօրուան.
Վերուղենք, օ՛ն, զանոնք դէպ յաւերժ միջօրէն:

Կը յաժին բոլորտիքըս անտես էոյթներ.
Աստուած, քեզ կը կանչեմ իմ հրանուտ թռքերովս.
Տո՛ւր ինծի, սրովքներու պարերուն երբ հայիմ,
Ցայգերու շլացմունքն այն՝ զորս ունէր Սողոմոն:

Ա՛խ, ինձ ի՞նչ կը բերես, հարսն իմ, ո՛վ Զգաստութիւն.
Ծանրացած են վըրաս վերյուշքերն ու թախիծն.
Ըմբռնել տո՛ւր ինծի, երկնային տիրուհիս,
Գեղըդ քու գերերկրեայ ու քու սուրբ խսկոյթներն:

Ինծի ցո՛յց տուր յաւերժ ծագումներն էակաց,
Շըրջանները, Բանէն ժայթքած՝ մէկ խոյանքով.
Յորդառատ բազմացումը նախնեաց անհամար՝
Անսահման Եւային՝ Ադամին կողերէն:

Միանամ հոգիովս՝ Եղովմեան կէս գիշեր
Գնացքնուն մէջ թեւամբարձ նահապետ հիներուն,
Ու հրեղէն Տապանին շուրջն ես ալ հետեւիմ
Մովսէսի, ու ձեռքին տակ ապրող իր ազգին:

Փայլակէ պըսակով խառնուի՛մ մըրրիկին
Թաբորի նախաստուեր Սինային ահաւոր.
Հոգեզմայլքն Աստուծոյս, ի՛մ առջեւ ինկիր դուն
Դաւիթին վրայ, մէջտեղը ոսկի հրազներուն:

Ու ըսէ՛ դուն ինծի, ո՛հ, ինչ որ ժողովողն,
Այդ իշխանն անդորրին, խորագոյնըս դրոշմեց
Բոցեղէն պատգամի այն երգին մէջ ըզգաստ,
Ուր իր աչքն աղաւնոյ՝ կը գըրկէր ապագան:

Ա.Ն.ՊԵՐ ՅԼԷՕՐԻ

ՎԻՇՏԻ ՔԱՌՈՒՂԻՒՆ ՎՐԱՅ

Աւասիկ եմ, Տէր, ա'լ Քեզմէ' լոկ պարուրուած :
Ձեռքիդ ըստուերն իմ խեղճ հոգւոյս վրայ կը հընշէ .
Եւ զերդ առիւծ մը խեռ՝ հրատապ վանդակին մէջ,
Քու բոցերէդ է պաշարուած էութիւնս :

Իմ վիշտերուս մորենիին մէջէն այրող,
Ջահանդանքով կ'ընդնըմարեմ քու կերպարանքդ :
Ոչինչ կըրնայ քակել սոսկումն իմ սարսափիս
Զիս ըզգետնող արհաւիրքին կապանքէն :

Ճակատագիրս ամէն կողմէ կ'ըզգամ գոցուած,
Լուսամուտները եւ դուռներն որմափակուած .
Նայուածքներէդ հալածական՝ խուճապահար
Եմ, միմիայն տեսութեանդ տակ անողոք :

Ա՛յս է ստուգիւ հըշմարտութիւնն արդեօք դաժան .
Դո՞ւ ես իրօք իմ ըմբոստ սիրտս հետապնդողն .
Իրաւցընէ, ասիկա քո՞ւ կամքդ է ինքնին .
Արդարեւ քո՞ւ ձայնդ է որ զիս կը կանչէ :

Քեզի համար ա՞յսպէս պէտք է որ ես ըլլամ .
Սըրտապատառ, խոժոռ, հիւանդ եւ միայնակ .
Ինչպէս տըղայ մը լըքուած, մերկ եւ ուժաթափ,
Որ կը հըչայ որպէսզի մայրը կանչէ :

Տառապանքի ոյժս ըսպառած է մինչեւ տակն,
Արդեօք միայն տըկարութեա՞նս կը փափաքիս .
Այսպէս ուրեմըն կ'ընդունի՞ս ծաղկումի իղձն
Այս մեր տըխուր անծկութեան մէջ մանաւանդ :

Քե'զ փընտոեցի հըպարտութեան համբաներուն
Վրայ, ուր իմ բանս կը հետեւէր պերճ Գիտութեան .
Դուն բացակայ էիր այն մեծ սըրահներէն
Ուր պարզուեցան ստուգութիւններ ակներեւ :

Յամառօրէն դուն կը մնայիր, ո'վ Տէր, պահուած
— Աղաճանդ՝ պինդ տառապանքի հատորին մէջ —
Ու ստիպուեցայ ես քեզ փընտոել խարխափումով
Ու հաստատել, տարտամ ու մռայլ, քու խորհուրդդ :

Որոշելու համար զիծերըդ մութին մէջ,
Սըրտիս վըրայ զգալու համար անհառ հրապոյրդ,
Կ'ուզէիր որ քու բարութեանցդ ուղղած աչքերս
Պըղտորուէին արտօսրակէզ յոյգերով :

ԲԷՆԻԷ

ԱՄԷՆ ԻՆՁ ԿԸ ՄԵՌՆԻ...

Ամէն ինչ կը մեռնի: Լամբարն՝ որ կուտար լոյս,
Շիջած, իր տեղը հոն, կը ծըխայ տունին մէջ.
Ու այրող գայրոյթին բոցերէն
Ձի մընար ուրիշ բան, բայց խանձող մը լոկ սեւ:

Սէրը, որ կը վառէր միշտ աստղի մը հանգոյն,
Ա՛լ մոխիր է միայն սիրտին մէջ՝
Որ քու մռայլ աղէտքըդ կը հանչնայ,
Ո՛վ վիշտին դէմքը դուն:

Ծիծառն, որ, իր թռիչքով փոյթ ու խիստ,
Կը շլացնէր նայուածքներն ապշահար,
Կը թողու, իրիկունն, երկինքը. սահմըռկած՝
Ձըղջիկին թեւերէն:

Ծաղկազարդ արահետն, որ ծոցը կը մըտնէ
Մարգերուն գարնային,
Ձըմեռը՝ չէ այլ ինչ, այլ խոչուտ անուահետ,
Տիղմ, ցեխ, սուր կայծքարեր:

Փողոցն հին խաներուն, ոյր մէջէն կը սահի
Կեղծամուած ըստուերը անցնալին,
Կը յանգի հոն այն կոյր անելին,
Ջոր խրցեր է բեկտած իրերու կոյտ մ'աղտոտ:

Կը մեռնի, կը ջընջուի ամէն ինչ. տուներուն
Կըղպանքներն չունին նոյն բալլիքներն.
Բայց բոլոր այս մեռած բաներուն,
Կորսւած բաներուն, թռած գացած հաւքերուն,

Լամբին՝ որ կը ծըփայ — սիրտն համբուն ի մոխիր —
Ու համբուն ուսկից ա՛լ չ'անցնիր մարդ,
Գանգիւնին, որուն մէջ չի լըսուիր
Ա՛լ ձայնը հաւտացուած բառերուն,

Ամենուն կը մընայ աղաւաղ եւ ինկած
Յիշատակն, որ զանոնք վեր կ'առնէ
Մոռացքէն, ըստուերէն, դամբանէն,
Կ'ընէ գոլը կրակի մը հանգած:

Ու յաղթող՝ ըսպառիչ բաներուն,
Կ'երկարէ — մեր չափին համեմատ —
Յաւիտեան մ', իբրը թէ,
Պահն այն որ եղանք մենք:

Պ Տ Ո Յ Տ Ը

Ամէն օր ես կ'երթամ մարգերուն մէջերէն :
 Ինձ կը թուի թէ իմ կեանքս քովէս կը քալէ :
 Տըրտում չեմ, ո՛չ ալ զուարթ . կենդանի եմ սակայն ,
 Ինչպէս հողն , ինչպէս ջուրն , օդն , երկինքն ու հովերն .
 Ինչպէս ծառն՝ որ կ'աճի , զերդ թըռչունը թըռչտուն :
 Կը քալեմ , լուծեան հետ խօսելով անբարբառ .
 Ու ծայնին իր կանչն համր ինձ կուտայ պատասխան ,
 Մինչ խոկմամբ կը դիտեմ ձեւերն զորս կը շինեն
 Ամպերն , զորս կը հաւքէ շունչ մ' , եւ զորս կը ցըրուէ
 Հակառակ մի ուրիշ շունչի քմայքը ըջտապ :
 Կը խորհիմ բաներուն՝ որք բախտին են նըման .
 Իրիկուան , գիշերին եւ առտուան նորածագ :
 Զի մարդն ի՛նչ կարծէ զինքն , աւա՛ղ , ի՛նչ ալ ընէ ,
 Լինելով մահացու , օր մ'է լոկ որ կ'անցնի .
 Մեր այգն , այն ինչ ծընած , կը յանգի իր ցայգին :
 Կը խուսէ մենէ բան մ' , ամէն մէկ բոպէնուս .
 Ու ամէն մէկ քայլըն , իր փորձած համբուն վրայ ,
 Կը տանի զմեզ կէտին՝ ում մեր սիրտն է յառած :
 Ա՛խ , պատրաստ պէտք է 'լլաք երկրի վրայ տեսնելու
 Աստղն այն ոյր չը տեսնենք պիտի ծնելը կըրկին :

ԺՈՋԷ-ՄԱՐԻԱ ՏԸ ՀԵՐԵՏԻԱ

Ն Ե Մ Է Ա

Յորմէհետէ մըտաւ նուաճողն անտառին մէջ ,
 Առաջնորդուած հոն՝ հետքերէ անճողնի , լայն ,
 Անոնց կըռուիլն իմացուեցաւ մոռնչէ մը միայն .
 Լռեց ամէն բան , սուզեց արեւն իր գունտը շէջ :

Կոխոտելով մացառն ու մոր , արտերն ու ցանք ,
 Դէպի Տերենդ փախչող հոտաղը , զարհուրած ,
 Երբ դարձաւ ետ , տեսաւ աչքն իւր , վախէն լայնբաց ,
 Որ անտառին ծայրը գազանն առած էր կանգ :

Պռուաց . տեսաւ նեմէացւոց երբ սարսափն այդ ,
 Որ կը պարզէր երկինքին դէմ արիւնացայտ՝
 Երախն ահեղ , ցիրցան բաշերն ու ժանտ հանկեր :

Զի ստուերն աճած՝ վերջալոյսին մէջէն ընդ քարշ ,
 Հերակղէսի շուրջ ծրփացող մորթին տակ գորշ
 Խառնելով մարդն երէին՝ հուաղ մըն էր կազմեր :

ԱՅԾԱՐԱԾԸ

Հովիւ, քարուտ այս ծորին մէջ մի՛ վազեր հեւ ի հեւ
Կամշոտ կայթքին ետեւէն այդ քաղին հետտ ու դրժնէ .
Կողերուն վրայ Մենայի, ուր ամառն մեզ կ'աքսորէ,
Գիշերը շուտ կը հասնի, ու կ'ելնէ յոյսդ ի դերեւ:

Մընանք այստեղ. կ'ուզե՞ս դուն: Ես թուզ ունիմ եւ զինի.
Սպասենք տիւին՝ այս վայրագ ապաստանին մէջ պըզտիկ:
Բայց ցած խօսէ, ով Մնասիլ. ամենուրեք են հոս դիք:
Աստուածային իր աչքով Հեկատ մեզի կը նայի:

Սա վարի մութ ծակն՝ անծաւն է, ուր քաշուած է ան արդ,
Բարձունքներու ընտանի դեւը, Սարդիւրն այծամարդ:
Գուցէ ելնէ դուրս եթէ չը վախցընենք զինքն հիմակ:

Կը լըսե՞ս իր շրթներէն նըւագուած սա հովուասրինգն.
Զոյգ եղջիւրներն անցուցած՝ հաճանչներու, ինքն է, ի'նքն
Որ այծերուս, տե'ս, պարել կուտայ լուսնի լոյսին տակ:

Տ Ր Ե Պ Պ Ի Ա

Դրժնեայ տիւի մը այգէն՝ բարձունքներն են ըսպիտակ.
Վարէն կ'անցնի մուրհալով գետը. ելած են զօրքերն.
Ու նումիտեան թեթեւ վաշտն հոն ջրարբքի է կեցեր:
Ամենուրեք կը ձայնէ փողարներուն կանչն յըստակ:

Ձի հակառակ սկիպիոնի՝ հմայքներու սուտ ու մոլոր՝
Տրեպալիային յորդագեղ՝ անծրեւներուն մըրըրկազայր,
Սեմպրոնիոս Հիւպատոսն, որ նոր փառքով կը սիգար,
Ձէն ի ձեռին, քալեցուց սակրաւորները բոլոր:

Կարմըրցնելով սեւ երկինքը բոցերով տըրտմազին,
Հորիզոնին վրայ, գիւղերը Ինսիւպրի՝ կ'այրէին:
Ու հեռուէն կը լըսուէր փիղի խանչիւն մ'ահախուով:

Իսկ կամուրջին ներքեւ, հոն, կամարի մը տակ թաքուն,
Ականջ կը դնէր Աննիբադ, յաղթութեանց վրայ խորհելով,
Ոտնածայնին խուլ անցնող լէզէոնի զօրքերուն:

Թ Ե Ր Մ Ո Տ Ո Ն

Դէպի հրակէզըն Թէմիսկիւր, որ օրն ի բուն ղողղըղաց
Այրուծիին կանչիւններէն՝ զարկուածքներէն այնքանի,
Ըստուերին մէջ, տըրտում ու յամըր, Թերմոտոն կը տանի
Դիակներ, զէնքեր եւ կառքեր, զորս մահը հոն էր մըղած:

Ո՞ւր է Փիբէ, ո՞ւր Աէլա, ո՞ւր Փիլիպպիս, Մարպէ ո՞ւր,
Որք, հետեւորդք Հիպպոլիդի, Ասդերիային կրակուբոց,
Արքունական ամբողջ ջոկատը վարեցին սպանդանոց:
Անոնց գունատ եւ հերարծակ մարմինքն ինկած են հոն լուռ:

Հընձուած հըսկայ շուշաններու կարծես ծաղկում մը ինքնին,
Ռազմիկներով ծածկուած է գետն իր փերերուն վրայ կըրկին,
Ուր կը թալթլայ ձի մ'երբեմն հոս, կամ կը վըրնջէ հոն հեռուն:

Ու կը տեսնէ Եւքսին, այգուն, որ վերէն վար արիւնոտ
Գետին հեռուի դարափներուն վրայ կը փախչտին արագոտն
Յովատակներ ճերմակ, կարմրած՝ արիւններէն կոյսերուն:

ՌԷՆԷ ՅՕՇՈՒՍ.

ԵՐԵՒԱԿԱՅԱԿԱՆ ՄԱՇԸ

Երբեմն ինծի կը թըլի թէ ես մեռած եմ արդէն.
Ձեռք մ'անտես զիս մեկուսի կը տանի եւ կ'ազատէ
Հանոյքներէ, ցաւերէ, ուր ճամբորդած էր իմ սիրտս,
Ու արտակարգ քաղցրութիւն մըն է այլ եւրս չապրիլն:

Թեթեւցած միտքըս կ'անցնի յամըր մէգի մը մէջէն,
Ուր լալիւնի, ողբածայն մահերգներու մէջ տըխուր
Շըփոթ կերպով կը լըսեմ հեծկըտութները ճաղին
Որ խաւարին մէջ քակուած մարմինս այլուր կը տանի:

Ա՛լ լոկ հոգի մըն եմ ես, ուրու՝ երազ թափառկոտ.
Հըպած իրերըս բոլոր անիրական են կարծես,
Ոչ մէկ բան ցաւ չ'ազդեր ինձ, ամէն ինչ է անտարբեր,
Ու մըտածումս է տարտամ թեւաբախում մը անոյշ:

Երբեք չէի տեսած ես, ինչ որ հիմակ կը տեսնեմ.
Իմ բընակած այն քաղաքն ո՛րքան տըխուր է եւ սեւ.
Ինչո՞ւ այն խեղճ մարդիկներն ունենան այնքան հոգեր.
Երջանկութիւն ըստածն ի՞նչ, եւ ի՞նչ է փառք նըկատուածն:

Ի՞նչ է սէրն որ զանոնք մերթ կը միացնէր իրարու
Արտաբերած եմ երբեմն ես ալ բառերն այս դատարկ .
Անոնց պէս ես ալ հանչցած եմ արդեօք այն շլացումներն ,
Որ զանոնք ա'լ աւելի կ'ընեն ազահ , հեղգ ու վատ :

Արեգակ մը հիւանդկախ՝ շրջագլիծով արտակարգ՝
Կը հեղու լոյս մը կը պչուն , որ կ'աղտոտէ խորհուրդներն .
Ու դալկագոյն երկինքէն կ'իջնէ սանդուխ մ'ահագին
Որմէ կ'ելլեն վեր՝ ահով-դողով՝ ձեւեր պարտասուն :

Այդ երկրին մէջ ուր գիտեմ թէ չեմ ապրիր ալ իրօք ,
Անպարարներ շիւ զիրար կը հըրմըշտկեն անդադար .
Ամբոխը զայն կը ծափէ՝ որ կը սրտէ աւելի .
Ու դրամատանց շուրջը շուրջը արիւնի ունի գոյն :

Երգիոնները սուտի ու սրափողները քէնոտ
Ձեն դադրիր բնաւ աղալէ դըղըրդիւններ զագրելի .
Դիմակաւոր շաղփաղփներ կը հանգուցեն , կը քակեն .
Քաղաքն ունի երեւոյթը հին նաւու մ'անպարան :

Սառուցիկ հով մը տըխուր կը սարսռացնէ քարափներն ,
Ուր կը շրջեն , կը պոռան համբարուններն անհամբոյր ,
Ու հոգեւարք մ'անսահման , հրդընդիւններ հանելով ,
Կը շարժկոծէ փողոցին մէջի տուններն ահաբեկ :

Նըւագախումբ մ'ոյր վարիչն է տըէգաւոր մի խափշիկ ,
Օրն ի բուն կարգը կ'աւրէ դաշնաւորուած զոյգերուն .
Ու ժողովուրդն՝ արտորանօք՝ խոնջ , խառնիխուռն , սիրանեղ ,
Կ'երթեւեկէ , կ'ոստոստէ , կը մորմոքի , կը պարէ :

Արդ , այս բոլոր շարժումները , այս ճիչերն այլազան
Կը նըշմարեմ ես այլ եւրս ամպերու մէջէն լոկ .
Իբրեւ թէ այս ընդարձակ տիեզերքէն անողոք
Անջատէին , վերջնապէս , զիս աշխարհներ եւ դարեր :

Մեռնիլը ո՛րքան է քաղցր , երբ ժըխորը ողջերուն
Թառանջքի պէս կը վազէ մեր հոգիին վրայ թըմրած ...
Ու կը դիտեմ այն ատեն , առանց պատրող երազի ,
Կայթահանդէսն այն տըխուր ուր պատմեցի ես իմ կեանքն :

ՄԱՐԹ ՏԷՅՈՍ ՏԸ ԼԻՊԷՐՄՕՆ

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

Արշալոյսն այսօր հագուած վարդափրօթիթ ամպերով,
Աստուածացման պատմութեանն իր կը փորձէ աւասիկ .
Կը սարսըռայ ահա լեռն հըպարտութեան բարկ հողմով մ',
Որ կը ցըրուէ եթերին մէջ ամպրոպները սուգի .
Եւ արեւն որ իմ ամբողջ կը հըրդեհէ հայրենիքս,
Այգին վըրայ, զերդ արիւն, կը կաթկըթի շիթ առ շիթ .
.
Աստուածային աննըւահ երիվարիդ վրայ հեծած,
Ֆրանսա, ելնես պիտի դուն՝ բարձր այնքան որքան կամիս,
Դաշնակութեան դու պատկեր,
Պաշտպանելով դուն քու կեանքդ, կը պաշտպանես տիեզերքն,
Ու փառքդ այնքան անբիծ ցոլք մը կ'արձակէ դէպ երկինքն,
Որ կապոյտին իսկ աչքերն կը խոնարհին անոր վրայ .
 Հորիզոնէն կը յորդի
 Պայծառութիւնն առաջին,
 Ուսկից պիտի ծնի ընդհուպ
 Տիեզերական կեանքն ազատ

Ու ֆրանսական Հելուետիոյ երկինքին տակ բարեկամ,
Վօտեան լաճերը բոլոր կը սուլերգեն Մարսէյէզն :

ՎԻՆՍԱՆ ՄԻՒՋԷԼ

ԵՐԲ ԸՆԴՈՒՊ... ԵՐԲ ԱՐԴԷՆ...

Երբ ընդհուպ, երբ արդէն ծաղիկները մեռնին,
Ու ծածկեն կարծրացած հողն ամբողջ պարտէզին,
Ու չըլլա՛յ ա՛լ թըռչուն, սեւ ձայնը չար բախտին՝
Հովը՝ երբ որ ողբայ դուռներուն մէջ ցըրտին,

Մերկ՝ օդին մէջ մինակ մընայ ծառն երբ կանգուն,
Բացական՝ ի՛նք երբ ա՛լ՝ ամէն կողմ իրերուն
Անցնի տեղն, ու հեռուն, միջոցին մէջ տըխուր,
Երբ չըլլայ ո՛չ մէկ բան, այլ սոսկ ցուրտն ու թափուր,

Յայնժամ, մէջդ, ի՛նչ ծիծաղ, մըտերիմ ո՛վ խոկում,
Սեռն ի՛նչ կամք՝ այս դըժբախտ ոչինչին վրայ տըրտում .
Յա՛յգ ամբիծ, 'ւ ամայքին մէջ այս միշտ ազատ դուն
Ո՛վ մտածում, դաշնակուած հետը եօթն աստղերուն...

ԲԱՅՑ ԱՅՆ ՔՈՉՈՒՆՆԵՐՆ...

Բայց այն թրուցուններն, որ կը թրուցէին իրկունը՝ վերէն,
Հակառակ հովին ու ըստուերներուն՝ երգելով նորէն,
Ու այնքան յոխորտ՝ այս փլատակներուն վրայ, երբեք ըսի՞ն
Դաժանութիւնը անողոր յոյսին:

Վախը կը մըտնէր անասունին մէջ, ինչպէս եւ տունկին.
Կը լեցնէին անծկութիւններն օդը, սակայն, կըրկին
Այն թրուցունները երգեցին դարձեալ իրենց երգն յաւէտ,
Հոյսին նուաղմանը կարծես անգէտ:

Եղեգնուտին մէջ կը սեւնար արդէն տիւր մեղմօրէն,
Կը կըծէր ցուրտ սուգ մը դաշտորային իրերը ամէն,
Կը մեռնէր ամէն բան, ա՛խ, ինչ գաղտնիք, ու անդոհի բեռն
Կը ճընշէր ջրկայքն. իսկ այդ թրուցուններն...

ՌԱՌՈՒՂ ԿՐԱՑԷ

Ս Պ Ա Ս Ո Ւ Մ Ը

Արեւը սեմին վըրայ էր փռուեր քղանցքն իր խարտեաշ,
Ճիշդ այն ժամուն, երբ, քննթաթախ՝ ծերցած պատերու քովէն,
Տուն կը դառնար սուրբ Կոյսը աղբիւրէն, մանրաքայլ զնացքով,
Յամբընթաց, քօղին տակ երկայնածալ՝ աչքերն կիսափակ:

Ձով տեղ մը կախեց ան իր նըրբագեղ կուժը, ջըրով լի,
Ու նըստաւ դիմացը կրակարանին եւ իր մաղերուն:
Վեհ հով մը ունէր իր թագուհիի կիսադէմքն աղուոր.
Կ'ըսպասէր Զաւկին, որուն աւետիսն էր տըւած հրեշտակն:

Անշուք հիւղակին վըրայ կը տրոփէր երկինք մը ամբողջ:
Կը ծըփար օդին մէջ խաղաղութիւնն ու սուրբ օծութիւնն.
Անուշութիւնով մը անասելի լեցուած էր լուութիւնն:

Ու Յովսէփ, անդին գործասեղանին վըրայ խոնարհած,
Ծանր աշխատանքէն մերթ ընդ մերթ իր գլուխը վեր առնելով,
Մըտախոհ, լըռիկ, կը դիտէր նուրբ դէմքը Մարիամի:

ԲԱՐԻՋԻ ՆՕՔՐԸ ՏԱՄԸ

Ժայթքէ՛ արգաւանդ հողէն վեր, ինչպէս բոցի փունջ մը պերճ,
Մաշր եկեղեցիս. ու ցըցէ՛, իբրեւ երգ մ'աստուածային,
Երփնապակիներդ մոգիչ, ուր մեր հոգիներն վառին,
Ու նետդ որ երկինքն ի վեր կ'անգայտի սլացումով մ'անվերջ:

Դուն ցեղի մը մեծ դարաւոր հիգին հուժկու յիշակերտ,
Սլաքի խուրձերուդ մէջ կը բռնըւի անդրաշխարհն անհուն.
Դրժոխքի կընճիւր կը խորշումի մէջ քու ցնորքներուն,
Երկնային թելի թափն է որ կ'առնէ վեր քու կամարներդ:

Կողերուդ միսին մէջ կը սարսըռայ երազ մ'ոսկեթով.
Ու, եղեմներուն լուսաշող՝ սիրոյ սաստիկ կարօտով,
Մըղուած ներհրգօր իղձերէն կուրծքիդ, որ կը բաբախէ,

Կ'երկարես թեւերդ, իբրեւ ուղեցոյց, խելայեղօրէն,
Դէպի երկնային վերաթեւումիդ կայանն հրեղէն,
Հըսկայ, որ ծունկի եկած ես շապկիդ մէջ քու ժաննակէ:

ԱՆՏՐԻ ԼԱՅՕՆ

“ԽՕՍԲ ԸՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ,,

Ըսիր. Երանի՛ որ կը հաւատան առանց տեսնելու:
Իսկ ես, ա՛խ, ես որ կը հասկընայի խօսքն այդ խորիմաստ,
Տարակուսեցայ ճիշդ այն օրերուն, զոր առակիդ մէջ
Կարճ ու մութ անցք մը կոչեցիր. այո՛, տարակուսեցայ
Թէ իմ զօրութիւնս կըրնար պահպանուիլ մի միայն Քեզմով.
Ու պոռացի, փակ սրահին մէջ ինչպէս իրկունն այն տըխուր՝
Թովմաս առաքեալդ. «Պէտք է որ տեսնեմ...» Ու տեսայ իրօք:
Բայց ատոր համար եթէ զարնըի՝ ճըմլուի հոգիս,
Երբ խոնարհեցնեմ այս ճակատս յոխորտ ու գոցեմ աչքերս,
Պիտի ընդունի՞ս, ով Դուն, որ նորէն երբ ծայնըդ լըսեմ,
Նըման Թովմասի, ձեռքըս՝ վէրքերուդ արիւնովը թաց,
Կարենամ ըսել քեզ դողդըղազին. Աստուած իմ եւ Տէր:

☆ ☆ ☆

Ես կը մըտածեմ, համակուած ահով մը յար աճեցուն,
Թէ դուն կըրնայիր, կըրնայիր գալ, ո՛վ Աստուած իմ, ընդհուպ.
Ամէնուն դուն հիւրը միշտ մըտերիմ, որուն՝ մեր տունն այս,
Աւա՛ղ, չի կըրնար իր դուռն ու երդիքն ընել արժանի:
Կը խորհիմ թէ զիս յանկարծակիի կը բերես հիմակ,
Ձայնելով անունս, ըսելով. «Ելիր, եկած եմ ահա.
«Պատրա՞ստ է սեղանդ. ինձ ըսպասելու համար քու հոգիդ
«Ունեցա՞ւ արդեօք իր յարատեւակ ու այլամերժ հոգն»:
Ու կը տեսնեմ որ քու առջիդ հոգին այս զեղծ կը ծածկէ,
Ամօթահար դէմք մը եւ ակընկոր նայուածքներ նըսեմ,

Դողալով որ չի կրնար անարգուած մատներուդ բերել,
— Ինչպէս աղքատ կին մը շրջագոյնստին իր գոգին մէջ սեւ,
Ոչինչ բայց եթէ գետնէն ժողվուած պըտուղներ կեղտոտ:

Թո՛ղ արտասուագին սըրտմաշուքներդ հոս՝ այս տունին, եւ գնա՛
Այդ ցանկապատէն անդին, բակէն դուրս, ճամբաներո՛ւն վրայ
Պիտի տեսնես հոն դուն ուրիշ խեղճեր, աւելի գունատ,
Ու ան՝ որուն բեռն, այնքան ծանրածանր, կը սպասէ քեզի:
Այն անձը որ հոն նըստած է վարը, գառիվերին ոտքն:
Անոր, որ մինակ պիտի չը կըրնար գիշերէն առաջ
Հասնիլ իր աւանն, որ հեռի է դեռ: Գնա՛ դուն անոր քով,
Բըռնէ ցաւատանջ իր ձեռքն, ու երգէ ցանկապատն ի վեր...
Երբ ամբողջովին ըստուերը իջնէ այդ տեղերուն վրայ,
Մի՛ վախնար երբեք, ոգիս անկասկած քեզ կ'առաջնորդէ.
Ու դուն պիտի զգաս զայդ այն ատեն երբ որ գործդ աւարտած,
Այդ օրը ամբողջ անծիդ մոռացմամբը ապրելէ վերջ,
Երեկոյին տուն վերադառնալուդ, զըտնես զայն պարապ,
Բայց սիրտդ՝ զեղուն, թաթաղուն խանդով մ'այնքան կատարեալ,
Որ զայն որպէսզի պատմես դուն ինծի, պէտք պիտ' ըլլայ որ
Քու շրթունքներուդ փոխ տամ իմ սիրոյս կայծակէ բառերն:

Ա՛լ չեմ ուզեր ես գալ Քեզի քայլովն այն թեթեւեղութեան
Որ կը վազէ, կանգ կ'առնէ, քսկըռտուն, կը սկըսի նորէն,
Այլ այն խաղաղիկ ու պիւրկ քալուածքով, որով մարդ կը զգայ
Թէ պիտի մինչեւ վերջին ծայրն հասնի, դըժուար հանգըրուանն:
Հարկ է, ա՛հ, ուրիշ ամէն դիտումի դէմ ըմբոստ սիրտով

Քալել դէպի Քեզ, առանց ըշտապի, ձեռներն խաչածեւ,
Ինչպէս ուխտաւորն, որուն հոգը չեն վէրքերը երբեք
Իր բոկ ոտքերուն, տաժանքը քաղցին, ու արեւը բարկ:
Քալել դէպի Քեզ, պահելով անծին մէջ խոնջէնքն ամբողջ,
Բայց առանց երբեք — եթէ հնար լինի — վար դընելու բեռն,
Անցած պահո՛ւն, լոկ՝ քաղելով ողկոյզ խաղողի եւ թուզ,
Ու ամենեւին կանգ չառնուլ, հօտը համբելու համար:
Քալել դէպի Քեզ, անայլայլէ կամբով, ինչպէս դէպ իր հայրն՝
Զաւակ մը հնազանդ, որ տուն կը դառնայ գիշերաժամուն,
Եւ չուզեր երբեք որ ծարաւը դուրսն անցընէ ջուրով,
Դիտնալով թէ ի՞նչ մեղրահամ գինի պիտի հոն խըմէ:
Քալել դէպի Քեզ, բոլորով սըրտիւ, երբ գիշերը գայ,
Երբ նոյն իսկ մութին մէջ ճամբան տեսնել կարելի չըլլայ.
Ու պահելով միշտ, ըստուերին մէջ ալ եւ սոսկումին տակ.
Պայծառութեան մ'յոյսը, յոյսը նորէն գըտնուած ճամբուն:

Բնակարանդ մօտ պիտի 'լլայ յայնժամ մեզի, վերջապէս.
Տոգորուած յուզմամբ վերադարձերու եւ ուրախութեան՝
Ընդնշմարելու սեմն այն պահուն երբ պիտի թալկանանք
Սակայն ըզգալով ըզմեզ անարժան՝ այս հանգըրուանին,
Ինքնաբերաբար պիտի ընդգրծինք հոն, մուտքին վըրայ.
Սուր յիշողութեամբն անցեալ բարդըւած սըխալանքներու,
Ընկճուած յանկարծ հոն վերերեւցած մեղքերու ներքեւ...

Ա՛խ. երանի՛ թէ, այն ատեն զգածուած՝ դուն այն կըռիւէն,
Որ պիտի առջիդ տրորէ այս մարմինըս տագնապակոծ,
Ըսէի՛ր թէ մեր ջանքով ջընջըւած է ամէն մեղանք,
Ու ներումի բառ մ'արտասանէիր, ձեռքերդ բացած:

ՄՕՐԻՍ ՄԱՐՏԷԼ

ՊԱՏԿԵՐԱՇԱՐՔ

Ա. . . .

Ա.

Ձէին փայլեր քու աչքերը՝ թաքուն մեծ յոյսերով,
Ու չէին բնաւ գուշակել ջանար անոնք նըշաններն
Խորհրդաւոր երկինքին. զի կը մնայիր դուն հակած
Ակօսներու խոտին վըրայ ու այգիի ուռերուն.

Հորիզոնին ծիրը երբ չէր բըռնկած տակաւին
Դուրս կ'ելլէիր, գործիքներդ ուսդ առած, տուներէն.
Գիտէիր թէ մօտ է օրն. ու, առանց սին խօսքերու,

Դուն կ'երթայիր ծորերու եւ սըրբասուն սիրտերու
Խոնարհութեանը մէջէն, լըռիկ, անո՛նց ետեւէն՝

Որոնց Յիսուս կը պատմէր առակներն իր գեղեցիկ:

Բ.

Ճըշմարտութիւն. զայն փոքրիկ մանուկ մ'հեգեց իրկըւան
Երփնապակւոյն վըրայ, ուր կը ծաղկէին վարդենիք
Հրեշտակածեւ սլացումով: Այն ատեն ա՛յնքան բարի
էր մարդը դեռ, որ կուտար իր պարզ հոգին՝ իրերուն:

Անմեղութիւնն ալ կ'երթայ առաւօտեան խոտերուն
Սըրսբփիւնին մէջերէն. անգէտ իսպառ թէ ի՛նչպէս
Իր բամպակեայ շըրջագեստը թըրջոտած է ցօղէն:

Ու երբ կապոյտ լուսնկան աղբիւրներուն մէջ վըճիտ
Կը դողդըղայ, ան գիտէ արդէն մաքուր կախարդանքն

Հեշտագըւարճ, սըրտագրաւ նըւագներուն Վէռլէնի:

Գ.

Ու մանուկը կը փախչէր այն քաղաքէն՝ ուր երբեմն
Եղջիւրները դեւերուն կը բուրէին գարշ հոտեր:
Եկաւ իրկունն, հուսկ ուրեմն: Ու լոյսերը դըրախտին
Շըլացուցին զայն սաստիկ՝ վերջալոյսովը կարմիր:

Տեսաւ ան որ թեւերն՝ մեծ կաղնիներուն կենդանի
Կ'երկարէին քաղելու աստղերն: Հովին մէջէն խուլ,
Անժելիւսէն ծանրացած, միջոցին մէջ կուլային

Մեռելներն այն որոնց ձայնն ան առաջուց կը հանչնար:
— Ու երբոր այգը ծակեց գաղտնիքը վարդ գարդերուն

Արեւն ու տղան իրարու կը նայէին դէմ առ դէմ:

ՄՕՐԻՍ ՓՕԹԸՇԷ

Ա.

ԻՐԻԿՈՒԱՆ ՀԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Փոթորիկը անցաւ զերդ թըռչանք մ'անգղերու,
Լի վայրագ կառանջով:
Խաղաղ ծովն աւելի խուլ կոծքով կը ծեծէ
Իր գլուխներն ու ափերն:

Օհ, երկինքը լուացուած ի՞նչ հանդարտ՝ այս իրկուն,
Այն վըճիտ ժամուն՝ ուր
Կը ցոլայ արծաթ նաւն հայլիին մէջ մաքուր
Անխորշոմ կոհակին:

Խաղաղէ՛, սիրտ իմ, բու մըրըրիկներդ ալ նոյնպէս
Կ'անցնին, ու կ'անդորրիս:
Ժըպտելով տե՛ս բացուած երկնից վրայ օրօրուիլն
Արմաւի ծառերուն:

Բ.

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Վերջալոյսը կը մարէ պայծառութիւնը նըրբին
Ու կարմրութիւնը՝ որով մայրամուտը վառեցաւ.
Ոսկի շրդարշ, ակատէ բիլ երկընքին վրայ ծրփուն,
Թունդ բոսորէ եւ տըժգոյն լելակ թոյրէ խազխըզուած:

Ահաւասիկ է զիշերն, մեղամաղծոտ, ծըխամած.
Անիրական երեցող լեռներուն վրայ, սարահարթն
Արծականիստ ու ժայռոտ, հովէն հըկող սեւ նոճի,
Ու հոտաղը, որ կ'անցնի՝ տառատով սեղմելով:

«Քանի՞ անգամ տակաւին, հանապարհորդ դու երկրի,
Որ ման կուգաս՝ զլորելով համբաներուն վրայ մըթին,
Պիտի կըրնաս մենաւոր տունն այն տեսնել վերստին,
Եւ աշունի վարդենին՝ անոր պատին վրայ կառչած.

«Մանեակին վրայ օրերուդ, զոր կը համբես խոկալով,
Ո՛րքան պիտի դեռ հիւսուին խորհրդաւոր հատիկներ:
Քանի՞ մտածկոտ իրկուններ պիտի շարեն շուքն իրենց,
Մինչեւ որ զայ հուսկ իրկուն մ'ընդմիջտ աչքերդ փակել».

— Տերեւները պարելով կը թըռչէին մի առ մի,
Կը ծըռէր փայտը ժանգոտ՝ զիշերային շըրշիւնէն.
Ու երբ զագաթը հասայ, կողոպտուած, հեւասպառ,
Տեսայ, տեսայ որ տունիս վրայ ցաթած էր լուսընկան,

Որ կը թուէր ինձ ժըպտիլ ըսքանչացած երկինքէն:

Գ.

ՎԻՐԱԻՈՐ ԿԱՐԱՊԸ

Այն պահուն՝ ուր մուրճերն կը զարնեն տակառին,
Ուր դարաստը հարուստ է խրուկով ու սաթով,
Պատուեց նետ մ'օղն, առանց գըծելու հոն ակօս,
Ու տալու ջրկայքին՝ սարսուռ, եւ ծառին՝ ցունց:

Կը կարժէր առուակն հոն յանկերզն իր միակերպ,
Ջուրին վրայ հիւ եկաւ տերեւ մը, թիթեռնիկ,
Շողափայլ հարաւէն դէպ' հիւսիսը կապոյտ.
Ոսկի մեծ գուռերէն կը հոսէր աշունն յորդ.

Եղանակն արքենի, կողովին տակ հիւսկէն,
Կը քալէ, կը ժպտի՝ ժըպիտով խոց սըրտի,
Սրբեցած բերկրանքով, թախիծով նոյն ատեն.

Իրիկունն յամրօրէն դէպի դաշտը կ'իջնէ.
Ջրկայքին վրայ, որուն կը փոթէ ջուրն հանդարտ,
Կը լողայ պերճ կարապ մը, վիզէն արիւնած:

ՄՈՒՆՁ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Հսի ես իմ ճակատագրիս. կը հետեւիմ քեզի, որ մուլթ
Գիծերըդ միշտ կը քողարկես. եւ որ ինձ բնաւ չես խօսած սուտ:
Առաջնորդէ՛ ինձի. բայց այս աչքերս պէտք է տեսնեն ոտներս.
Պէտք է մըխեմ նայուածքս ըստէպ աստեղազարդ կամարէն ներս,
Զոր չը քաղէ պէտք է դիմակը մատներուդ սիբիլական:

Համը՝ անշըշունջ, ան զիս քաշեց՝ տարաւ դէպի անտառը խոր,
Ուր գազաններ կը սլըքտային, ուր կ'երգէին հաւքեր աղուոր,
Դէպի ծործորն՝ ուր կը գըլգլար ճարճատ խոխոջն առուակներուն,
Ու անցնելով լերկ ժայռերէն, խարտեաշ դաշտին ծոցէն սիրուն,
Կ'երթար մինչ ամիս, ուր ջուրերուն վրայ կը քնանայ լուռ՝ լուսընկան:

Հոն անոր ձեռքն երկարեցաւ դէպի անդունդը միգամած,
Որ սահմանին կուտայ ցոյց զիծը՝ ոտքերուն հոն խիզախած.
Ու մինչ գըլխով նըշան կ'ընէ ան ինձի, ես իրեն կ'ըսեմ.
«Գիտեմ». — հոն վարն, այդ միջոցին, ծովը կուլար երգ մը վըսեմ.
Դրախտի ցոլքեր կը պըսպըղար կարծես ըստուերը ոսկեզօծ:

«Գիտեմ, այո՛, գիտեմ թէ հոս է տեղը իմ մեծ լըռութեան.
Պիտի քնանամ հոս, երագէ զերծ, անտանջանք, մինչ յաւիտեան:
Շատ անգամներ ես այս վայրկեանն երկիւղախառն ուզեցի.
Տեսնելով խուլ Հընձող մը որ, մանգաղն ի նօճ, կուգար ինձի:
Բայց դուն որ զիս հետըդ բերիր անձայն, անճիկ, աչքերըս գոց,

«Պիտի չկրնա՞ս յայտնել ինծի արդեօք, թէկուզ նըշանացի,
Ինչո՞ւ բերի՞ր զիս այս երկար ճանապարհէն բոկագնացի,
Որմէ կը թուին խորշիլ մարդոց քայլերն ուժգին քամահանքով.
Զի մեծ ճամբէն կ'երթան գրեթէ ամէնքն հանդարտ ու քովէ քով:
Իրենց համար վաղուան կայանն այսօրուրնէ որոշելով:

«Ու ես մըտայ քու ետեւէդ անտառին մէջը երազին,
Անհոգ՝ թէ ի՞նչ միբեր էին, զոր հոն շատեր կը քաղէին:
Ականջ դրրի շըշնջիւնին բնակիչներուն իր անհանգիստ,
Թըռչնոց ծայնին, ու աւազին վրայ փըշըռող կոհակին խիստ.
Ամէնքը բան մ'ըսին ինծի. դո՛ւն լոկ մնացիր անխօս՝ անխռով:

«Աւասիկ, արդ պառկած եմ ես այս միեւնոյն ափունքին վրայ.
Ուր պիտի օր մ'ամէն քայլերը մահացուաց յանգին անխնայ,
Հրեշտակային կոչերուն թէ՛ իսկ հետեւած լինին կամ ոչ,
Իմ հեռաչու գնացքէս քեզ ի՞նչ բերած եմ ես ձեռքով դողդոջ,
Բացի ծակուած այս փայտէն, ո՛վ Պան, զոր կուտամ բազինիդ ձօն:

«Ի՞նչ, ի՞նչպիսի ծայներ հընչած են շինական այս սրինգէն, որ
Կ'երգէր յաջո՛րդաբար սըրտի թընդիւններով դաշնակաւոր,
Անեղծական սէրն, անոր հրայրքն, ու նըւղումը հեւ ի հեւ.
Եւ որ դարձնել կուտար երբեմըն կըշոռթով մ'արագ, թեթեւ,
Զեր կաքաւն, ո՛վ Սիլըւաններ, ու կատարել Մուսայք, ձեր տօնն:

«Յաւերժական կուրծքին վըրայ նըւիրական այս մօրը հին՝
Բնութեան, ուր միշտ կը փընտռեմ ես, վաղուց, լոկ բառ մ'աստուա-
ի՞նչ եմ գըտած որ գոհացնէ իմ սովամահ հոգիս հըզօր, [ծային,
Անվրիպական յո՞յս մը արդեօք, թէ գիտութիւն դառն ու խոժոռ.
Պատգամներ ճիշդ ու ապահով, շըշո՞ւնջ մ'աղճատ ու ընդունայն:

«Կ'երթայի ես մէն միայնակ, բայց փընջելով մարդոց համար,
Սիրոյ կարմիր ծաղկունք, շուշանք՝ սըրտի զեղման գեղայարմար:
Եթէ կիսով չափ հատուցած են ինձ՝ ինձմէ առածներին,
Վարձքս է կատար: Ես գումարները չեմ կըշռած ամենեւին:
Ու վիշտս այնքան չէ խոր ու մեծ, որչափ է գութս բարձըր ու լայն:

«Սակայն ինչո՞ւ մատնանըշուած ըլլամ ես սոսկ իմ այս ջանքէս,
Ի՞նչ եմ կըրած, ի՞նչ եմ ուզած, ի՞նչ է այն զոր հասկցած եմ ես.
Ո՞վ գիտէ բուն իմ այս դիտումն՝ ոյր վարձքն է այս տառապանքն
Ի՞նչէ նպատակն այս անդադար ըստեղծումին՝ ում կը ճըզնիմ. [իմ.
Յիշատակներ աւելի պե՞րճ, թէ բեկորներ յաւերժական:

«Մահը մեզի չի տար ոչինչ՝ իբրեւ կեանքի բացատրութիւն.
Երկինքի կարգը ահաւոր չեզրակացներ ոչինչն անհուն: [եաց,
Ուրուական դու, ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, բայց բառ մը միայն, բառ անծկայր-
կայ ու կը մնայ, կառչած դեռ հոն, խորն հոգիի մը յագեցած:»
— Ու մատն անոր, կողքիս կանգնած եւ քանդակուած քարի մը վրան,
Գըծեց սա բառը, ԸՆԴՈՒՆԷ, — ու փակեց աչքըս՝ մահուան քունն:

ՓՕԼ ՔԼՕՏԷԼ

ԱՔՍՈՐԱՆՔԻ ՏԱՂԵՐ

Ժրխոր Մարդոց, ոտնածայներ, ցիւց, կանչիւններ, քրքջանք՝ ետեւս,
Առջեւս՝ երգեր, տարփանք, սակարկ, կազուկըռիւ, խօսուըռ-
[տուքներ :
Կ'ուզեմ խեղդել ըզքեզ, ամբոխ դու, որ իմ մէջս կը վրժժաս .
Լըռէ՛ր ոգի դու ծայնարծակ . եւ դուք, ծայներ խօլ, մարեցէք :

Կը շառաչէ ծովը, երկիրը կը դըղըրդի, կը մըռնչեն հովերն ու ժգին .
Կը մըրմըռայ խորունկ անտառն, կ'երգէ թըռչունն . ունայնութեան
Ժամեր : Քնացի՛ր, անցեալ : Դուն դեռ, ո՛վ մանուկ, ի՛նչ կ'ուզես
[ինծմէ .

Ա՛խ, ո՛վ ծաղիկն այս աշխարհիս, գոցէ՛, գոցէ՛ քու շափրակներն :

Դո՛ւն ալ, դո՛ւն ալ, ո՛վ սիրտ, լըռէ՛, լըռեցէ՛ք դուք ալ, հառա-
[չանք .

Կը տեւէ մէջըս հին մըրմունջն, ու չի կըրնար վերջանալ բնաւ .
Լըռեց ամէն ինչ . եկո՛ւր, իմ գիշեր, ըստուեր դու՝ ըստուերէն .

Եկո՛ւր, լուռութիւն նըւիրական եւ հարսանեաց, ո՛վ արեգակն
Իմ հոգիիս, եկո՛ւր, եկուր, խաղաղութիւն, սէր, եկո՛ւր, թի՛ւ .
Եկո՛ւր, Աստուած իմ, ինծի հետ, եկո՛ւր, եկուր, քուն հրատոչոր .

* * *

Սիրոյ շիկնումը եւ շիկնումն ամօթին
Կը ծածկեն դէմքս, ուսկից ձեռքերս եմ քաշած . [լիրտ
Պիտի կենամ կանգուն՝ մարդոց նայուածքին դէմ միշտ անխը-
ինչպէս մարդ մը նըշանաւոր, որմէ ոչ ոք չի պատկառիր :

Ամբողջ ամայք է բարձրացող լոյսին առջեւ .
Ու ճակտիս վրայ կը կրեմ, բոսոր վըկայութիւն,
Արեւուն դէմ կանգուն կեցած մարդու մը պէս .
Սիրոյ շիկնումը եւ շիկնումը ամօթին :

Յաղթեցիր ինձ, սիրեցեալդ իմ, ո՛վ թըշնամի .
Պաշտպանութեանս համար չունիմ այլ եւս ոչինչ .
Առիր ձեռքէս բոլոր գէնքերըս մի առ մի .
Եւ աւասիկ առջիդ կեցած եմ, բարեկամ :

Ո՛չ տարփանքները, եւ ոչ Բանը նենգաւոր,
Ոչ քիմեռնը, երիւարի պէս շըլացած .
Հաւատարիմ չեղան ինծի, զիս մատնեցին .
Ու իմ վատ սիրտըս չըկըրցաւ զիս չըբմեղել :

Ի գուր փախայ . ամենուրեք գըտայ օրէնք .
Պէտք է տեղի տալ վերջապէս, ո՛վ դուռ, ներս ա՛ռ .
Հիւրը, ո՛վ սիրտ սարսուցող, պէտք է ճանչնալ տէր՝
Մէկը որ մէջս է, եւ աւելի քան զիս՝ իմ անծն :

Երկինք, ոլորտք, իմ վրաս՝ որ հոս եմ՝ գըթացէք .
Մեռելներէն դեռ չըկանչուած, եկած եմ ես .
Արդար, յաւերժ, սուրբ Աստուած, Տէր Ամենակալ,
Աւասիկ խիստ ձեռքերուդ մէջ եմ ես ողջ ողջ :

ԺԱՆ ԷԳՍՈՒ

ՄԱՐԹԱ ԵՒ ՄԱՐԻԱՄ

Երկու քոյրեր. Մարթա ունէր շագանակի գոյն մագեր, Պայծառաչուի Մարիամը, փոքրը, վարդագեղ, խարտեաշ էր. Ու Անիկա, որ աշխարհի պիտի կտակէր սէր անհուն, էր Առաջնորդը ապահով այդ վարանոտ սիրտերուն:

Մարթա, թէեւ քիչ մը գոռոզ, տիրուհին ինքն էր տունին. Չէ՞ որ հոգերն ու խընամքներն իշխանութիւն կը ծընին. Միւսը, որուն ծառայութիւնն ամէն հեղ էր մերժուեր, Իր առտընին յարկին ներքեւ օտարական մը կը թուէր:

Արդ, Մարթա, օր մը, երբ Յիսուսը ընդունած էր տունն իր, Մարիամ, նըստած՝ Վարդապետին քով, կ'ունկընդդէր մըտադիր. Ու խօսքերովը, զորս ինք նոյն իսկ երկարել կը ջանար, Իր պարզուկ միտքը կը կազմէր ուշադրութեամբ անըսպառ:

— «Ըսէ՛ ինձ, Տէր, կը կարծե՞ս թէ ապականուած է հոգիս. Գու կորսըւած ոչխարն է ան... Թէ այդպէս է՝ վա՛յ սրտիս, Կը թօթափեմ ես զայն ինձմէ, կուտամ քեզի. տա՛ր դուն զայն»: Ու մինչեւ վերջը կը խըմէր լըսած խօսքերը, անձայն:

Կը մըրմըռայ անդին Մարթա, ու դէմքն է քիչ մը մըթին. Կը նախանձի, երբ կ'ուզէ քոյրն աշխատութեանն իր բաժինն. Տանտիրուհի, բայց վերջապէս կը ցասնու դոյզըն բանէ. Պնակներն՝ որոնց ինք գիտէ թիւը, շարունակ կը համրէ:

— «Մ՛խ, Վարդապետ, կ'ըսէ Մարիամ, կը խօսիս ի՞նչպէս անոյշ, Մետաքս հագած շուշաներուն, աղաւնիին վրայ քընքոյշ. Ըսէ՛ ինձ, հոն պիտի ըլլա՞ս, գերեզմաններն երբ բացուին. Երբ քեզ տեսնեմ ես այն ատեն, պիտի չվախնամ բընաւին»:

Օր մ'իր աչքերը ուղղելով դէպի խարտեաշն իր կըրտսեր, Սիրուն խօսքէ ախորժելէն սըրտնեղ՝ այն միւսը կ'ըսէր. «Ձեա աշխատիր դուն երբեք, մինչ ես կը գործեմ օրն ի բուն. «Բայց ժամանակն է որ ալ զաս ինձ վըճարել պարտքըդ դուն»:

— «Եկո՛ւր, մըտիկ ընել իրեն պէս, եւ քիչ մը հանգիստ ա՛ռ», — «Պատուիրէ՛իր, կըրկնեց Մարթա, որ ա՛ն ինձի օգնել գար»: Բարկութենէն դէմքը տըխեղժ երեւոյթ մը առած էր. Ու յամառ բարբը՝ Աստուծոյ զայն անհաճոյ կ'ընծայէր:

— «Մա՛րթա, Մա՛րթա, ըսաւ Յիսուս, Թո՛ղ այդ գործդ, ի՞նչ կ'արժէ Կուգայ Մարիամ. իսկ քեզի՝ գալ եւ ի՛նձ լըսել է արժան»: [ան. Պատասխանեց, սակայն, Մարթա, «Ձեռքո՛վ գործել կ'ուզեմ ես. Մեր տունն է մեծ շատ, եւ մընալ ծոյլ՝ չի գար բնաւ իմ սիրտէս»:

Տեսնելով թէ անիրաւ էր ան, Ինք ըսաւ վերըստին. «Մարիամի ընտրած բաժինը լաւագոյնն է բաժին». Ու մինչդեռ ցած ձայնով, նըստած, փոքրիկ քոյրը կ'արտասուէր, Յիսուս, դըրած իր ձեռքն անոր աղուոր գըլխուն ոսկեհեր,

— «Ոչ ոք կըրնայ այդ լաւագոյն մասն ապշուպել ա՛յն անձէն, Որ կը փընտռէ զիս, եւ կ'ուզէ առնել խօսքի ի՛մ գանձէն»: Ու, մըտախոհ, Մարիամ, իր սիրտն յոյզերով գողտըր սարսուռն, Աչքն Յիսուսի ուղղած, կ'ըմպէ կեանքը անոր խօսքերուն:

“ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆ ԱՃԷՐ ԵՒ ԶՕՐԱՆԱՅՐ ԼԻ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ,
ԵՒ ՇՆՈՐՀՔՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԷԻՆ Ի ՎԵՐԱՅ ՆՈՐԱ,,

(Ղուկ. Բ. 39-40)

Ան տասներկու տարեկանէն մինչ երեսունն,
Ի՞նչպէս կերտեց իր հոգին, գոգն իր արուեստին.
Աստուած Հայրն ի՞նչ կ'ըսէր հոգւոյն այդ սիրասուն.
Ի՞նչ պատասխան կուտար անոր հիւսին որդին:

Օրէ օր միշտ մարդ հետեւիլ կ'ուզէր իրեն...
Առաջնորդն ո՞վ էր այդ տըղուն աստուածային:
Այս մասին գիրքն ու մարդկութիւնը կը լըռեն,
Ու ժամանակն այդ կը մընայ խորհուրդ խորին:

Վերջէն, օր մ', ան ըսաւ. «Օրհնեա՛լ, Հայր գերազանց,
Որ ծածկեցիր զխտուններէն այս բաներն, ա՛խ,
Բայց յայտնեցիր զանոնք ըզբեզ սիրող մանկանց»:
Ու Սուրբ Գիրքին մէջ կ'երեւի մանուկն յաճախ...

Ասո՛ր մէջն են իմաստութիւնն, Աւետարանն.
«Եղի՛ր նըման մանուկներուն, կայտառ, ժըպտուն:
Մարմինին պէս միտքն ալ է մի դիւրաբեկ բան:
Սի՛րտ, սի՛րտ... եղի՛ր խոնարհ, ու զիս կը հանչնաս դուն»:

Տասներկուքէն՝ երսուն, խոկաց ան եւ պահեց,
Աստուածօրէն, զերդ գանձ մ', իր սիրտը մանկական:
Երազելով գործեց: Դիտեց զայն մայրն ի հեծ:
Ու չարին դէմ երազն եղաւ իրեն պաշտպան:

Իմաստութեան մարդերն երկու տարիք ունին,
Զոյգ անուններ. Սիրել, Խորհիլ: Արդ, Յիսուսի
Համար խորհիլն է սէր. սէրն այն իմաստունին,
Որ հոգիի երկունք՝ հոգւոյ ունի որդի:

Երբ ոյժին եռքն օր մը շարժեց սրբտին մէջ յոյզ,
Գուցէ հրպաւ Սամարուհի մ'իւր նայուածքին,
Բայց մեզ փորձող խռովքէն հոգին իր տալով խոյս,
Դարձաւ շեշտ դէպի «բարի մասը» սրբտագին:

Որ պահէ ոյժն որ կ'ելլէ, երբ իրեն դըպչին,
Իր մարմինէն բուժիչ եւ իր ըզգեստներէն,
Պահէ անոյշ ժըպիտը, շողն իր շըրթունքին,
Կ'ուզէ որ կոյս մընան իր մէջ բոլոր սէրերն:

Կ'արհամարհէ ինչ որ ունի հրապոյր լոկ սին.
Լոյս աչքերէն իր պէտք է դուրս գայ թովք անհուն.
Պիտի երբեք տուն չը կանգնէ վրան աւազին,
Սիրտի սէրերն միայն ունին հիմ հաստատուն:

Քսանամենի՛ ան կը խորհէր այսպէս արդէն.
Միշտ կը խոկար, մեկուսացած տեղ մը, լըռին,
Կը նախընտրէր ճերմակ շուշանը վառ վարդէն,
Տեսանելի փաղփղուն գեղէն՝ շնորհը սրբտին:

Կ'գմայլէր ինչպէս կ'ելլէ վեր սերմն ընդհողուած ,
նոյն իսկ Շաբաթ օր , կ'ելլէ վեր , տիւ եւ գիշեր .
Ու կ'երազէր համբուն վրայ ծաղկաւէտուած .
Ու կեանքն ամբողջ Աստուած իր նոյն սիրով կ'օծէր :

Հասկ , թրգենի , բոյն , խօսք մ'ունին ամէնքն իրեն .
Ճանչցաւ անշուշտ ժիր մըշակաց հետ անոնք ալ ,
Որ , յապաղկոտ թէեւ ու ծոյլ , սակայն կ'առնեն ,
Միւսներուն պէս , իրկունը , նոյն վարձքը դարձեալ :

Սըրտանց՝ տիրոջն այն վարմունքին կը համակրի ,
Որ բարիին՝ արդար , գըթած է չարերուն ,
«Իմ սէրս օրէնքը իրենցին գուցէ չունի .
Բայց ես դէպի Հօր մը կ'երթամ քաղաքն անհուն» :

Չոր թրգենույն վրայ չը գըտաւ պըտուղ երբոր ,
Չ'այրեց . թոյլ տուաւ որ անոր շուրջն աղբն , բրն ,
Ճանչցաւ թերեւս անառակն ալ , ու անոր հօր
Ըսաւ հարկաւ . «նեղել գիտցէք աստուածօրէն» :

Ու երբ բացաւ հոսկ ուրեմն իր հոգին անհուն ,
Վըսեմ խօսող եւ նահատակ գերյաղթական ,
Մեզի տուաւ երբ , մէկ անգամէն , կեանքն իր համբուն ,
Մեզ ջըլացնողն իր մանուկի հոգին էր այն :

ՔՈՒՆԸ

Հրաշալի մարդը , որ ունէր իր հոգւոյն մէջ
Աստուով լի՝ քան այս երկինքն՝ ա'յլ մի երկնատուն ,
Ու սիրտին մէջ՝ արեւ մ' , աղբիւր բոցի անշէջ ,
Ու միտքին մէջ՝ հանդարտ փայլող երջանկութիւնն ,

Մարդ մը , որուն՝ փառքէն հինուած էր վերարկուն ,
Ուղիղ միտքէ եւ ամենէն մաքուր վուշէն ,
Որուն խօսքերը ունէին փղոսկրի յըղկումն ,
Մահիկին փայլն , ու կապոյտին երփներն ամէն ,

Ոյր՝ աղամանդ մըն էր ամէն մէկ բառը պերճ ,
Զորքս , ծըռած , կը ժողվէին աղքատներն խեղճ ,
Ոյր՝ խոտին մէջ՝ քայլը ծաղիկ ցանէր անվերջ ,
Նայուածքն որուն՝ շող կը ցընցղէր հոգւոց տըխեղծ ,

Լոյսէ մարդուն վրայ այդ՝ գիշերը երբոր գար ,
Մինակ , աղքատ մարդն այս , որուն սիրտն Աստուած էր ,
Պառկած ատենը , կը փընտռէր զուր տեղ մի քար ,
Ուր , քնանալու համար , գըլուխն հանգչեցընէր :

ԼԸ ՄՕԵՆ

ՅՈՒԴԻԹ

Պառկած է Հողեփեռն. ջահը որ կը քնանայ,
Խաւարին է խառնած՝ լըռիկ՝ իր լոյսին բոցն,
Ու Յուդիթ իր գեղին քօղ ըրած ըստուերն հոծ՝
Որ գազանը վայրագ իր շողքէն չարթըննայ:

Թուրը՝ զոր այս համեստ հրաշագեղն է բըռնած,
Կ'աւելցնէ իր դէմքին վրայ՝ վըսեմ փայլ մ'անհուն,
Ու տալու համար սիրտ անոր, վեհ այդ պահուն,
Ականջին կ'ըսէ իր հրեշտակը ծայնով ցած.

— Մեռած մ'է, որ պիտի ըսպաննես դուն, Յուդիթ,
Հանդերձանքն ըրած են իր մահուան ու փառքիդ՝
Դաւակցած իրարու՝ արդէն քունն ու գինին.

Պէտք չէ որ քեզի վախ ազդէ բնաւ քու գերին.
Քու թեւերդ, անվրտանգ, պիտի գլուխը կըտրեն
Այս մարդուն՝ ոյր աչքերդ խըլած են սիրտն արդէն:

ՓՈՆԹԱՎԻՍԻ ՏԸ ՄԷՍԷՅ

ԷԳ ԱՌԻԻԾԻՆ ԵՒ ԻՐ ԵՐԿՈՒ ԿՈՐԻՆՆԵՐՈՒՆ ԱՌԱԿԸ

(ԵԶԵԿ. ԺԹ. 19)

Ո՞վ էր անոր մայրը. — Առիւծ մը մատակ,
Որ կը բնակէր նըմաններուն հետ իրեն.
Ու, խորն որջի մը, իր վըտիտ փորին տակ
Կուտար երկու կորիւններու ապաւէն:

Առաջնեկին ան ցոյց տըլաւ նախ համբան՝
Անապատի աւազներուն մէջէն կրակ.
Յետոյ թէ որան ի՞նչպէս պէտք էր որ տար ան
Ժանիքներուն եւ հանկերուն իր հարակ:

«Ա՛լ գնա,» ըսաւ ապա, «մարդուն հետ կըռուի՛ր»:
Մօր հրամանին հնազանդելով ձագը հենց,
Սրացաւ յանկարծ: Դիտեն ազգերն անունն իր,
Եւ թէ ո՛րքան խըմեց արիւնն ան իրենց:

Բայց բըռնուեցաւ. մայրն եղտիւրին մէջը, լուռ,
Սպասելէ վերջ երկար, մէկալ եղբօրն ալ
Օր մ'ըսկըսաւ՝ մագիլներովը իր սուր
Պատըռտելու համար իր որսը՝ դաս տալ:

Յետոյ ուղղեց զայն դէպի ստուերն ու լռութիւն,
Հսաւ անոր. «Գրնա՛, ատենն է արդէն»:
Ու բաշն հովին՝ սրացաւ երկրորդն ալ իսկոյն,
Արծակելով իր մըռնչիւնն առջեւէն:

Գազանն ի՞նչպէս էր գինովցած արիւնէն...
Ժողովուրդները կը փախչին ահաբեկ.
Պիտի մարդիկ էգին այս ծագն ալ բըռնե՞ն...
Աշխարհ այսքան աւեր տեսած չէր երբեք:

Թըշնամւոյն դէմ միացուցած ուժերնին,
Համաձայնած են ա՛լ ամէնքն իրարու.
Ու խայծերէն հրապուրուելով ծուղակին,
Օր մ'անոր մէջ ինկաւ առիւծն ահարկու:

Մանուկ մ'հիմայ կըրնայ անվախ, համարձակ,
Անոր վրայ ժայթքել թուքն իր այպանքին:
Իսկ էգն անդին, ակընկառոյց, միայնակ,
Զո՛ւր կը սպասէ վերադարձին իր ծագին:

ՊԵՏՐՈՍ ՄԵԹԱՍԹԱՍԻՈՍ

Ի ԾՆՈՒՆԴ ՓՐԿՉԻՆ^(*)

ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՀՐԵՏԱԿ

Երկնակառոյց կամարներէն լուսավառ,
Թեթեւ թեւովը զեփիւռին իջած վար,
Ձեզ կը բերեմ լուրը անհառ բարութեան:
Ահա լոյսի կ'փոխուի խաւարը դաժան.
Ահա կ'ծագի այգն ըղծալի սուրբ տիւին,
Ու շաւիղներն աստեղանմ կը բացուին.
Ո՞վ մահացուք, խաղաղութի՛ւն ձեզ յաւէտ.
Ա՛լ ձեր պարտքին տըրուած է ձեզ մուրհակն ետ.
Ձի արքայից արքա՛ն ծընաւ ձեզ այսօր.
Մարմնացած Բանն, անժամանակ Որդին Հօր:
Առնելով լուրը այս բարի,
Տիեզերքն ամբողջ պիտի բերկրի.
Բայց ամենէն աւելի դուք, ո՛վ մարդիկ,
Որ աշխարհի սանձը ձեր ձեռքը ունիք,
Ու երկրի վրայ դէմքով անոր կը նմանիք:
Ձեր իրաւունքն են խինդն այլ եւս ու խրախոյս.
Ձի ամենուն արդար բաժինն է ա՛լ յոյս:
Պիտի զօղէ խաղաղութիւնն իրարու
Գահն ու գերին, ցարդ իրարմէ միշտ հեռու.
Ձաւակներով պիտի լեցուին արքունի
Առաքաստները: Նա որ ա՛յնքան ունի
Ձեզի համար սէր եւ գորով անծընդիր՝

(*) Հ. Ե. Հիւսփազի անյանգ գրաբարէն աւելարհաբարի վերածուած:

Ի՞նչպէս կըրնար ձեզ չը շնորհել իր բարիքներն անխնայիւր.
 Վրտանգներէ ալ ազատ՝
 Պիտի պանդուխտն անցնի կըտրէ լեռներ շատ.
 Մըրրիկներէ ապահով՝
 Նաւ ու նաւորդ պիտի անցնին գետեր եւ ծով.
 Աստղերը հաշտ պիտի ըլլան ա՛լ ձեզի հետ,
 Ու պիտի ձեր կեանքը դառնայ երջանկաւէտ.
 Անմեղութիւնը պիտի գայ
 Ու բընակի երկրի վըրայ:

ՏԵՍԻՒԼ Բ.

ՍԷՐ, ՀԱԻԱՏՔ, ՅՈՅՍ

ՍԷՐ

Այն ցանկալի օրը, ուրեմն, հասաւ արդ,
 Քաղցրիկ քոյրեր, ցանկալի օրն այն զըւարթ,
 Զոր ձեզ կանուխ գուշակեցին երգերն այն
 Յորդանանու կարապներուն նուիրական:
 Ինչպէս յայտնեց ձեզ աւետիսն հրեշտակին,
 Ինչ որ կըրցած է հաւատալ ձեռնէ մին,
 Ինչ որ եղած է արդէն յոյսը միւսին,
 Իմ միջոցաւս ահա կ'առնու արդ՝ մարմին.
 Մըսուրքին մէջ կուլայ ցուրտէն զոփալով ինձ համար ան,
 Ան որ կուտայ եղանակաց եւ աստղերուն միշտ հրաման.
 Յաւերժական արեւաշող իր գահոյքէն իջած վար,
 Կ'ենթարկըւի արկածներուն դըժնեայ օդին՝ ինձ համար:

ՀԱԻԱՏՔ

Ոչ ոք քան զիս կըրնայ ըլլալ բնաւ զըւարթ.
 Ե՛ս էի որ, թէեւ գաղտուկ, մինչեւ ցարդ,
 Մեծարեցի միշտ՝ մըթին
 Գաղտնիքը մեծ խորհուրդին:
 Հաւատացի, չը տեսայ.
 Ա՛լ ըստուեր չէ. լոյս է սա.
 Իմանալին ցարդ մըտաց
 Ա՛լ կը տեսնեմ աչքով բաց.
 Բայց երջանիկ եմ, երջանիկ եմ եւ ե՛ս.
 Երջանկագոյն, նոյն իսկ, այո՛, քան ըզբեզ:

ՅՈՅՍ

Ես, ճըշմարիտ արեգական նորածագ
 Գէթ հեռուէն տեսնելով այգը յըստակ,
 Կ'սպասէի անոր ծագման, որ հիմա
 Եկած՝ հասած է ահա.
 Ա՛խ, ցընծութիւն քեզ, հոգի իմ, ասկէ վերջ
 Ո՛չ մէկ բարի իղծ չը մընայ պիտի ստերջ.
 Ամէն ազնիւ երազ պիտի անխափան
 Յանգի ըստոյգ եւ իրական կատարման:

ՀԱԻԱՏՔ

Թեպէտեւ կոյր էի ես,
 Բայց երջանիկ այս դէպքն աչքիս դէմ յանդիման էր կարծես.
 Ես յուսացուած բաներուն հաստատութիւնն եմ անհառ.
 Ու ծածկըւած խորքերու յայտնագործումը պայծառ.

Երկրի ծոցին մէջ թաղուած սերմը փոքրիկ
Ձի ցուցըներ երբեք տերեւ ու ծաղիկ .
Սակայն իր մէջ ունի ան՝ նուրբ մաշկին տակ
Տերեւը , բոյսն ու ծաղիկը բովանդակ :

Ս Է Ր

Ազնւական է պայքարն այն բանավէճ՝
Թէ ամենէն աւելի շատ ո՞ւմ ծեր մէջ
Պէտք է լինի խընդառիթ՝ օրը ծնընդեան
Բանին , օրը գերեզարծին մարդկութեան :

Յ Ո Յ Ս

Հասարակաց խընդութեան մէջ ինձ է անկ
Մեծագոյն մասը հըրճուանքին . զի ե՛ս ցանգ
Եղայ բոլոր մարդոց ընկերն անբաժան ,
Իրենց կեանքի արկածներուն մէջ դաժան .
Տապանին մէջ Նոյի հետ ես էի որ
Կուրծք տըլի միշտ մըրրիկներու ահաւոր :
Երբ ամպրոպները թօնընկէց պայթեցան
Ու տարափները տեղացին դղըրդածայն ,
Ես էի որ իր ընտանեացն ահաբեկ
Ներշնչեցի սփոփ առաւել քան երբեք .
Ինձմով , ի հնումըն , նահապետն Աբրահամ
Կըրցաւ սուրը բըռնել աջովն հայրախնամ .
Ու անտըրտունջ , ոչ մէկ կընճիւ իր դէմքին ,
Ձոհին սեղանն հանել միակ իր որդին :

Մեծ ազգասէրն , եգիպտական առաջնորդ ,
Աստուածային պատգամներուն սուրբ միջնորդ ,
Ինձմով դիմեց . ու բըռնաւորն ռխերիմ
Խարդաւելով պատրանքներով մըտերիմ ,
Ճեղքեց ալիքն երիտրական ջուրերուն ,
Ու տարաւ հօտն անթաց ոտքով շատ հեռուն :
Իմ շընորհիւ է որ մըշակը չըզգար
Ազդեցութիւնն ամրան տօթին վնասակար .
Կը բըրտնի , բայց ոչ իր գործը , ո՛չ բըրտինքն
Ձեն նեղեր , չեն մըտահոգեր երբեք զինքն :
Իմ շընորհիւ է որ բանտին մէջ տըխուր ,
Հէք յանցաւորը կը սփոփուի մըտադիւր .
Կը մոռնայ վիշտը սըրտին ,
Ու շըղթայից շառաչին

Մէջէն նուագներ լըսել երբեմըն կը կարծէ իր հոգին :

Ս Է Ր

Մեծ են , այո՛ , քու խընդութեանդ պատճառներն ,
Ձի ճըշմարտուած կը տեսնես այլ եւս ըստուերն ,
Եւ մեզի յուշ կ'ածես արդիւնքը անոր :
Ձի խորհուրդի պատկեր մ'է այն տապանն՝ որ
Հաւաքավայրն եղաւ բոլոր սուրբ ոգւոց
Ձորըս կ'այրէր մէկ հաւատքի միակ բոց .
Ու ծերունի նահապետին հրամայած
Ձոհը՝ տիպն էր անոր որով Հայրն Աստուած
Կ'ուզէ այսօր մեզ փըրկել մեղքի կեանքէն դառնահեծ .
Իսկ ընտըրեալ բանակին Կարմիր Ծովէն անցքը մեծ ,

Ու խորտակուելը շրջափայտ բովանդակ
է ճշմարիտ ազատութեան նըշանակ,
Զոր կը շնորհէ մահացուաց
Աստուածորդին մարմնացած:
Երկնից արքան միշտ յայտնի չի բարբառիր,
Ինչպէս երբեմն ամպին մէջէն շնորհածիր՝
Որտեղնդոստ փայլակներով ցոլարծակ.
Տիեզերքն անոր կամքին է խօսքն համարծակ.
Կը խօսին այդ գործերը, պէտք է որ մարդ
Միտ դնէ միշտ անոնց հոգւով լուրջ ու զուարթ:

ՀԱԻԱՏՔ

Ինչ որ անոր բերկրանքին իբրեւ պատճառ կուտաս ցոյց,
Իմինիս եւրս նոյնքան պէտք է նկատուի ապացոյց:
Ամէն բարեաց՝ որոնց յոյսն ունի՝ ես ինքս եմ պատճառ.
Ե՛ս ժողովեցի, Ե՛ս, Յակոբ նահապետի խօսքն ու բառ,
Որոնցմով ան գուշակեց ծագումը այս սուրբ օրուան:
Գանձեցի զայնս՝ յոյսին մէջ. ինձմէ՛ ուսաւ ամէն բան.
Առանց ինծի, ան ոչինչ իմանալու չէ ընտել.
Ո՛վ որ առանց ինձ ժրպրհի բնութեան գաղտնիքը քննել,
Խօլական բիրտ մոլորութեանց մէջ կ'իյնայ,
Ճիշտ՝ երբ ինքզինքը շատ ներհուն կ'զգայ նա:
Ոմանք մեկնել կը ծրգտին ո՛ւսկից է լոյսն աստղերուն,
Եւ կամ թէ ո՛վ կը վառէ վարսամն՝ երկնից խորն, հեռուն.
Այդ ամէնն են բարբանջանք. անոնց բնաւ մի՛ հաւտար դուն.
Առանց վտանգի չի կրնար վերթել միտքը մարդուն,
Եթէ ինձմով չառնու թռիչ,
Եթէ ինծի հետ գիտութեան աղբերակէն չըմպէ ջինջ:
Զուգահանգէտ իրարու՝ տեսակէտով պարծանքի,

ՍԷՐ

Երկուքիդ ալ սիրտն անշուշտ նոյն բերկրանքին կը յանգի.
Հաւատքն Յոյսին ոյժն է անխուով.
Յոյսն՝ Հաւատքին սնունդն ու կորով,
Ինչպէս վրտակն ու մայրի
Կուտան միմեանց, մէկը՝ հիւթ, միւսն հովանի,
Երկուքէդ ո՛րն ալ յաղթական թէ լինի,
Իւրաքանչիւրդ միմեանց յաղթող էք անճիգ,
Զուր տեղ ուրեմն իրարու հետ մի՛ վիճիք:

ՀԱԻԱՏՔ

Այո՛, այո՛, ինձ համար շատ աւելի
Ուրախութիւնն հաւասար՝ է սիրելի:

ՅՈՅՍ

Այո՛, այո՛, չէ խընդութիւնն հընար ինձ,
Եթէ իմ քոյրըս չէ ինծի խընդակից:

ՀԱԻԱՏՔ

Եթէ ուրախ պէտք է լինիմ.

ՅՈՅՍ

Եթէ հըրճուանքն է բաժին իմ.

Ի ՄԻԱՍԻՆ

Այդ քու շնորհիւդ է ահա,
Աստուածային սէր անմահ:

ՀԱՒԱՏՔ

Երկըրպագենք ի միասին
Արեգական նորածին.
Որ ծայրէ ծայր՝ աշխարհի
Կը հաճանչէ սէր բարի:

Ս Է Ր

Կ'ողբայ ոսոխն ամենուն.

ՀԱՒԱՏՔ

Երկիրն ամբողջ խաղաղութեամբ կը բերկրի

Ս Է Ր

Այժմէն ի բաց կ'երթան վիշտերը երկրի.

ՀԱՒԱՏՔ

Արհաւիրքը կ'անհետի:

Տ Ե Ս Ի Լ Գ.

Ն Ո Յ Ն Ք

Ս Է Ր

Այս հրաշքէն ի՞նչ բարիքներ
Մարդը պիտի չըսպասէր:

ՀԱՒԱՏՔ

Ամէն ինչ որ խոստացուեցան՝
Տակաւ կուգան երեւան:

Յ Ո Յ Ս

Տարիին չորս եղանակներն ա'լ չունին
Իրենց համար զատ շրջաններ առանձին
Կը խըլէ տիւն ժամերէն շատը ցայգին:

ՀԱՒԱՏՔ

Ռազմիկներուն մէջ՝ զէնքի պիտի ալ հուրը շիջի.
Ու նախանձէն ծնունդ առած հեռը հետզհետէ զիջի:
Պիտի փակուի ինքն իր վրայ մեհեանին դուռն Յանուսի.
Խաղաղութեան ծայնը երբ մարդոց սիրտին հետ խօսի:
Սաղաւարտներ եւ զրահներ, ջարդուփըշուր ընկեցիկ,
Արիւնոտ սուրն ու դաշոյն, մահուա՛ն երբեմն գործիք,
Դարբինին սուրբ սալին վրայ պիտի դառնան կեանքի երկ,
Որ ժիր ձեռքով մըշակեն բանան ակօս կիսահերկ.
Անտառին մէջ եւ արտին, իրիկուան դէմ ու առտուն,
Եթէ պահիկ մը հովիւն հանգչի, անոր անուշ քուն
Պիտի բնաւ չը խռովի պատերազմի ժըխտէն.
Մայրը, վտանգէն անկասկած, ոչ թէ վախէն՝ այլ սէրէն
Միայն պիտի իր սըրտին
Վըրայ սեղմէ իր որդին:

Յ Ո Յ Ս

Ահա ըստոյգ դարն ոսկի, ոչ անիկա՝ զոր դեռ այլ
Առասպելաց հետ հին Յոյնն յօդեց միտքով մը մըռայլ,

Որով մարդերը հելլէն լ'օրիորդները սովոր
Էին միմեանց հետ այնպէս շողակրատել՝ ամէն օր,
Ու փոխելով մերթ դէպքերն ու մերթ դէպքերը մարդոց՝
Յընորական խոհերու յօրինեցին հիւսք մը հոծ.
Քերթողը յետոյ գիրքերու մէջ հաւքեցին ամէնն այդ:
Բայց կուրուծիւնն ապագայ սերունդներուն՝ բացայայտ
Կերպով չկրցաւ նախահարց առասպելները հերքել,
Ու սուտն ու պիղծ՝ զերդ խորհուրդ՝ մեծարուեցան անարգել:
Այդ խաբուսիկ ըստուերներն ու երազները անհետ

Պիտի լինին ա՛լ յաւէտ:
Ո՛վ սիրելի տիւ, բու շողերդ երջանկութիւն կը ծագեն.
Ոչ թէ որովհետեւ բոյսերն քեզմով ընծիւղ կ'արծակեն,
Ոչ թէ որովհետեւ ծառերը կը թօթուեն սառն ի բաց,
Այլ վասնզի խաղաղութիւն դուն կը բերես մահացուաց.
Ու հոգիներն կը մերկանան խաբկանքին քօղը խաւար,
Եւ երկընքին՝ իրենց առջեւ՝ կը բացուի լայն ճանապարհ:

Ս Է Ր

Դեռ գործը մեծ չէ աւարտած, տակաւին
Ձոհը անպարտ պէտք է տանիմ սեղանին:
Ե՛ս մարդացած աստուածորդւոյն շրթներուն՝
Քաղցրացուցի դառն ըմպելիքը լեղւոյն.
Սուրբ սեղանին վըրայ ինծմով պիտի իջնեն ի ճաշակ՝
Անմահական մարմինին հացն ու բաժակ.
Անծախելի կերակուր.
Եւ կըթոտած քայլերուն ոյժ ու կազդոյր.
Ուզողներուն՝ փրկութիւն,

Եւ դեղեկոտ սըրտին՝ նեցուկ հաստատուն:
Ա՛հ, որչափ քաղցր է գերի հոգւոյն դարձին լինել զոհ.
Ու փոխանակ տիրելու, ծառայ լինել սիրտով գոհ:
Ասոնք ամէնքն անբաւ սիրոյ են նըշան,
Սակայն չըքնաղն է ամենէն ինքնին ան՝
Որ այս կերպով մինչ կը շնորհուի քաւութիւն,
Քան շնորհընկալը՝ կը բերկրի շնորհատուն:

Հ Ա Ւ Ա Տ Ք

Իմ օրէնքիս քաղցըր լուծին ներքեւ արդ
Ահա կուգան ամէն կողմէ հոգւով զուարթ,
Ամէնքը, խուժն ու դուժն, ազգերն մեղապարտ,
Ոյց հայրենիքը անծանօթ էր մեզ ցարդ.
Պիտի ամէնքն ինծ հետ գան, դէպի ամբիժ լոյսն անշէջ,
Պատգամաւոր սուրբ, ամէն մին, կըրելով ինքն իր մէջ,
Բանին շնորհաց ծիրն՝ ըմպած հոգիաբուխ աղբիւրէն.
Ու խօսելով անծանօթ մեզի բարբառը իրեն:
Եւ անոնց մէջ պիտի պարգեմ յաղթութեան
Երկինքն ի վեր բարձրացող սուրբ մի նըշան.
Ու պիտի այսպէս ըզգետնեմ չարաչար
Գոռոզներուն ժանտ՝ ժըպրհութիւնն անդադար:

Յ Ո Յ Ս

Իսկ ես ալ նոյն եռանդով պիտի հրահրեմ հոգիներն,
Որ վըկաներ բիւր՝ արեամբ յայտնեն քեզի իրենց սէրն:

ՀԱՒԱՏՔ

Ոչ թէ միայն քաջ սիրտերն պիտի կըռուին ինձ համար,
Այլ երկչոտներն ալ ինձմով արիացած՝ անդադար
Պիտի կանգնին խրախուսող՝ քաջերու էն անըզգոյշ,
Սպառնալիքին դէմ ահեղ բռնաւորաց խուժադուժ՝
Պիտի չվախնայ խիզախել ծաղկահասակ կոյսն ամբիծ,
Նա տանջանքները անգութ կը քամահէ անկըսկիծ.
Սա՛ շրջթաներն, բոցն, ուրիշ մը՝ գազանաց վըրկանիկ
Կատաղութիւնն ու ժանիք:

ՍԷՐ

Ան որ ծընաւ արքայից արքայ՝ քիչ վերջը նորէն
Պիտի դառնայ վեր, երկինքը, զօրքերու հետ հրեղէն.
Նըստիլ իր Հօր աջակողմն. ու կամարներն երկնային
Պիտի մընան ընդ միշտ բաց. ա՛լ պիտի բնաւ չը փակուին.
Անոնց փականքն իրենց քով պիտի պահեն ծըկնորսներն,
Որոնք ընտրեց երկնից տէրն:
Ու նաւերնին, առջի պէս, ո՛չ թէ չընչին որսերու
Համար, փոքրիկ ծովերու սահմանին մէջ, այլ հեռու
Պիտի քըշեն շարունակ զանոնք դէպի կողմեր կոյս,
Ծագէ ի ծագ, դէպ հարաւ՝ դէպի հիւսիս տանել լոյս.
Պիտի տեսնեն մարդիկ թէ ինչպէս նաւերն ապահով
Կ'առագաստեն ալեաց վրայ, մըրրիկներուն յաղթելով:
Չընչին փայտին պիտի հոգն ի՛մ պարտքն ըլլայ.
Ալեկոծուած ծովուն վրայ:
Յո՛յսը պիտի բանայ թեւերը նաւին,
Ճոխացնելով առատ՝ աւարն հաւատքին,
Ու թըռչանքին անոր՝ թափ,
Ու վազքին՝ տայ պիտի շտապ:

ՀԱՒԱՏՔ

Գիտեմ թէ միշտ նաւերուն նաւապետներն առաջին
Կը փափաքին որ իրենց վարած ղեկերն փոխանցուին
Իրենցմէ վերջ, դարէ դար,
Տեսուչներու իմաստուն, հաւատարիմ եւ հարտար:

ՅՈՅՍ

Ահա կ'անցնին առջեւէն աչքիս՝ շարքերը երկայն
Յաջորդներու սըրբազան,
Որոնք իրենց գործերով նըմանողներ միշտ եղան
Նախնիքներու նուիրական:

ՍԷՐ

Երբ ընտրութեան ծագի հարկ, գործ արդարեւ զըժուարին,
Երկինքի կամքը վերին
Մարդոց կ'ընէ մատնանիշ այնպիսի անձ մը տիպար,
Սյնալիսի դէմք մը, որո՛ւն կ'ուղղէ իր աչքը աշխարհ.
Որ, զոհելով ժամանակն իր բովանդակ,
Տէրունական տաճարին սուրբ յարկին տակ,
Մերթ աշխատի բըրտնաթոր՝
Բարձրացնելով հոն սեղաններ նորանոր,
Մերթ լըւանայ աւագանին սուրբ ջուրով
Մեղքին կեղտերը յոլով.
Երբեմն աջովն հոգւոյն մէջ
Լոյսին դրոշմէ կնիքն անշէջ.
Հանապազօր կատարէ աստուածային պաշտամունք,
Եւ իր աղօթքն ելլէ երկինքն ինչպէս խուսկ,

Որուն վըրայ զարմանան մարդիկ ծագէ ծագ երկրի,
Որուն յոյսովը միայն վըշտակրած սիրտը բերկրի.
Որուն անունը ազդէ յանցաւորաց խոր սարսափ,
Ու արքայից՝ պատկառանք բարձր ու անչափ:

ՀԱՒԱՏՔ

Այդպիսիին առընթեր
Պէտք է լինինք միշտ զօրավիգ եւ ընկեր.

ՅՈՅՍ

Ես լուցանեմ պիտի անոր վեհ հոգին
Սուրբ իղծերով երկնային.

ՀԱՒԱՏՔ

Իսկ ես իմ լոյսըս պայծառ
Իր մըտքին մէջ պիտի ծագեմ շողավառ.

ՍԷՐ

Ես ալ անոր աստուածային խորհրդոց
Պիտի լինիմ առաջնորդող անմահ բոց:

ՅՈՅՍ

Ինչպէս գետն աղբիւրէն,

ՀԱՒԱՏՔ

Կամ աւագը՝ ծովէն,

ՍԷՐ

Եւ կամ լոյսն՝ արեւէն,

ՄԻԱՍԻՆ

Քենէ՛, օր երջանիկ, քենէ՛, դո՛ւն
Ա՛խ, պիտի հաճանչես ամենուն բերկրութիւն.

ՍԷՐ

Իմ գործերուս դուն յաղթանակն ես վըսեմ.

ՅՈՅՍ

Քեզ պարակից, յոյսը կ'աճի անըսեմ.

ՀԱՒԱՏՔ

Քեզմով հաւատքը կը դնէ յաղթանակի անխախտ սեմ:

ՀՍԿՈՒՄԸ

Ա.

Խօսնայրին պատերազմի գացած օրէն ըսկըսեալ,
Առանց գռեհիկ լացի, առանց խորին թախծութեան,
Իռէն տը Կռանտիէֆ, տոհմիկ եւ զգաստ այդ աղջիկն,
Հագաւ այն ըզգեստներն, զորս կը հագնէր վանքին մէջ.
Սեւ լօդիկն ու թիկնոցակ մը հասարակ՝ նեղ եւ կարճ,
Եւ լանջքին վրայ կախեց արծաթէ խաչը փոքրիկ,
Գոհարները հանեց, փեղկը փակեց դաշնակին,
Ու մատին վրայ պահելով միմիայն ա՛յն մատանին,
Յիշատակը գարնան իրիկուն մ'յորում հիացմամբ
Դերկումս Ռօթէին իր կեանքն ամբողջ խոստացաւ,
Կո՛յր իր շուրջը գործուածին ու խուլ իր շուրջ խօսուածին,
Տըժգոյն եւ ըստոյիկ՝ ջերմոցին քով ըսպասեց:

Առաջին պարտութեան գոյժն առնելուն պէս՝ Ռօթէ,
Հանդէսին մէջ խրուոված երջանիկի մը նըման,
Հառաչեր բայց գործեր էր իբրեւ քաջ եւ ժիր մարդ,
Իռէնի հրաժեշտ տալով, անոր ճակտին վերեւէն
Կըտրած էր գանգուր մը նուրբ վարսի ու դրած զայն
Ոսկի միտալին մէջ զոր կը կրէր շապկին տակ.
Եւ յետոյ, անարգել, առանց երբեք յամելու,
Գացեր էր բանակին խառնուել իբրեւ պարզ զինուոր:

Այս մեծ պատերազմին ծանօթ է ելքն:

Անայլայլ,

Բացակայ սիրելւոյն քիչ անգամ խօսքն ընելով,
Իռէն, ամէն օր, այն ժամուն երբ թղթաբերն

Վար կ'իջնէր, պարկն ի կրունակ, զաւառակին լայն ճամբէն
Կը դիտէր գալն անոր, պատուհանին մօտ նըստած,
Եւ երբ կը հեռանար առանց նամակ ծրգելու,
Կը խեղդէր նա երկայն հառաչք մ'. եւ ա՛յսչափ միայն:
Կը գրէր միշտ Ռօթէ: Օգոստոսի մինչեւ կէսն,
Իռէն չունեցաւ հոգին խռովող տագնապներ:
Ի վերջոյ բանակին հետ պաշարուեցաւ Մէջի մէջ.
Ու անկէց փախստական զինուորներէ լսելով
Թէ մեռած չէր դերկումսն այն առաջին կրուակին մէջ,
Ամենուն առջեւ Իռէն բուռն արցունքներն զըսպելով,
Քաջութիւն ունեցաւ առանց լուրի ապրելու:

Աւելի քան առաջ նա բարեպաշտ էր հիմա.
Իր կեանքն եկեղեցւոյ մէջ կ'անցնէր, եւ յաճախ
Կ'երթար իր զիւղին աղքատներուն այցելել,
Խօսելով երկար անոնց հետ եւ տալով շատ անո՛նց՝
Որոնց զաւակներն պատերազմի՝ մէջ էին:

Բարիզի պաշարման է՛ն սոսկալի ատենն էր.
Քաղցկեղի մը պէս ամբողջ վարակելով Ֆրանսան,
Արշաւանքն Իռէնի դղեակին մօտ էր հասած,
Իւլաններն մօտակայքն աւեր ու քանդ կ'ընէին:
Տեղացի հովիւ երէցն ու ծեր բրժիշկը ի զուր,
Ամէն իրիկուն, ընտանեկան յարկին տակ,
Աղջրկան կը խօսէին մեռելներու վրայ միայն:
Ո՛չ մէկ սեւ նախազգացում չէր վըրդովեր սիրտն անոր:
— Մէջի մէջ էր Ռօթէ, իր գունդին հետ պաշարուած.
Վերջին նամակով կ'ըսէր թէ «վէրք չէր առած».
Կ'ապրէր, պէտք էր ապրէր, կասկած չունէր այդ մասին:
— Ու աննհնգ տարփանքի քաղցրիկ յուսովն ուժովցած,
Վարդարանը մատներուն մէջ՝ կ'ըսպասէր միշտ անոր:

Բ.

Առաւօտ մը քունէն օրիորդն ընդոստ արթնցաւ .
Ընդարձակ պարտէզին ծայրն՝ հեռուն՝ թուփի մը տակէն ,
Հրագէնի պայթիւններ կը գուժէին թըշնամին :
Դողալուն համար ազնիւ աղջիկը նախ շիկնեցաւ ,
Կ'ուզէր որ Ռօժէի պէս անվեհեր ըլլար միշտ :
Եւ որպէս թէ պատահածը ծանրը բան մը չըլլար ,
Անխռով հագուեցաւ , ու երբ յետոյ աւարտեց
Առտըւան աղօթքն , առանց զանց ընելու « Լճի » մ'իսկ ,
Վար իջաւ , դէպի դահլիճը , շրթունքին վրայ ժպիտ :
Պատահածն յառաջապահ զօրքերու կռիւ մ'էր թեթեւ ,
Լըրտեսել եկող հուժկու Պաւնէրացի զինուորներ ,
Յանկարծ հանդիպելով արծակագէն դէտերու ,
Փախուստ կուտային : Ամէն ինչ լուռ էր հեռուն :
« Անհրաժեշտ էր դարմանոց մը հաստատել » , ըսաւ նա :
Արդարեւ ճիշդ ա'յն ատեն կըռուի վայրէն վեր առած
Ըսպայ մը վիրաւոր կը բերէին կիսամեռ .
Վիզէն զընդակահար Պաւնէրացի զինուոր մը :
Երբ բերին այդ մեծղի երիտասարդը տըժգոյն ,
Աչքերն փակ , արիւնահոս՝ հին խըշտեակի մը վըրայ ,
Առանց սարսուռի , առանց « աւա՛ղ » մ'ըսելու ,
Անհուն հոգածութեամբ տանել տուաւ զայն Իռէն ,
Այն սենեակն , ուր Ռոժէ սովորաբար կը նըստէր ,
Երբ դարպաս ընելու համար դըղեակը կուզար :
Դուրս հանեց յետոյ բանկոնն ու վերարկուն արիւնոտ .
Կըշտամբեց ծեր ծառան , որ դըժկամակ կ'երեւէր ,
Ձուզելով բաւական փութկոտութիւն մը ցոյց տալ :
Երբ բըժիշկն առաջին անգամ վէրքերը կապեց ,
Ձեռքերով օգնեց անոր , իբրեւ Քոյր մը գորշագեցաւ .
Վերջապէս իր նայուածքը զարմանքով առլըցուած

Եւ սիրով երախտապարտ՝ ինքզինք գըտաւ վիրաւորն
Կակուղ ու փափուկ այն բարձերուն մէջ թաղուած :
Այդ թըմրած գըլխուն առջեւ Իռէն նըստաւ անշըշուկ ,
Ու հինցած կըտաններ բերել տալով , ծուատ շինեց :
— Այսպէ՛ս կ'ըմբըռնէր նա կատարումն իր պարտքին :

Նոյն իրիկունն երբ հիւանդին բըժիշկն իր այցը կըրկնեց ,
Անտովոր դիմածութեամբ , անյուսութեան նըշանակ ,
« Արի՛ւնը գըլխուն է » , մըրթմըրթաց նա ցած ծայնով ,
« Ուժգի՛ն է բազկերակն , այս գիշեր գէ՛շ պիտի ըլլայ ... »
Տենդ ու զառանցանք , ու՛ ինչ որ կուգայ ետեւէն :
« Կը մեռնի՞ » , հարցուց Իռէն , մեղմիկ ծայնով , շուրթն ի դող :
— Ո՞վ գիտէ , պիտի ջանամ միայն այս տենդը կըտրել .
Յաճախ այս դեղգիրը օգտակար է եղած .
Սակայն պէտք է , որ մէկն իր մօտ հըսկէ մինչեւ լոյս ,
Հետեւի նոպաներուն , ու խընամէ անծանծորոյթ .
— Ե՛ս պատրաստ եմ , տէր բըժիշկ .

— Ա՛յ , ո՛չ , ազնիւ օրիորդ ,

Թերեւս քու մարդերէդ մին կարենայ :

— Ոչ , տէր բըժիշկ .

Դուցէ այժմ Ռոժէ հիւանդ կամ բանտարկուած ըլլայ հոն .
Եթէ ի՛նքն ալ ունենար պէտք այսպիսի խնամքներու ,
Կ'ուզէի որ ընդունէր զերմանուհւոյ մը ձեռքէն :
— Լա՛ւ , ըսաւ ծեր բժիշկն . ու ձեռքն անոր երկընցուց .
Այս գիշեր մինչեւ վաղն ուրեմըն դուն կը հըսկես .
Տենդի մը կըրկնումը կըրնայ մահ պատճառել .
Մէն մի քառորդ ժամու այս դեղաջուրը խըմցուր .
Լուսնալուն՝ ես կուգամ դեղին արդիւնքը տեսնել :
Յետոյ դո՛ւրս ելաւ , Իռէնը սընարին մօտ թողլով :

Գ.

Բըժիշկին մեկնումէն հազիւ վայրկեան մը յետոյ,
Յանկարծ Պաւելըացին՝ Իռէնի դին դառնալով,
Եւ անոր վրայ նայելով իր կիսաբաց աչքերով,
«Այս բըժիշկն, ըսաւ անոր, զիս քնացած կը կարծէր,
Բայց ամէն բան լրացի: Շնորհակալ եմ, օրիորդ,
Ի սրտէ շնորհակալ եմ, յանուն անոր մանաւանդ,
Որուն կը դարձնէք զիս, եւ որ ինձ կ'ըսպասէ»:
Իռէն պատասխանեց անոր.

«Մի', մի' շարժիր բնաւ,
Քնացի՛ր. հանգիստէն կախում ունի կեանքդ ամբողջ:
— Ո՛չ, հարկ է, աւելցուց նա, որ նախ յայտնեմ ես ձեզի
Գաղտնիք մը զոր ունիմ. կըրնայ ըլլալ որ մեռնիմ,
Խոստում մ'ըրած եմ ես, պէտք է որ զայն կատարեմ:
Խօսէ՛, ըսաւ Իռէն, է՛հ, թո՛ղ հոգիդ ըսփոփուի: [ստուգիւ
— Պատե՛րազմն... ո՛չ, պատե՛րազմն գարշելի գործ մ'է
Մէջի մօտ, վերջին ամսուն, դժբախտութիւնն ունեցայ
Ֆրանսացի մ'ըսպաննելու...»

Տըժգունութիւնը դէմքին
Ծածկելու համար՝ Իռէն լամբարին լոյսն իջեցուց:
«Կ'երթայինք յանկարծօրէն յարձակիլ այն հիւղին վրայ,
Որ ամբողջ էր եղած ձերիններուն. ճիշդ այնպէս
Ինչպէս դարանամուտ որսորդք սովոր են ընել,
Մութ գիշեր մը՝ դէպի Ֆրանսացուց այդ պահակնոցն
Անշըշուկ՝ զէն ի ձեռին՝ կ'սողոսկէինք բազմութեամբ,
Խիտ տընկուած կաղամախի սրահակներու երկայնքէն:
Առաջին անգամ ե՛ս մըխցի սուրբս կըռնակն
Հոն դրան առջեւ իբրեւ պահնորդ հրակող զինուորին.
Ինկաւ նա, ու «օգնութի՛ւն» անգամ պոռալ չը կըրցաւ,
Գրաւեցինք հիւղն ամբողջ, ու ջարդեցինք ամէնքն ալ»:

Իռէն ծածկեց աչքերն:

«Երբ նախնիքի այդ վայրէն
Շըլմորած՝ վըրդովալից ըշտապով դուրս կ'ելլէի,
Լուսնկան յանկարծ ամպի մը վարագոյրն հեղքելով՝
Ցոյց տուաւ ինձ իր դալուկ հաճանչումովը ցոլքին,
Գետնին վրայ գալարուող զինուոր մը որ կը հռնչէր.
Նո՛յն ինքն էր, այն զինուորն՝ զոր խոցեցի իմ սուրովս.
Անհուն կարեկցութեամբ մը սիրտս համակ ըզգածուած՝
Ծընրադիր ինկած առջեւն, իրեն օգնել ուզեցի.
«Ո՛ւշ է, ո՛ւշ» ըսաւ ինձի, ահաւասիկ կը մեռնիմ.
Կը տեսնեմ, ըսպայ մ'ես դուն... ազնուական մը թերեւս...»
— Այո՛, ի՞նչ կըրնամ ընել քեզի համար. — Խօսք տուր ինձ
Ղըրկելու ասիկա, այս ըսելով՝ դուրս հանեց
Միտալ մը զոր պահած էր արիւնոտ կուրծքին վրայ —
«Առ...», սակայն, վերջին շունչն իր խօսքին թելը կըտրեց.
Եղկելի ֆրանսացին կարող չեղաւ աւարտել
Անունն իր անծկալոյն, խօսեցեալինը թերեւս...
Զինանիշ մը տեսնելով այդ պակին վրայ քանդակուած,
Պահեցի զայն, յուսալով թէ օր մ'անշուշտ կըրնայի
Ֆրանսայի ազնուական տոհմի մը մէջ հանդիպիլ
Այն կնոջ՝ որ ժառանգորդն էր այդ մեռած զինուորին:
Աւասիկ, պահեցէ՛ք զայն, բայց երդուընցէք նախ ինձի
Որ թէ մահը չհաճի իմ կեանքս ինձի շնորհել հոս,
Պիտի դուք կատարէք իմ տեղս այս պարտքը խըղճիս:
Հիւանդէն ընծայուած այդ միտալին վրայ Իռէն
Ռոժէի զինանշանը երբ տեսաւ ու հանչաւ,
Մահացու կըսկիծի մը սըրտառուչ գելումովն,
Ըսաւ.
«Կերդնում, պարոն, կ'երդնում, հանգիստ քնացի՛ր դու».

Դ.

Վերաւորն այս անկեղծ յայտնութենէն ըստփոփուած,
Թըմրեցաւ: Սըրտատրոփ՝ ու հըրավառ աչքերով՝
Ոտքի վրայ, առանց լալու, կեցաւ անոր մօտ Իռէն:
Ահ, մեռած է տարփաւորն. ատոնք զէնքերն են անոր.
Հինաւուրց՝ հրեշակաւոր իր զինանիշն է ատի,
Եւ արիւնը որ այդ պակն էր սեւցուցած անո՛րն է.
Դիւցազնի՝ քաջ կըռուողի մը մահով չէր որ Ռոթէ
Մեռած էր, այլ՝ աւա՛ղ՝ իր կըռնակէն էր զարնուած,
Առանց կարենալու իրեններուն ծայն մը տալ:
Ու հիւանդն որ կը քնանայ հոն՝ ըսպանողն է անոր,
Այո՛, ըսպաննո՛ղն անոր. որ պարծանքով կը պատմէր
Թէ Ռոթէն կըռնակէն իբրեւ մատնիչ մ'էր զարկած.
Ու հիմայ կը քնանայ իր քունը թանծր ու խորունկ,
Եւ անո՛ր էր որ Իռէն ըսաւ «Հանգիստ քնացի՛ր դուն».
Ու իբրեւ ծայրագոյն եւ անողորմ հեզութիւն՝
Պէտք է որ անոր հակտէն օրհասի տենդը վանէ,
Ըսպասէ անոր սնարին մօտ մինչեւ լոյսը ծագի,
Խնամածու մօր մը նըման որ իր գաւկին՝ կը հսկէ,
Քառորդ ժամն անգամ մը անոր համար լեցընէ
Պատուիրուած դեղաջուրն, որպէսզի նա չը մեռնի.
Մարդուկն այդ մասին վստահ՝ հանգիստ կը քնանայ,
Հիւրասէր յարկի մը տակ ապաստանած անխրոով:
Սեղանին վրայ է սըրուա՛կն՝ ուր անոր կեանքն է պահուած:
Կ'սպասէ... Ձարհուրելի չէ՞ միթէ այս արդարեւ:
Բաբէ՛, երբ «ատել» բառին բոլոր սոսկումովն
Իր սըրտին խորքն յամրաբար գրաւուած կ'ըզգայ օրիորդն,
Երբ լանջքին տակ կը գոռայ սըրտմըտութիւնն այն ահեղ,
Որ մղեց Յայէլի ձեռքն, ըստ պատմութեան սուրբ գրքին,

Գետնին վրայ վարսելու Սիսարայի հակատը,
Պէ՞տք է որ այդ անիծեալ գերմանն իրմով փրկուի:
Օ՛ն անդր, այդքան վեհանձն ըլլալ հընար չէ՛ երբէք.
Երբ տեղի կուտայ գրեթէ եղեռնաւոր մըտածման,
Վայրագ տենչանքին՝ պատեանէն դուրս քաշելու
Այն սո՛ւրն՝ որով դահիճն այդ ըսպանած է իր զոհն,
Եւ որուն երախակալն հոն անկիւն մը կը շողար,
Անսալու համար սին ու կանխակալ կարծիքի,
Կամ չգիտեմ ի՞նչ պարտքի ու մարդկօրէն նըկատման,
Պէ՞տք է որ դնէ անծամբ այդ գարշելի ձեռքին մէջ՝
Որ խըլեց բովանդակ իր ցընծութիւնն ու բերկրանքն՝
Հանգիստ քուն անուշակ, առողջութիւն, նոյնիսկ կեանք:
Ո՛չ երբեք: Այդ սըրուա՛կը... պէտք է զայն ջախջախել.
Բայց ոչ, հարկ չըկար. բա՛ւ է թողուլ որ ինքնին
Կատարուի հակատագիրն. ի նպաստ իր այդ վըրէժին՝
Կը թըւէր թէ կամակից պիտի ըլլար այն իրեն:
Այդ հիւանդը՝ լըքուելով պիտի մեռնէր անկասկած...
Այո՛, հո՛ն է դեղն, որ բըժըշկէր պիտի զայն:
Բայց ինք չէ՞ր կըրնար ժամ մը քունի մէջ ընկըղմիլ:
Յետոյ սիրտը փըղծկեցաւ, ու «վատութիւն է» գոչեց.
Ձէր դադրած հոգւոյն կըռիւր տակաւին, երբ գերմանն
Իր խորունկ քունէն յանկարծ հեծկըտանքով մ'արթընցած,
Երազով մը ցընցըրած, տենդագին «ջուր մը» պոռաց:
Այն ատեն հին փըղոսկրեայ խաչելութեան դառնալով՝
Որ կախուած էր պատէն, սնարին վերեւ անկողնին,
Վկայունոյ վըսեմ նայուածք մ'ուղղեց անոր, դեղնեցա՛ւ.
Յետոյ աչքն՝ յառած միշտ Գողգոթայի՝ խաչեալին,
Ինչ որ սըրուակին մէջ կար գաւաթին մէջ լեցուց,

Ու հանգուշն հոգածութեամբ մը հիւանդին խըմցուց զայն :
Դուն միայն տեսար , Տէր , ի՞նչ որ անցաւ այդ գիշերն
Այս մահճին սնարին վերեւ , այդ տըխրագին ժամերուն :
Երբ չարին ոգին այդ կուռ խաւարին մէջ կը խօսէր ,
Դո՛ւն որ դէպի անապատ տարուեցար ժանտ փորձիչէն ,
Ու է՛ն վերջն՝ անոր կըրցար ըսել միայն «Երթ յետս իմ» ,
Դուն , ո՛վ Տէր , կը ներէիր այդ փորձըւած հոգիին :
Վերջապէս երբ հէք աղջիկն այդ փորձութիւնը կըրեց ,
Դո՛ւն միայն վրկայ էիր , ու դուն միայն հասեցար :
Յիշելով այն ատեն Ձիթենեաց Լեռը տըխուր ,
Ուր՝ դըժնեայ տանջանքին մերձեցումէն դողահար՝
Կ'ըսէիր . «Աբբա՛ , հայր , անցո՛ , զբաժակս այս յինէն» ,
Ո՛հ , անշուշտ զըթացիր այս պատժակիր սըրտին վրայ ,
Ու չունիմ տարակոյս թէ օրհնեցիր զայն իսպառ :
Երբ բըժիշկը , սակայն , որ առտըւան դէմ եկաւ ,
Տեսաւ զինքն՝ հիւանդին քով , դեղ խըմցնելու ըզբաղած ,
Եւ գաւաթը վեր բըռնած՝ իր դողդոջուն մատներով ,
Նըշմարեց որ հերմըկցեր էին մագերն Իռէնի :

Ց Ա Ն Կ

Ա.

Ի Ն Ք Ն Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

	Էջ
Ո՞ր ժայռին վրայ . . .	1
Աստուածածնի ծառը	3
Մահէս վերջը	5
Յուշք և փուշք	6
Պարտիզակ	8
Վենետիկ	9
Օրհնուած սեղանը	10
Արհամարհանքը	12
Պատկերին առջև	13
Ո՛վ յոյս . . .	14
Եկո՛ւր , վիշտ . . .	15
Կ'անցնի կառաչարն . . .	16
Յոյս . . .	17
Աղօթք	18
Դիրքերուն Դիրքին . . .	19
«Ողջո՛յն տուք միմեանց» . . .	21
Խօսք իր հողւոյն հետ . . .	22
Տարածուած Աջը	24
«Յնծան թաբոր և Հերմոն» . . .	26
«Զարթուցեալքս»	27
Տիրերական ծովու եզերքին	28
Աղօթք վասն Հայ Եկեղեցւոյ	29
«Անձինք նուիրեալք»	31

Անգլին հրճուանքը	32
Փարատած մշուշը	33
Ուղերձ	34
Ի վաղամեռիկն Տիկին է. Սիմոնեան	36
Առանին բուրվառը	38
Կեռաս	40
Տապանագիր Տ. Եղիշէ պատրիարքի	42
Քայլերդ ժառանգաւորաց Ս. Աթոռոյ	43

Բ.

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արուեստը և ժողովուրդը	Վ. Հիւկօ	47
Դարուս երկրորդ տարին	»	49
Եղիսա	»	52
Մովսէս Նեղոսի վրայ	»	54
Ո՞վ	»	58
Ի՞նչ փոյթ քեզ, սիրտ իմ	»	59
Անմահութիւն	Լամարթին	60
«Ոչ ոք գիտէ»	Հ. Հայնե	66
Ջրհեղեղը	Ալֆրէս քլ Վիմեի	67
Յերթայէի աղջիկը	»	80
Մովսէս	»	84
Զիթենեաց լեռը	»	89
Յոյս առ Աստուած	Ալֆրէս քլ Միւսի	95
Տխրութիւն	»	101
Առ Աստուած	»	102
Երբ դպրոցական էի	»	107

Գեթսեմանի	Լը Գոնդ քլ Լիլ	109
Մուսա - էլ - Քէպիրի աստուածացումը	»	111
Ո՞վ իմ Աստուածս	Բօլ Վերլէն	127
Հին հողին	»	130
Կորսուած ժամանակը	Սիւլի Բրիւսով	132
Սիրտս է բարի	»	133
Հին տուններ	»	134
Օտարականը	»	137
Մեծ արջ	»	138
Իտէալ	Ալպերդ Սամեն	139
Սփինքսը	»	143
Զմրուխտ	»	144
Տարօրինակ իրկուններ կան	»	145
Հին զանգակներ	»	146
Ապաքինողին աղօթքը	»	148
Վիշտը	»	150
Աղօթք	Լուի Լը Բարսոնէլ	152
Միստիկ սպասումը	»	153
Գիշեր Սուրբ Գիրքին վրայ	»	156
Վիշտի քառուղիին վրայ	Ալպեր Ֆլեորի	158
Ամէն ինչ կը մեռնի	Բենիէ	160
Պտոյտը	»	162
Նեմէա	Ժոզեֆ-Մարիա քլ Հերեսիա	163
Այծարածը	»	164
Տրեպպիա	»	165
Թերմոտոն	»	166
Նրեակայական մահը	Ռրնէ Ֆօռուա	167
Արշալոյս	Մարք Տեֆօս քլ Լիպերմօն	170
Երբ ընդհուպ երբ արդէն	Վենսան Միլզել	171
Բայց այն թռչուններն	»	172
Սպասումը	Ռաուլ Կիւսե	173
Բարիզի Նօթրը Տամը	»	174

Խօսք ընդ Աստուծոյ	Անսրէ Լաճօն	175
Պատկերաչարք	Մօրիս Մարտի	178
Իրիկուան հանդարտութիւն	Մօրիս Փօրթէ	180
Վերադարձ	»	181
Վերաւոր կարապը	»	182
Մունջ պատասխանը	»	183
Աքսորանքի տաղեր	Փօլ Քլօսէլ	186
Մարթա և Մարիամ	Ժան Էգառ	188
«Եւ Մանուկն աճէր և զօրանայր լի իմաստութեամբ, և շնորհքն Աստուծոյ էին ի վերայ նորա» Ժան Էգառ		190
Քունը	»	193
Յուդիթ	Լը Մօյն	194
Էգ առիւծին և իր երկու կորիւններուն առակը	Փոնքավիսի սը Մէսէյ	195
Ի ԾՆՈՒՆԴ ՓՐԿՁԻՆ. Թատրերգութիւն	Պէտրոս Մեքսարասիոս	197
Հակումը	Ֆրանսուա Գոբբէ	212

92

ԳԻՆ ԵՐԿՈՒ ՀԻԼԻՆ